

národní
protidrogová
centrála

ročník IX
čtvrtletník
2/2003

BULLETIN 2/2003

BULLETIN

Bulletin
Národní protidrogové centrály

Vydavatel :
Policie České republiky
Národní protidrogová centrála
Služby kriminální policie a vyšetřování

Vedoucí redakční rady:
Miloš Vaněček

Adresa :
Policejní prezidium
České republiky
Poštovní příhrádka 62/NPC
170 89 PRAHA 7
tel. 974835617
fax.974836519

Vydává :
oddělení vydavatelství obchodního
odboru Tiskárny MV, Hybernská ul.č.2,
112 19 Praha 1,
tel: 224212671 fax :224217313

Tiskne:
Tiskárna MV, p.o.Bartůňkova 4,
149 01 Praha 4

Vychází 4x ročně, cena 63,- Kč
Roční předplatné 252,-Kč

Objednávky přijímá a vyřizuje
Obchodní odbor Tiskárny MV,
Hybernská 2, 112 19 Praha 1
tel: 24212671 fax :24217313

Za věcnou správnost příspěvků ručí autoři

Přetisk povolen
pouze se souhlasem redakční rady

Podávání novinových zásilek
povolila Česká pošta s.p.,
Odštěpný závod Praha,
čj.6119/96 ze dne 15.10.1996

Určeno pro služební potřebu
policie ČR, obecní policie, SZ,
soudů a vybraných institucí
Povoleno MK ČR - 7834
ISSN 1211 – 8834
Titulní strana:
MOBILNÍ RENTGEN

Obsah:

- 1) **VÝROČNÍ ZPRÁVA NPC ZA ROK 2002**
ZDROJ NÁRODNÍ PROTIDROGOVÁ
CENTRÁLA
strana
- 2) **VÝROČNÍ ZPRÁVA CELNÍ SPRÁVY**
ZDROJ PROTIDROGOVÉ ODDĚLENÍ MF GŘC
strana
- 3) **MOBILNÍ RENTGENY V CS**
ZDROJ PROTIDROGOVÉ ODDĚLENÍ MF GŘC
strana
- 4) **MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE**
JUSTIČNÍCH ORGÁNŮ PŘI TRESTNÍM
STÍHÁNÍ NELEGÁLNÍ MANIPULACE
S OMAMNÝMI A PSYCHOTROPNÍMI
LÁTKAMI
JUDr. JAROSLAVA NOVOTNÁ, VRCHNÍ STÁTNÍ
ZASTUPITELSTVÍ
strana
- 5) **STRUČNÝ NÁSTIN PROBLEMATIKY**
DOPINGU
mjr. Mgr. PAVEL DANIŠ
strana
- 75. LET BOJE ČESKÉ POLICIE**
- 6) **ZMĚNY V POLITICKÉM SYSTÉMU ČESKÉ**
REPUBLIKY A JEJICH VLIV NA
DROGOVOU SCÉNU
JANA HAMOUZOVÁ
strana
- 7) **NARKOMAN NEBO PŘÍŽIVNÍK**
KRIMINALISTICKÝ SBORNÍK 1965
strana
- 8) **VÝVOJ ODZNAKŮ NEUNIFORMOVANÉ**
POLICIE
npor. Bc. RADEK GALAŠ, kpt. KAREL KOS
strana
- 9) **ZÁŠKOLÁCTVÍ**
Mgr. Stanislav MATOUŠEK - ředitel ZŠ Lišov,
npor. Mgr. Lucie PTÁČKOVÁ - PIS OŘP České
Budějovice
strana
- 10) **Knihovnička Bulletinu**
MILOŠ VANĚČEK
strana

VÝROČNÍ ZPRÁVA NPC ZA ROK 2002

ZDROJ – Národní protidrogová centrála

I. OBECNÁ CHARAKTERISTIKA V OBLASTI DROG

Problematika drog, jejich zneužívání, spotřeba, nelegální obchod, vliv mezinárodních zločineckých seskupení páčajících závažnou a organizovanou trestnou činnost v oblasti drog v ČR, aktivity na poli prevence, vývoj, strategie a realizace protidrogové politiky v ČR v roce 2002 jsou oblasti, které Policie České republiky národní protidrogová centrála Služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen NPC) a ostatní složky policie řeší každý den..

V souvislosti s realizací protidrogové politiky státu v roce 2002 došlo v mnoha případech nejen ze strany Policie ČR a MV k rozdílnému pohledu na protidrogové aktivity realizované Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády ČR. Rozdílný je i pohled na drogovou situaci v České republice a její hodnocení. Výhrady se týkají zejména kvality a validity předkládaných zpráv touto radou pro mezinárodní účely. Výstupy ve zprávách a celkové trendy této rady rozhodně nereprezentují názory a cíle všech odborníků a složek v oblasti protidrogové politiky, zkrslují skutečnou situaci v oblasti drog na území ČR ve prospěch legalizačních trendů potlačujících represi a nejsou tedy reprezentativními oficiálními výstupy ze Českou republiku.

Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky zřídila Pracovní skupinu prevence zneužívání syntetických drog. Zástupci komise z řad Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva zdravotnictví a Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky se zabývají zejména otázkou, zda systematicky na masových tanečních akcích mládeže provádět testování tablet extáze spojené s dalšími preventivními aktivitami, jako program minimalizace zdravotních rizik. Zástupce resortu MV (pracovník národní protidrogové centrály) reprezentuje jednoznačný názor vedení protidrogové centrály, že se nesmí jednat o systémové opatření a testování tablet extáze nepodporuje, jako preventivní prvek v boji proti drogám.

Pokud se týká legislativních návrhů, stále probíhají na úrovni ministerstev a vlády jednání k novelizaci zák. 167/1998 Sb. v platném znění o návykových látkách a jednání směřující k rekodifikaci trestního zákona u drogových paragrafů. V roce 2002 byly provedeny změny, zejména pokud se týká § 188a tr. zákona – šíření toxikomanie, kde byl výčtem rozšířen okruh způsobů šíření toxikomanie. Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády ČR připravuje podklady pro kategorizaci drog dle jejich závažnosti na poškození zdraví v návaznosti na výši sankce u drogových deliktů.

PČR národní protidrogová centrála SKPV poskytuje z pohledu represivního specializovaného útvaru hodnocení a validní informace o stavu a situaci v oblasti nelegálního obchodu s OPL v ČR, který je charakterizován a určován mnoha faktory:

1. dochází k častějším případům šíření OPL do menších měst, obcí ČR,
2. zvyšuje se dovoz drog jinými státními příslušníky přes hraniční přechody mezi ČR a SR, což je dáno nižší ostrahou státních hranic,
3. trestná činnost v oblasti obchodu s OPL v ČR páčána jednotlivými etniky a národnostními menšinami se vyznačuje značnými specifiky,
4. dochází k dalšímu nárůstu ve spotřebě drog se stimulačními účinky, především metamfetaminového typu (PERVITIN) a amfetaminového typu (EXTAZE),

5. narůstají případy experimentování s těkavými látkami (oxidu dusného, plynu do zapalovačů BUTAN) a nitridy prodávanými v sexshopech pod obchodním názvem POPPERS,
6. zvýrazňují se, čím dál tím větší rozdíly ve kvalitě jednotlivých drog dle určité úrovně distribuční sítě,
7. zůstává trend snižování váhového množství a koncentrace účinné látky v droze,
8. u pravidelných uživatelů drog byl zjištěn trend větší spotřeby farmakologických prostředků typů benzodiazepinů, hypnotik, sedativ apod. a to i v různých kombinacích s jinou drogou,
9. prohlubují se konspirativní opatření ze strany výrobců a distributorů OPL, dochází k dislokaci výroben OPL do menších obcí a opuštěných objektů,
10. v rámci konspirace, možnosti odhalení apod. dochází stále k většímu využívání moderní techniky, komunikačních a informačních technologií (mobil. telefony „INTERNET“),
11. dealeři drog a celý mechanismus prodeje OPL reagují na změny legislativy, dochází k držení minimální množství drogy, využívání nezletilých distributorů,
12. v roce 2002 pokračovala spolupráce NPC s ostatními složkami PČR, zejména při zajišťování finančních toků a majetku u osob podezřelých z obchodu s návykovými látkami,
13. v souvislosti s nárůstem uživatelů drog se zvyšuje podíl drogově závislých na páčání trestných činů v oblasti majetkové trestné činnosti (krádeže v obchodních domech, vloupání do motorových vozidel, krádeže mobilních telefonů apod.),
14. v oblasti primární prevence stále přetrvávají značné problémy, preventivní programy nevykazují dostatečnou efektivitu a postup jednotlivých resortů zastřešujících tuto problematiku není jednotný a jejich aktivity jsou mnohdy dvojího rázu

II. OBCHOD S HEROINEM

U heroínu z blízkovýchodních oblastí, je pro tranzit stále více využívána jižní větev balkánské cesty, a to buď po moři, nebo přes území Bulharska, Řecka, Makedonie, Kosova a Albánie. Bulharsko hraje významnou úlohu i jako překladiště pro další tranzit.

Hlavní postavení na území ČR v obchodu s heroinem si neustále udržuje kosovoalbánská komunita, dochází však k většímu propojení s občany Bulharska, Chorvatska, Bosny a Hercegoviny, Albánie, a to v přímé souvislosti s využíváním kurýrních cest. Na domácí scéně se na kosovosalbánské skupiny napojují Arabové, Romové a Vietnamci. Do zločineckých struktur také stále častěji pronikají Poláci a Češi, v těchto případech je převoz OPL maskován legální obchodní činností s napojením na Turecko.

Občané České republiky donedávna zaujíмали v drogové hierarchii nelegálního obchodu s heroinem zejména pozice kurýrů. Podstupovali tedy v rámci jednotlivých zločineckých skupin největší rizika s nejnižším finančním ziskem. V posledním období se ale počet kurýrů z řad občanů ČR značně snížil. Je to dáno zejména nedostatečnou loajálností vůči organizátorům této trestné činnosti v případě zadržení kurýra, kromě toho i složitějším pohybem těchto osob v rámci EU. Současným trendem se tedy stává častější najímání občanů EU, kteří mají oproti občanům naší republiky možnost snadnějšího pohybu v rámci EU.

Z hlediska způsobů páčání trestné činnosti se projevuje stále větší uzavřenost organizátorských skupin vůči najímaným kurýrům a osobám podílejících se na přepravě OPL, kdy těmto nejsou ve většině případů známá jména hlavních organizátorů. Tím je

značně ztížena práce policejních orgánů při pátrání po nejvyšších člancích organizujících obchod s heroinem.

K páchání trestné činnosti využívají pachatelé v mnoha případech nejmodernější techniku. S prudkým rozvojem komunikační techniky dochází k hojnému využívání internetových kaváren, které jsou často měněny. Důležité informace jsou také předávány v rámci skupin pomocí veřejných telefonních automatů v domluvených časech. Komunikace pomocí mobilních telefonů se v praxi striktně řídí pravidlem používání neregistrovaných SIM karet a jejich častou výměnou.

U zadržených zásilek heroinu, to se týká i distribuci do zahraničí, se podstatně snížila koncentrace účinné látky v heroinu. Heroin je často ředěn s jediným cílem, a tím je zvýšením zisku z prodeje. Můžeme konstatovat, že si jednotlivá uskupení kosovských Albánců budují své vlastní lisovny, ve kterých se provádí ředění heroinu a jeho následné lisování zpět do původních přepravních cihel. V této souvislosti se v poslední době stává důležitou obchodní surovinou paracetamol, který je zneužíván právě k ředění heroinu.

V posledním období jsou také zásilky heroinu převáženy v menších množstvích - cca okolo 1 – 3 kilogramů. Pachatelé tímto opatřením snižují finanční ztráty v případě zadržení zásilky.

Z případů zpracovávaných naším útvarem bylo zjištěno, že heroin již dnes není výsadní drogou albánských zločineckých uskupení. Kosovští Albánci se podnikavě zapojují i do obchodu s kokainem a jsou napojeni také na domácí výrobce pervitinu.

Pro osoby obchodující s heroinem je typické, že své vysoké zisky investují zejména do nemovitostí, které jsou však vedeny na jiné osoby. Pachatelé tak snižují riziko propadnutí majetku v případě odhalení trestné činnosti.

Z praxe NPC vyplývá, že v případě odhalení trestné činnosti vyšších článků organizace, si tito pachatelé na svou obhajobu najímají nejlepší právníky a v mnoha případech působí na korunní svědky uplácením nebo zastrašováním. Byly zaznamenány i signály informující o směřování úplatků směrem do státní správy.

Česká republika v současné době slouží jako azylová nebo domovská země organizátorů. Mezisklady heroinu se postupně přesouvají zejména na území Slovenska a Polské republiky.

III. OBCHOD S KOKAINEM

Pokud jde o nelegální obchodu s kokainem, byl ve sledovaném období hlavní pozorovatelnou změnou trend směřující k zasílání většího počtu menších zásilek této drogy z oblasti Jižní Ameriky. Tyto nahrazují velké, stokilogramové i větší, zásilky přepravované v obchodních nákladech, které byly typické pro předchozí období. Snižuje se tak pochopitelně především riziko odhalení dodávky, a tím se snižují i ztráty způsobené zabavením jedné zásilky.

Tento předpokládaný trend se odrážel zejména v informacích o zvyšujícím se počtu leteckých kurýrů z řad českých občanů, kromě toho i ve využívání poštovního spojení, zejména pak expresních poštovních služeb pro pašování kokainu z jihoamerických států. V pozadí těchto snah stojí především nigerijské zločinecké struktury, které mají v Latinské Americe a karibské oblasti navázány dobré styky umožňující pašování kokainu tímto způsobem. Současně mají dobré styky v tuzemsku, které jim umožňují rekrutovat kurýry a adresáty zásilek. Přestože počet těchto především kurýrních zásilek podle operativních informací roste, neodpovídá tomu nárůst počtu zajištěných zásilek na ruzyňském letišti a na poště. Tato oblast je ale doménou celní správy, která má tento sektor po policejní stránce na starosti.

Co se týče ceny kokainu na černém trhu v České republice, nedošlo v průběhu roku 2002 podle našich operativních zdrojů k žádným podstatným změnám oproti

předchozím létům. Cena 1 gramu této drogy se stále pohybuje v rozmezí 2000-2500 Kč u konečného spotřebitele, tedy na úrovni distribuce na ulici a v klubech. V souvislosti s tím se nijak podstatně neměnila ani dostupnost této drogy u nás. Stále jde o drogu, jejíž užívání je populární ve vyšších středních vrstvách, které si kokain, i přes jeho relativně vysokou cenu, mohou dovolit. Tomu nasvědčují i opakující se informace o distribuci kokainu v kruzích osob z oblasti pop music a jiných uměleckých žánrů.

Koncem roku 2002 byly zaznamenány aktivity přicházející z Jižní Ameriky, které hovoří o snaze zorganizovat pašování kokainu z jihoamerických destinací do Evropy pomocí letecké dopravy ve velkém množství. Některé zásilky mají také směřovat přes Českou republiku. Z těchto důvodů je nezbytné vstoupit do mnohem širší spolupráce s partnerskými subjekty v Evropě, protože působí prakticky na celém území Evropy. Ukazuje se, jak potřebné bude v nadcházejícím období sjednocení právních úprav kandidátských zemí EU a zemí, které jsou již její součástí. Doposud činí v praxi právě u těchto mezinárodně mnohostranně vyšetřovaných případů značné obtíže rozdíly v právních systémech.

IV. OBCHOD S CANABISEM

V současnosti bylo z hlediska potírání obchodu s OPL arabskými zločineckými skupinami a bojem proti obchodování a dovozu hašiše zjištěno několik změn oproti minulým létům. Změny se dotýkaly zejména organizace dovozu OPL a způsobu páčání trestné činnosti.

Dnešní obchod s OPL řídí ve většině případů Arabové ze států severní Afriky, zejména pak z Tunisu, dále Alžíru, Egypta a Maroka. V menším množství prodávají OPL Palestinci a Arabové z oblasti kolem Libanonu, Sýrie apod. Osoby, které by měly tento obchod řídit, pocházejí z Libanonu a z minulosti mají skvělé kontakty v Rusku a na Ukrajině. Jak naznačují operativně získané informace ze zdrojů blízkých těmto skupinám, mohou být tito jedinci napojeni na různá teroristická hnutí, např. Hizballáh apod.. Výnosy z výše uvedené trestné činnosti mohou být poté určeny a využívány k podpoře těchto hnutí ve světě.

Jak bylo již uvedeno, obchodováním s OPL se ve většině případů, na kterých pracovali pracovníci NPC, zabývají občané Tunisu. Průběžnou analýzou, a to jak realizovaných případů, tak i výpovědí zadržených Tunisánů, byla zjišťována příčina, proč se právě tato skupina Arabů aktivně zapojuje do obchodování s OPL. Bylo potvrzeno, že prakticky nejsnadnější přístup z celé Afriky do Evropy mají právě Tunisané. Bývá zde velmi čilý turistický ruch, existuje přímá letecká linka do Prahy, v ČR jsou relativně levné a pohodlné životní podmínky. Je také poměrně snadné zajistit si pobyt v ČR, postačí k tomu pouze pozvání a vízum (jestliže existuje pozvání, není problém s vydáním víza). Za jednotlivcem se poté do ČR stěhují celé rodiny.

Tuisané (zabývající se obchodem s OPL) pak peníze vydělané v naší republice převezou buď zpět do Tunisu, kde je takto podporována celá rodina, nebo je investují do nákupu ojetých osobních automobilů (případně leasingu na takové vozidlo). Ty pak vyvázejí přes území Itálie do Tunisu a odtud do Libye, kde je se ziskem prodají (embargo vůči Libyi). Takové peníze jsou pak „čisté“ a snadno použitelné.

Prodejci OPL pocházející z Tunisu se v současné době specializují na nákup heroinu od osob kosovo-albánského původu. Za cenu 40.000,- Kč až 48.000,- Kč za 100 gramů nakoupí heroin. Těchto 100 gramů obratem prodají za 100.000,-Kč. Mají tak 100% zisk. Prodej takového množství heroinu trvá 1 až 2 dny. Z toho je tedy patrné, jak je obchod s OPL výnosný.

Další osoby arabských národností se zabývají prodejem OPL méně, zejména se jedná o obchod s heroinem a hašišem. Oproti roku 2001 se změnila situace v prodeji a dovozu hašiše mezi arabskými prodejci. Hašiš byl prakticky jedinou drogou, kterou Arabové dováželi do ČR. Předpokládané množství však nebylo velké, pohybovalo se v rozmezí několika kilogramů měsíčně a až na výjimky bylo určeno k vlastní konzumaci v arabské komunitě, kde je velmi vyhledávanou drogou. Jak bylo pracovníky NPC zjištěno, úbytek hašiše pocházejícího z Maroka byl zapříčiněn zrušením přímé letecké linky společnosti Air Alger, která jako jediná bez mezipřistání přilétala jednou týdně do Prahy. Hašiš z Maroka byl převážen do Alžíru, odkud putoval do Prahy. Přes veškeré dlouhodobé úsilí se však pracovníkům NPC ve spolupráci s Generálním ředitelstvím cel nepodařilo vytipovat a zadržet drogu, která byla na trh v ČR určena. Po nastalé změně bývá do ČR dovážen hašiš z Holandska a Švýcarska, kde je podstatně levnější a díky liberalizaci snadno dostupný. Cena hašiše v těchto zemích je až 3krát levnější než v ČR.

V roce 2002 byl v návaznosti na rok 2001 prováděn důrazný tlak ze strany NPC vedoucí k potlačení prodeje OPL arabskými prodejci. Za poslední dva roky bylo zadrženo několik desítek těchto osob a zároveň i osob, které těmto prodejcům pomáhali. Současně s nárůstem zadržených osob se projevila snaha prodejců zdokonalit systém prodeje a tím i své bezpečnosti, zde několik příkladů:

- Zásadně se k prodeji OPL užívá předplacených karet mobilních telefonů, které oproti předchozímu období jsou měněny až několikrát týdně. Oproti minulosti jsou kromě karet měněny i mobilní telefony, což souvisí se sledováním mobilního telefonu.
- Stále častěji je užíváno k prodeji OPL vozidel z půjčoven nebo bývá prodej prováděn za chůze. Znesnadňuje se tak vysledování totožnosti osob. Při předání drogy a peněz se jedná o několik sekund.
- Proti minulým obdobím prodejci nenakupují větší množství drog, např. půl kg apod., ale nakupují po 10 až 50 gramech denně, a to i několikrát za den. Odpadá nebezpečí, že by při náhodném zadržení měli u sebe větší množství drogy, z čehož by se odvíjela trestní sazba a zejména ztráta finanční hotovosti.
- S předchozím bodem souvisí přelévání hotovosti do nákupu valut a zlata. Přesto, že se stále více policistů snaží zajišťovat finanční hotovost, která by i částečně pocházela z trestné činnosti, a poté je soudem vysloveno propadnutí, vrací soudy v mnoha případech zajištěné zlato a valuty odsouzeným s odůvodněním, že se nejedná o věc pocházející z trestné činnosti (nebo výnos), případně i s odůvodněním, že droga je prodávána pouze za české koruny a ne za cizí měnu, např. Euro. (Městský soud Praha). Prodejci častěji převádí finanční hotovost do zahraničí, zejména cestou poboček Western Union.
- Oproti minulosti se snaží prodejci OPL z řad Arabů vytvořit větší skupiny. Dříve bylo totiž relativně snadné získat z této skupiny informace, v současné době však prodejci pracují buď sami, nebo se jejich spolupachatelé rekrutují z rodinných příslušníků, či velmi dobrých známých, např. ze stejného města.
- Na rozdíl od minulých let existuje v této komunitě větší konspirace, dříve se např. osoby znaly celými jmény, nyní se i mezi sebou znají pouze pod přezdívkou. Určité vyšší vrstvy prodejců drog prodávají jen dalším, prověřeným a loajálním osobám z řad Arabů.
- Stále výrazněji se nyní distancují od najímání českých narkomanů jako snadné pracovní síly, která sama nese riziko a vydělává pro prodejce peníze.

V minulosti to totiž byli právě čeští prodejci, kteří při zadržení spolupracovali s policií, a usvědčovali tak své „zaměstnavatele“.

- Prakticky vymizely tzv. „srazy“, kdy narkomani zavolali svému prodejci OPL a v určitou dobu na určeném místě se sešlo několik desítek osob zneužívajících návykovou látku. Prodejce jen přijel a rozprodal drogu. V současnosti se prodejci snaží prodat drogu pouze jedné osobě. Ta se tak prakticky sama stává prodejcem, neboť je tou osobou, která k arabskému prodejci přijde pro drogu s penězi od několika narkomanů.
- Arabové nepřeváží drogu tak, jako dříve, vzhledem k popisovanému zrušení relativně bezpečných cest, ale nechají přes prostředníky dovážet hašiš do ČR ze Švýcarska a Nizozemí. Celními orgány bylo zajištěno několik kg hašiše, pocházejícího zejména ze Švýcarska, jeho část zůstává v ČR, část putuje do Polska a dále na sever.
- V posledním období bylo zaznamenáno několik případů hydroponního pěstování konopí v České republice. K pěstování jsou využívány odlehlé lokality a opuštěné objekty.

Trend, který byl nastaven k potlačování prodeje OPL prováděného arabskými prodejci, bude nadále stabilní a v některých směrech více ofenzivní, zejména v pronikání do vyšších sfér těchto několika stupňových organizací.

V. OBCHOD S PERVITINEM

Situace v tzv. domácí výrobě, distribuci a vývozu metamfetaminu je následující. Metamfetamin je v ČR stále jednou z nejoblíbenějších drog. Výjimkou je hl.m. Praha, kde se do popředí zájmu dostal heroin.

Začátkem roku 2002 došlo k nárůstu ceny pervitinu z důvodu nedostatku výchozí suroviny pro výrobu metamfetaminu - efedrinu na nelegálním trhu v ČR. Tato situace přetrvávala z konce roku 2001. Ceny metamfetaminu stouply až na částku 1.500,- Kč za 1g. V souvislosti s tímto nedostatkem efedrinu na nelegálním trhu v ČR byla zaznamenána zvýšená výroba metamfetaminu z léčiv, které efedrin v různé formě obsahují. Kromě tradičního léku SOLUTAN se jednalo zejména o lék MODAFEN, který je v síti lékáren volně prodejný. Začátkem roku 2002 byl uveden na trh další volně prodejný lék s obsahem pseudoefedrinu, a to PARALEN PLUS, který je rovněž zneužíván pro výrobu metamfetaminu. Výroba metamfetaminu z těchto léčiv přetrvávala ve zvýšené míře zhruba do měsíce dubna 2002. Od této doby bylo na nelegálním trhu v ČR množství efedrinu v relativně dostatečném množství. Ceny vyrobeného pervitinu v přímém pouličním prodeji se tak stabilizovaly opět na částku 1000,- Kč za 1g, tedy na částku 100,- Kč za jednu dávku.

Jako zcela nový se jeví fakt, že v pervitinu distribuovaném v ČR byl zaznamenán výskyt látky PIRACETAM. Uvedenou látku obsahuje volně prodejný lék KALICOR. Tento lék je výrobcí i dealery zneužíván k ředění metamfetaminu s tím, že toto ředění není běžným uživatelem metamfetaminu rozpoznatelné, a to jak po stránce vzhledu OPL, tak i po stránce účinnosti drogy.

Neustále se zvyšuje konspirace osob zabývajících se výrobou, organizací i distribucí pervitinu. K výrobě pervitinu se užívají různá místa, zcela zmizel dřívější trend, v němž výrobce vyráběl většinou tam, kde byl trvale hlášen, popřípadě tam, kde se zdržoval. V současné době jsou místa určená k výrobě pervitinu vybírána výrobcem nebo organizátorem tak, aby toto místo nebylo možno spojit se jménem výrobce a

ostatních osob podílejících se na organizování výroby a distribuce. Od zcela náhodných osob se najímají se chaty či odlehlé objekty, výjimkou není ani výroba v pronajatém pokoji či chatce penzionu apod. Místo samotné je pak značně vzdáleno od místa pobytu, mnohdy se jedná o vzdálenosti od 100 do 200 km. Věci potřebné k výrobě (laboratoř, chemikálie apod.) výrobci nezanechávají na místě výroby, laboratoř je po výrobě demontována a přestěhovávána opět na jiné místo. Byly zadokumentovány i případy, kdy výrobce po každém "varu" laboratoř zcela zničil a na další výrobu si pořizoval novou proto, aby zanechal co možná nejméně důkazů, které by ho usvědčovaly z páčání trestné činnosti.

Komunikace mezi pachateli trestné činnosti na úseku nedovolené výroby a distribuce OPL je též značně konspirována, používají se výhradně mobilní telefony s předplacenými kartami. Telefonní čísla včetně přístrojů se velice často mění a z obsahu komunikace jsou patrné pouze náznaky páčání trestné činnosti. V mnoha případech se stává, že si pachatelé dohadují prostřednictvím telefonu pouze osobní schůzky, přičemž i místa schůzek jsou označována kódovými názvy.

V oblasti vývozu metamfetaminu pokračuje nadále trend zvyšující se obliby této drogy v sousedních státech, zejména pak v SRN. S tím je spojená i zvýšená poptávka po metamfetaminu. Na uvedenou narůstající poptávku reaguje i nelegální trh a dochází tak k vývozu, a to řádově v kilogramových množstvích.

Metamfetamin je v SRN žádán pod názvem CRYSTAL a je dodáván pouze v čistě bílé krystalické formě. Crystal je v SRN prodáván na ulici v čistotě cca 60 až 70% za cenu cca 30 až 80,- EUR za 1g. Vývoz Crystalu je organizován jak občany SRN, tak i občany ČR, a byly zaznamenány poznatky o snaze vybudovat laboratoře na výrobu této látky na území SRN.

V oblasti spolupráce se zahraničím pracuje společná skupina "KRYSTAL", ve které jsou zastoupeny různé součásti policie a orgány celní správy SRN a dále pak PČR NPC SKPV a GŘC. V rámci této spolupráce jsou rozpracovávány případy vývozu metamfetaminu - crystalu do SRN.

VI. VÝVOZ, DOVOZ, VÝROBA A DISTRIBUCE SYNTETICKÝCH DROG

Národní protidrogová centrála vyvíjela v této oblasti následující činnost:

- a) vyhledávání, odhalování a realizace pachatelů trestné činnosti v oblasti nelegálního vývozu, dovozu, výroby a distribuce syntetických drog, vyjma metamfetaminu;
- b) vyhledávání, odhalování a realizace pachatelů trestné činnosti v oblasti nelegálního vývozu a dovozu prekurzorů a pomocných chemických látek;
- c) vyhledávání, odhalování a realizace pachatelů trestné činnosti v oblasti zneužívání léčiv, jejich nelegálního vývozu, dovozu a distribuce;
- d) monitorování výroby, vývozu, dovozu a distribuce prekurzorů a pomocných chemických látek v rámci národní a mezinárodní spolupráce;
- e) zvyšování profesních znalostí policistů a celníků v oblasti syntetických drog a prekurzorů formou odborných seminářů a přednášek;
- f) koordinace činnosti a realizace úkolů v rámci projektu PHARE "Syntetické drogy a kontrola prekurzorů" a v rámci předvstupních jednání do EU, tzv. "Schengen".

ad a)

Nadále je zaznamenáván trend prudkého nárůstu počtu uživatelů syntetických drog, zejména XTC a GHB. Extáze se vyskytuje na většině tanečně hudebních produkcí

a klubech. Její cena dále prudce klesala, v současné době se pohybuje v rozmezí od 150 do 250 Kč v případě jednotlivého nákupu, při odběrech ve stovkovém množství je cena kolem 80 Kč, v případech tisícových odběrů se cena za tabletu pohybuje mezi 50 až 60 Kč. Nákupní cena tablety XTC, při odběru mnoha tisícových množství, v zahraničí (jedná se zejména o Nizozemí a Belgie) nepřesáhne v přepočtu 40 Kč. Pokračujícím trendem je, že se v tabletách snižuje kvantitativní množství účinné látky (MDA, MDMA apod.), ale zvyšuje se procentuální čistota (35-49%).

Do obchodu s XTC jsou na všech úrovních zapojeni převážně čeští občané, většinou muži ve věku 18 až 35 let. Konzumenty XTC jsou zejména mladí lidé ve věku 15 až 28 let.

V průběhu roku došlo na našem území k masivnímu nárůstu výskytu nové syntetické drogy GHB, které se přezdívá "tekutá extáze".

Lze předpokládat, že společně s nárůstem spotřeby XTC a GHB, vzrůstá i poptávka po dalších syntetických drogách jako je LSD, KETAMIN. Tento předpoklad však není potvrzen přímým rozpracováním, jedná se o informace získávané ze zájmového prostředí.

ad b)

Česká republika patří mezi 5 států na světě, ve kterých se vyrábí EFEDRIN. Tato chemikálie, která byla zákonem č.167/1998 zařazena mezi prekurzory, je v ČR produkována v množství cca 150 tun za rok. Více než 90% produkce je určeno na vývoz zejména do USA.

Cena 1 kg EFEDRINU na českém černém trhu je mezi 120.000 až 200.000,- Kč. V tomto rozpětí se odráží zejména období tzv. výrobní odstávky v ICN a.s. Rožtoky, kdy firma po dobu asi 1 měsíce EFEDRIN nevyrábí a z tohoto důvodu je EFEDRINu velký nedostatek. Na zvýšené ceně efedrinu měly značný vliv povodně, v průběhu kterých byla výroba efedrinu úplně zastavena.

Tak jako v roce 2001 i v minulém roce se mezi výrobci metamfetaminu objevuje EFEDRIN, jehož původ je ze zahraničí. EFEDRIN byl podle operativních zjištění a záchytech na hranicích do ČR dovážen z Ukrajiny, Maďarska, Rakouska, Rumunska nebo Bulharska.

NPC i nadále spolupracuje s vedením ICN a.s. Rožtoky. Výsledkem je řada vnitropodnikových opatření, která omezují možné ztráty EFEDRINU přímo z výrobního podniku nebo při jeho přepravě do zahraničí.

Spoluprací s dalším velkým výrobcem chemických látek, IVAX a.s. Opava, byla ve spolupráci s kolegy ze Švýcarska odhalena velká nelegální laboratoř na výrobu nových syntetických drog. Tato laboratoř, vedená dvěma špičkovými chemiky, působila pod krytím oficiální chemické firmy na území Švýcarska. K jejímu odhalení došlo na základě sledování dodávky chemikálie, která není na seznamu zájmových látek, ale ze které lze vyrobit LSD obdobným způsobem, jako ze sledovaných prekurzorů LSD.

ad c)

V této oblasti pokračuje celorepublikový trend zneužívání léků obsahujících efedrin nebo pseudoefedrin při nelegální výrobě metamfetaminu. Vedle SOLUTANu se mezi takto zneužívané léky zařadily DISOFROL, MODAFEN a NUROFEN a PARALEN Plus. Mezi pachatele této trestné činnosti patří toxikomané, občané ČR.

ad d)

V oblasti chemikálií se situace od předešlých let nezměnila. Pokračovalo se v monitorování výroby, vývozu a dovozu prekurzorů a pomocných látek a některých

dalších citlivých chemikálií, které by mohly být zneužity na výrobu syntetických drog, buď na území České republiky, nebo v zahraničí.

Česká republika, jak již bylo zmíněno, patří mezi celosvětové výrobce prekurzorů a pomocných látek. Jedná se o EFEDRIN (metamfetamin), ERGOTAMIN, ERGOMETRIN a KYSELINU LYSERGOVOU (LSD). Z pomocných látek je to pak jedna z nejdůležitějších – MANGANISTAN DRASELNÝ (kokain). Na kontrole vývozů a dovozů se NPC podílí společně s Inspektorátem omamných a psychotropních látek MZ ČR a GRČ.

V oblasti mezinárodní spolupráce při kontrole pomocných látek jsme se nadále podíleli na 2 monitorovacích projektech pod záštitou OSN - INCB. Projekt "Operace PURPLE" se týká kontroly mezinárodního obchodu s MANGANISTANEM DRASELNÝM (kokain) a projekt "Operace TOPAZ" je zaměřený na monitorování obchodu s ACETANHYDRIDEM (heroin). V obou případech se monitorují dodávky přesahující 100 kg.

V průběhu minulého roku bylo prověřeno více než 45 domácích a zahraničních transakcí s uvedenými chemikáliemi.

Výsledkem mezinárodní kontroly zmíněných chemikálií je značné omezení možností jejich nelegálního získání, což se odrazilo v růstu ceny, jak samotných chemikálií, tak i konečného produktu, tzn. kokainu respektive heroinu.

ad e)

Na základě postupně získávaných zkušeností v dané problematice byly připraveny ucelené materiály pro provádění vzdělávací činnosti v rámci zvyšování odborných znalostí policistů a celníků. V průběhu roku 2002 bylo provedeno více než 10 odborných kurzů a přednášek za účasti českých a zahraničních lektorů. Jak na úrovni NPC tak v rámci IMZ krajských útvarů SKPV a civilního sektoru se uskutečnily přednášky týkající se problematiky zneužívání a kontroly prekurzorů, výroby syntetických drog a způsobů jejich pašování.

ad f)

Během roku 2002 pokračovalo zapojení do činnosti projekt PHARE se zaměřením na problematiku kontroly syntetických drog a prekurzorů.

Dalším významným úkolem bylo plnění jednotlivých úloh v rámci přístupovacího procesu k EU a implementace schengenských Aquis v oblasti OPL z toho vyplývajících.

VII. NĚKTERÁ SPECIFIKA JEDNOTLIVÝCH ETNICKÝCH A DALŠÍCH SKUPIN PACHATELŮ

Ruskojazyčné zločinecké skupiny zabývající se obchodem s OPL

Ruskojazyčné organizované zločinecké skupiny zůstávají v oblasti drog i nadále jedním z hlavních bezpečnostních rizik. Díky jejich široké základě dané ruskojazyčnou komunitou u nás, a díky značným kriminálním zkušenostem, a v poslední době i kontaktům na české i zahraniční kriminální skupiny, se jejich působení v oblasti drog, podle našich poznatků, rozšiřuje. Konkrétně u ukrajinské komunity zaznamenáváme informace o jejich rostoucích snahách zapojit se spolu s českými pachateli trestné činnosti do výroby pervitinu. Zaznamenali jsme zapojení čečenských zločineckých skupin do obchodu s drogami. Pod jejich kontrolou pracují jiná ruskojazyčná seskupení

a odvádějí čečenským skupinám poplatky. Zatím jsme ovšem v ruskojazyčném prostředí nezaznamenali větší zásilku drog. Zpravidla šlo o menší množství, a to do 1 kg, ve většině případů se jednalo o heroin a pervitin, spíše nižší kvality.

V průběhu roku 2002 jsme zaznamenali informaci o zájmu ruskojazyčné zločinecké skupiny o zajištění výroby cracku v tuzemsku. Rozpracování této věci pokračuje i nadále, rozhodně však signalizuje zvyšující se zájem o tento vysoce nebezpečný druh razantně působící drogy.

V roce 2002 jsme v konkrétním případě žádosti o právní pomoc osobně spolupracovali s pracovníky Hlavní správy pro boj s nelegálním obchodem s drogami ministerstva vnitra Ruské federace. Získané kontakty jsou využitelné pro další spolupráci a ruská strana se zdá být připravena pro poměrně úzkou kooperaci, včetně případné operativní výměny informací a součinnosti i v případě sledovaných zásilek. V tomto smyslu se viditelně zlepšila situace z předchozích let, kdy s ruskými orgány nebyly prakticky žádné bližší pracovní kontakty.

ASIJSKÉ ZLOČINECKÉ STRUKTURY ZABÝVAJÍCÍ SE OBCHODEM S OPL.

Asijské zločinecké struktury působící na našem území se nespecializují pouze na obchod s jedním druhem drogy, ale zajímají se v podstatě o jakoukoliv oblast, ve které mohou vydělat peníze. Naše zkušenosti dokazují, že tyto osoby jsou (mimo nedrogové trestné činnosti) zapojeny do obchodu s heroinem, pervitinem, kokainem, cannabinoidy a v poslední době hlavně s XTC.

Zatímco v druhé polovině devadesátých let minulého století byly Asiaté působící v ČR takřka výhradně orientováni na obchod s heroinem, přičemž se pohybovali v nejnižší etáži - dealingu (občané z býv. SFRJ - domácí Romové – Vietnamci), stali se v současnosti již samotnými organizátory.

Přestože se zpravidla jedná o přísně uzavřené komunity s přísně dodržovanou vnitřní hierarchií, při páchání této trestné činnosti vešli do čílého „obchodního“ styku, a to jak s domácími výrobci pervitinu, Romy, občany býv. SFRJ, tak i v současné době s ruskojazyčnými skupinami v ČR.

Byly zachyceny poznatky svědčící o aktivitách asijských struktur, jak při zajišťování dovozu drog do ČR, tak i při vývozu, a to zpravidla do zemí západní a střední Evropy (hlavně SRN a Polsko).

Aktuálně zjištěné informace pak vypovídají o tom, že Vietnamci soustředili prodej drog do příhraničních oblastí, přičemž využívají tržnic. Drogy zde prodávané jsou určeny výhradně cizincům (hlavně Němcům) a jsou vloženy do „originálně“ balených CD. Nyní se objevují snahy o balení drog pro tento trh do cigaret zn. Marlboro.

Při dovozu a vývozu jsou využívány kontejnery s textilem, ale také duté sošky (pagoda, Budha).

Ze strany osob pocházejících z asijských seskupení je vyvíjeno značné úsilí o korupci státní správy, a to zejména celních orgánů, cizinecké policie, ale i místní samosprávy.

Nemalé problémy vyvstávají již z nedokonalé evidence těchto osob, která vyplývá z množství nelegálních migrantů, dále také ze složitosti, a pro Evropana nezvyklému složení, exotických jmen. V praxi často poté dochází k tomu, že není jasné, co je jméno, co příjmení a jedna a táž osoba se může v evidencích nacházet v několika různých variantách vícekrát, avšak při počítačovém zpracování nejsou tyto vazby patrné. Dále je množství osob přihlášeno k pobytu na falešné, či pozměněné doklady, a jejich pravá totožnost je nezjistitelná.

Další škála obtíží pramení z jazykové bariéry, kterou lze překonat pouze za pomoci tlumočnicků etablovaných z řad této komunity. Vzhledem k tomu, že tyto osoby často tlumočí svým krajanům při styku s úřady nebo obchodních aktivitách, nebývají obvykle spolehlivé. Nutno ještě zmínit, že práci komplikuje i množství nářečí (z různých oblastí), jakož i skutečnost, že tyto osoby nezdědka používají zločinecký argot vážící se k místu původu.

Překážku rovněž tvoří odlišná kultura, díky které lze zpravidla jen velmi obtížně předjímat další směřování trestné činnosti, chování u výsledku, při zatýkání apod.. Množství obchodních aktivit a styků těchto osob (i nedrogového charakteru) pak zapříčiňuje velmi komplikovanou práci policistů při rozpracování, dokumentaci a prokazování trestné činnosti.

Skupiny Vietnamců získané finanční prostředky používají na nákup nemovitostí (prostřednictvím dalších osob), a to jednak v ČR (tržiště, sklady, domy, byty), dále i v samotném Vietnamu, kam jsou peníze dopravovány a používány na nákup pozemků a budov na hlavní třídě v Hanoi. (Tyto nemovitosti jsou často několikanásobně přepřaceny, neboť se počítá s vzestupem jejich lukrativnosti v souvislosti se změnou domácí politiky).

Část prostředků je legalizována jako výdělek ze stánkového prodeje, neboť valná většina plateb se provádí v hotovosti, za předem sjednané ceny s předem určenými lidmi. Vzhledem k podvodnému deklarování zboží a nepřehlednosti obchodních aktivit je tento způsob velmi účinný.

Pro „praní“ peněz z trestné činnosti jsou tradičně využívány i stylové restaurace.

Dalším fenoménem je existence vlastních „bankéřů“, kteří působí v různých zemích světa, a pověřené osobě stačí písemná kvitance od „bankéře“, kterému složil hotovost v jedné zemi, aby si mohl u jiného „bankéře“ v jiné zemi hotovost vyzvednout, čímž odpadá pohyb peněz na bankovních účtech a tedy i riziko zájmu orgánů státní správy.

Skupiny Číňanů se zaměřují zejména na provozování restaurací, kde legalizují výnosy z trestné činnosti, ale byly zaznamenány i signály, svědčící o tom, že pomocí kurýrů vyvážejí peníze v hotovosti (značných objemů) do různých zemí převážně západní Evropy.

Naše poznatky ukazují na existenci pevné struktury seskupení Vietnamců, kdy na nejnižším stupni jsou tzv. „vojáci“. Jsou to svobodní muži, kteří nevyvíjejí vlastní obchodní aktivity, ale jsou najímáni a používáni na „špinavou“ práci – vydírání, zastrasování, vymáhání dluhů, ochrana osob a míst, trestání zrádců a vraždy. Mimo ně stojí stánkaři, kteří jsou hlavně v příhraničních oblastech využíváni i k prodeji drog. Dalším článkem jsou osoby – majitelé tržnic, kteří si pečlivě za pomoci „vojáků“ sřezí své teritorium a nezdědka bývají i hlavními osobami organizujícími obchod s drogami. Proti pronikání policie mají tržnice, skladiště i další objekty zabezpečeny nejen fyzickými hlídkami, ale i technikou, přičemž výstupy od pozorovatelů i z technických zařízení se analyzují a vyhodnocují s cílem odhalit aktivity státních orgánů, případně konkurenčních skupin.

ROMSKÉ ZLOČINNÉ STRUKTURY ZABÝVAJÍCÍ SE OBCHODEM S OPL.

Na základě provedeného šetření směrem k romskému etniku byly zjištěny následující skutečnosti:

- a) Příslušníci romského etnika se ve velké míře zabývají zejména pouliční distribucí OPL. Tato činnost je prováděna menšími, uzavřenými skupinami osob, které jsou

dobře organizovány, projevuje se zde jistá hierarchie řízení. Z dosavadních zjištění vyplývá, že takto působící skupiny se nezaměřují pouze na trestnou činnost v oblasti drogové problematiky, v širším kontextu také úzce kooperují se skupinami zabývajícími se jinou trestnou činností, zejména majetkového charakteru. Jednotlivé skupiny jsou zpravidla vytvářeny z řad jednotlivých romských etnik, hierarchicky nejvýše postavené jsou skupiny olašských Romů.

- b) Z dosavadního šetření vyplývá, že členové romského etnika působí i ve středních až středně vyšších člancích struktur nelegálního obchodu s OPL. V těchto případech se prakticky vždy jedná o olašské Romy. Tato činnost je samozřejmě taktéž vysoce organizována a konspirována. Byly zjištěny informace, že osoby z řad vyšších článků těchto struktur používají padělané osobní doklady, přebývají současně na několika místech, kde nejsou hlášeni k trvalému pobytu. V případě, že mají k těmto nemovitostem majetkový vztah, je tento zpravidla řešen přes „třetí osoby“. Stejným způsobem jsou používána i vozidla. Osoby z řad vyšších a řídicích článků těchto struktur často využívají služeb ozbrojených ochránců.
- c) Opakovaně byly zachyceny informace, že k nelegálnímu transportu OPL, zejména přes státní hranice, jsou využívány skupiny žen s dětmi, kdy droga bývá přepravována na tělech cestujících osob.

Za dané období je rozpracováván především nelegální obchod s heroinem. Ze zjištěných poznatků vyplývá, že v tomto případě působí jako dodavatelé heroinu zejména osoby řad zločineckých struktur států bývalé Jugoslávie, zejména Kosovoalbánci, z dalších etnik pak Arabové a Asiaté.

Obecně lze říci, že při řešení problematiky trestné činnosti členů romského etnika na úseku toxi je potřeba vycházet z určitých specifik, vážících se k tomuto etniku.

- Tyto osoby mezi sebou hovoří samozřejmě romštinou. Vzhledem k odlišnosti olašské romštiny od jazyka tzv. Rumungrů, tj. běžných Romů, zde existuje velká jazyková bariéra a v ČR neexistuje oficiální tlumočnický k provádění překladů olašské romštiny. Prozatím nelze samozřejmě bez novelizace tr.řádu použít postup dle ust. § 28 TR v využitím ust. § 55/2 TR.
- Romové, především olašští, se jako uzavřená skupina řídí vlastními, z tradic vycházejícími, a zažitými předpisy. Tyto předpisy a pravidla chování jsou přísně dodržovány, popřípadě vynucovány vlastními soudy. V dané skupině osob působí kromě těchto, jakoby orgánů soudní moci, i obdoba orgánů exekutivních a zákonodárných.
- Hlavním motivem páchaní trestné činnosti je finanční zisk. V případě Romů je však jisté specifikum v jejich mentalitě, kdy tyto osoby málokdy plánují do budoucnosti, žijí tzv. přítomností. Z tohoto důvodu nedokáží využít i velké finanční zisky, dosti často je například prohrávají při hazardních hrách.
- Byly získány dosud neověřené informace, kdy romské exekutivní orgány zakázaly na určitém území (prozatím by se mělo jednat o Ostravsko) distribuci OPL mezi samotné Romy. Distribuce OPL ostatním občanům ČR zůstává samozřejmě neomezena.

I přes určitou etnickou soudržnost a vlastní zákony etnické menšiny však lze, především v posledních letech, pozorovat v obchodu s OPL určitou rivalitu mezi jednotlivými širšími rodinami především olašských Romů, vznik konkurence se všemi

klasickými důsledky – vyřizováním účtů, likvidací aktivit např. udáním, přetahováním klientely apod.

VIII. REGIONÁLNÍ SPECIFIKA OBCHODU S OPL V ČR

V polovině roku 2002 vznikly v rámci NPC expozitury v Českých Budějovicích, Plzni, Ústí n. Labem, Hradci Králové, Brně a Ostravě, které se aktivně začaly podílet na odhalování a dokumentování organizovaného obchodu s drogami ve svých regionech. Díky těmto systémovým opatřením v rámci Policie ČR může dnes NPC jednak účinněji bojovat proti stále organizovanějšímu obchodu s OPL v celé ČR a dále je schopna vnímat regionální odlišnosti na úseku drog v ČR.

Jihočeský kraj

V regionu přetrvává obchodování s drogami spíše v menších množstvích, kdy se jednotlivé dodávky směřující do Jihočeského kraje pohybují v množství desítek gramů. Nejčastěji zneužívanou drogou je metamfetamin, který je vyráběn spíše sporadicky. Metamfetamin je do regionu dovážěn zejména ze Severočeského a částečně Severomoravského kraje. Část metamfetaminu je distribuována i do SRN a Rakouska, kde je o tuto drogu velký zájem. Bylo zaznamenáno zapojení romských občanů, kteří distribuují metamfetamin zejména mezi prostitutkami v příhraničních oblastech Jižních Čech.

Heroin patří mezi oblíbené drogy v regionu a částečně vytlačuje ze scény metamfetamin. Obchod s heroinem zajišťují převážně čeští občané napojení i na kosovoalbánské skupiny z Prahy.

V rámci Jihočeského kraje existuje poměrná část uživatelů, která si samostatně zajišťuje OPL z Prahy.

Nadále pokračuje v Jihočeském kraji trend, kdy se zneužívání drog rozšiřuje i do menších měst a obcí, což v předchozím období nebylo běžné.

Západočeský kraj

V regionu došlo v roce 2002 k výrazné změně, kdy kosovoalbánci začali být z důvodu nedostatku heroinu v průběhu roku 2002 aktivní v obchodu s Extází a metamfetaminem.

Největším problémem v regionu je distribuce metamfetaminu, která se vyskytuje zejména v Plzeňi, Chebu, Aši, Sokolově a Karlových Varech. Droga je do regionu dovážena převážně ze severních čech, zejména z Teplicka a Ústecka. Samotná výroba metamfetaminu v regionu je realizována převážně staršími výrobci, a to v menších množstvích. V okresech Cheb a Aš distribuují pervitin Vietnamci, a to občanům ČR a SRN. K distribuci dochází zejména na vietnamských tržištích, kde Vietnamci v menší míře distribuují i heroin. Část je distribuce metamfetaminu do SRN, na které se často podílí občané ČR.

V minulém roce byl zaznamenán nárůst distribuce extáze na tanečních scénách v Západočeském kraji.

Severočeský kraj

Na obchodu s heroinem se v severočeském regionu podílejí zejména romské a vietnamské skupiny, které jsou napojené na kosovské Albánce. U romského etnika je typické masivní zneužívání této drogy a v případě distribuce časté ředění heroinu s cílem maximalizovat zisk. Při pohybu heroinu v množství do 1 kg je cena v průměru kolem 700,-Kč.

V případě metamfetaminu narůstá výroba této drogy z efedrinu a je situována zejména v teplickém, ústeckém a částečně mosteckém regionu. Skupiny pachatelů mají svého výrobce, kterého zásobují prekurzory a poté od něj odebírají drogu ve větších množstvích. Vlastní laboratoře bývají často mobilní a výroba probíhá na různých místech a je rozdělena do několika fází. Cena metamfetaminu se pohybuje srovnatelně s cenou heroinu a v množství do 1 kg se pohybuje kolem 700,- Kč za gram. Často dochází k výrobě metamfetaminu pro zájemce ze SRN a v těchto případech se za drogu platí v euro. Výroba metamfetaminu z léků obsahujících pseudoefedrin /Solutan, Modafen/ je typická pro pouliční výrobu a jedná se o výrobu menších množství.

Zneužívání kokainu je rozšířeno mezi vyšší podnikatelskou vrstvou a je zneužíván zejména na soukromých párty. Kokain není rozšířen v běžné pouliční distribuci. Jeho cena se pohybuje mezi 2.000 – 2.500 Kč za gram.

V posledním období byl zaznamenán nárůst zneužívání a obchodu s taneční drogou extáze a to zejména v libereckém a litoměřickém kraji. V ústeckém regionu není nárůst tak značný, neboť zde nejsou tak výhodné podmínky pro pořádání venkovních techno párty. Cena jedné tablety se pohybuje kolem 200,- Kč a při nákupu většího množství je cena v rozmezí 70 – 100 Kč.

V posledním období nebyly v regionu zaznamenány případy pěstování marihuany ve velkém měřítku.

Východočeský kraj

Ve srovnání s rokem 2001 došlo k rozšíření distribuce a konzumu OPL do menších měst a obcí Východočeského kraje. Dodávky drog jsou často zajišťovány z větších měst zejména z Prahy a Brna. Zvýšila se obliba některých druhů drog a to zejména metamfetaminu a extáze. Metamfetamin byl v regionu v roce 2002 vyráběn převážně z volně prodejného léku Modafen. Extáze se vyskytuje na většině tanečních párty a její cena v regionu poklesla na 100 – 200 Kč za tabletu. Extáze se stává stále více dostupnější drogou a je populární zejména mezi mladými lidmi. Mezi mladistvými konzumenty je dále v oblíbě marihuana, kdy se její cena pohybuje za 1 g v rozmezí od 100,- do 150,- Kč. Také bylo zaznamenáno snížení věkového průměru konzumentů, kdy se často jedná o osoby mladší 18-ti let a výjimkou nejsou ani mladiství uživatelé. Rovněž se snižuje věk pachatelů, mnohdy se jedná o osoby mladistvé. Byly zaznamenány případy, kdy k distribuci OPL byly využity nezletilé osoby.

Jihomoravský kraj

Pro region se jako největší bezpečnostní riziko jeví nedostatečná ochrana státních hranic se SR, kdy dochází k přílivu cizích státních příslušníků, pro které se ČR stává cílovou zemí. Zejména Ukrajinci a Kosovští Albánci se často zapojují do obchodu s OPL.

V obchodu s heroinem dominují zejména v Brně Kosovští Albánci, kteří v úzkém okruhu řídí prodej této drogy. Velké finanční částky pocházející z trestné činnosti často investují v Brně do nemovitostí a legalizují tak své zisky. Na distribuci heroinu se dále v regionu podílejí Vietnamci, kteří drogu prodávají zejména na svých tržištích v Brně. Také byl zaznamenán podíl romského etnika na distribuci heroinu, kdy je typické ředění drogy až na 6 % účinné látky.

V případě výroby metamfetaminu je v regionu rozšířená výroba z Modafenu a je to doménou zejména starších výrobců. Často je metamfetamin dovážen do Brna z Prahy.

V celém regionu je velmi oblíbenou drogou extáze, která je distribuována zejména v klubech s taneční hudbou a dále na velkých techno párty pořádaných v Boby centru nebo v pavilonu na Brněnských výstavištích.

Kokain se v Brně objevuje sporadicky a je dovážen v menších množstvích z Prahy. Cena se pohybuje okolo 2.300,- Kč za jeden gram.

Severomoravský kraj

Obchod s heroinem zajišťují v regionu převážně Vietnamci a Romové. Vietnamci drogu distribuují jednak ve své komunitě a dnes zcela běžně vně svého etnika zejména Čechům. Dodávky heroinu jsou zajišťovány zejména z Prahy a jeho cena v pouliční distribuci se v současné době pohybuje kolem 800,- Kč za gram drogy. Typická je špatná „kvalita“ drogy, kdy je zcela běžné ředění heroinu na 10 % - 11 % účinné látky. Velmi často jsou distributoři sami uživatelé a platí to zejména pro romské pachatele. Podíl občanů bývalé Jugoslávie na obchodu s heroinem se výrazně snížil a dle našich informací v současné době nefunguje v regionu žádná organizovaná skupina.

Metamfetamin si udržuje dominantní postavení na trhu Severní Moravy a je dostupný ve vysoké kvalitě. Udržuje si stabilní cenu 1.000,- Kč za gram. K výrobě metamfetaminu se užívá především léků, které obsahují pseudoefedrin (Modafen, Disofrol, Paralen Plus). Výroba drogy probíhá v Ostravě v menších amatérských „laboratořích“, kde se množství vyrobené drogy pohybuje v desítkách gramů. Mimo Ostravu jsou umístěny větší laboratoře vyrábějící i několik stovek gramů této drogy. V poslední době se na trhu objevuje produkt dovážený z Polska, který má název „KRAJOVKA“ /krajůvka/. Jedná se o směs amfetaminu a kofeinu s příměsí asi 3 % metamfetaminu. Cena této drogy je 500,- Kč za gram. V některých případech bylo zjištěno, že se tato látka používá jako výchozí surovina pro výrobu kvalitního metamfetaminu.

V oblasti syntetických drog dominuje v současné době Severomoravském kraji extáze. Vzrůstající distribuce této drogy v regionu je v přímé návaznosti na nově vznikající kluby s taneční hudbou. Dle našich poznatků je do větších klubů distribuováno až několik tisíc kusů tablet extáze týdně. Cena jedné tablety se pohybuje od 150 – 250 Kč. Ke zvýšení obliby této drogy přispěla v regionu i nezisková organizace „Podané ruce“, která prováděla testování tablet extáze na technopárty v Ostravě. K popularizaci extáze rovněž přispívá i množství článků v časopisech (např. XMAG – časopis o taneční hudbě a hausparty).

Aktuálně se v regionu vyskytla distribuce GHB. Jedná se o nový druh drogy zneužívané v regionu Olomoucký. Jako výchozí surovina k výrobě drogy se užívají různé druhy čisticích prostředků, které obsahují látku Gama Butyrolakton. Z těchto čisticích prostředků za pomoci hydroxidu sodného během 20 minut chemické reakce, uskutečnitelé i v domácích podmínkách, dochází k přeměně GBL na GHB. Nejčastěji užívané čisticí prostředky v současné době je výrobek GRAFITY CLEANER, který vyrábí Severochem a který obsahuje asi 92 % GBL. Z 1 litru GBL lze vyrobit GHB v ceně 20.000,- Kč. Výsledná GHB je asi 30 silnější než dosud dovážená GHB ze zahraničí. GHB je ředitelná vodou a ředí se k následnému prodeji. Látka se distribuuje ve víčkách od plastových lahví a v Ostravských klubech se tato jedna dávka prodává za 100,- Kč. Pro látku se užívá název GABA nebo tekutá extáze.

V regionu byla v poslední době zaznamenána ztráta zájmu o marihuanu s obsahem THC kolem 5 % a vzrůstá zájem o hydroponně pěstovanou marihuanu s vysokým obsahem THC. Zvyšuje se počet obchodů, které prodávají zařízení a živné roztoky pro hydroponní pěstování rostlin. Pouliční cena se pohybuje v závislosti na kvalitě v rozmezí od 80 – 200,- Kč za gram sušené rostlinné hmoty.

IX. ČINNOST SKUPINY METODIKY A PREVENCE PČR NÁRODNÍ PROTIDROGOVÉ CENTRÁLY

V resortu Ministerstva vnitra je prevence patologických jevů (tedy i protidrogová) realizována Odborem prevence kriminality a Preventivně informativními skupinami jednotlivých základních součástí policie. Další okruh preventivních aktivit ve vztahu k drogám je zajišťován a realizován Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky a krajskými protidrogovými koordinátory. Preventivní protidrogové aktivity zahrnují celou škálu specifických i nespecifických přístupů v prevenci. Tyto přístupy je NPC schopna realizovat prostřednictvím SMP pouze přednáškami pro základní a střední školy a dále pro širokou odbornou i laickou veřejnost. Ve vztahu k NPC jsou jednotlivé individuální přednášky na školách a školských zařízeních nekoncepční a neefektivní. Není možné dvěma nebo třemi policisty pokrýt veškeré školy a školská zařízení. Z tohoto důvodu je takováto forma prevence u NPC minimalizována a realizována jen ve výjimečných případech, zejména tam, kde škola má dlouhodobý preventivní program a přednáška ze strany NPC je doplňkovou aktivitou.

Prvořadým cílem SMP byla v uplynulém roce prevence a metodika, která směřovala jednak k policii a jednak navenek do civilního odborného sektoru.

Ve vztahu k policii se jednalo o kontinuální vzdělávání policistů v policejních školách ve vztahu k problematice drog, odborná příprava v nástavbových kurzech, pořádání IMZ po linii drog a veškerá metodická pomoc základním útvarům. Velmi dobré se ukázalo zřízení funkce psychologa. Jako nezbytné bylo zapojení psychologa do realizačního prvku (profil pachatele, přítomnost u výslechu osob vyžadujících zvláštní péči apod.) Tím došlo k posunu skupiny více „do terénu“. S tím byla spojena i zvýšená účast při pomoci na realizacích drogové trestné činnosti.

Navenek Skupina metodiky a prevence participovala na vzdělávacích programech pro odbornou veřejnost, a to tím způsobem, že pracovníci skupiny odborně vzdělávali pedagogy-preventisty patologických jevů, pracovníky preventivně informativních skupin MV, preventisty patologických jevů v resortu obrany, preventisty okresních, krajských a magistrátních úřadů, pracovníky v resortu ministerstva zdravotnictví. Jednalo se o koncepční, cílené a plošné vzdělávání, tak aby takto vyškolení pracovníci mohli působit na školách, útvarcích apod. Další činností této části skupiny byla publikační činnost a propagační činnost NPC. (Bulletin, odborné články, výstavy, aktualizace internetových a intranetových stránek, video projekce apod.)

V průběhu roku 2002 se SMP podílela na realizaci několika projektů v působnosti různých orgánů a ministerstev.

Ve spolupráci s Radou pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády ČR byly realizovány následné projekty včetně účasti na jednáních pracovních komisí:

- Projekt Phare Twinnig – Policie – cílem je vytvoření vzdělávacího manuálu pro zejména uniformovanou policii v oblasti drog. V průběhu roku SMP a Odbor prevence kriminality MV realizovaly pilotní týdenní vzdělávací kurz pro Preventivně informační skupiny MV, který se uskutečnil v prostorách Policejní akademie. V současné době jsou hotovy kompletní studijní materiály, které je možné využít v rámci vzdělávání u Policie ČR.
- Projekt Phare Twinnig – primární prevence – jedná se o program vzdělávání pedagogů a pracovníků PIS a dále o projekt vytváření Center primární prevence. Zde se SMP podílelo na projektu jako odborný garant a poskytlo řadu materiálů, které se staly součástí vzdělávacího curricula.

- ❑ Phare Twinnig projekt zaměřený na substituční léčbu byl další z projektů, kde SMP sehrálo svoji roli, zejména při regulaci nežádoucích aktivit směřujících k zavedení substituční léčby a s ní spojených aktivit do policejních cel.
- ❑ Pracovní skupina pro Syntetické drogy – jedná se o pracovní skupinu, která má podat stanovisko k testování tablet extáze. Skupina metodiky a prevence této skupiny reprezentuje a prosazuje názory nejen vedení NPC, ale i další odborné veřejnosti. Snahou liberálních jednotlivců a skupin je vytvořit politické a zákonné klima k testování tablet extáze v místech zvýšené koncentrace mládeže, jako jednu z forem prevence. NPC odmítá takovéto aktivity, jako systémová opatření.

V působnosti Ministerstva vnitra se SMP podílela nebo nadále podílí na :

- ❑ Strategii protidrogové politiky MV
- ❑ Snižování nabídky drog – v tomto projektu se jedná o využití v rámci pilotního projektu všech metody, které si myslíme, že by se měly uplatnit plošně (např. testování drog ze slin apod.) a které by měly vliv na snížení nabídky drog zejména v Praze.
- ❑ Vzdělávání PIS – SMP participuje na osnovách systematického vzdělávání a samotné výuce.

V působnosti MŠMT realizuje SMP:

- ❑ Příprava projektu nabídky vzdělávání pedagogů dle poznatků Leon clubů – Připravujeme podklady pro realizaci projektu po odborné stránce.
- ❑ Dlouhodobý program prevence sociálně patologický jevů na vybraných školách v Českých Budějovicích

"Týden protidrogové prevence", připravený v říjnu roku 2001 ve spolupráci Preventivně informační skupiny ORP P ČR v Českých Budějovicích se Skupinou metodiky a prevence Národní protidrogové centrály nastroval systematickou spolupráci. Na základě získaných zkušeností byl vypracován společný projekt "Komplexního programu prevence sociálně patologických jevů na základních školách", který byl po náročné přípravě zahájen v září 2002 pod názvem MALÁ POLICEJNÍ AKADEMIE. Novinářům byl představen na tiskové konferenci v dubnu 2002 za účasti pplk. JUDr. Jiřího Komorouse, ředitele NPC a plk. JUDr. Stanislava Svobody, ředitele ORP České Budějovice.

Vzhledem k malému počtu pracovníků obou zainteresovaných složek byl tento rozsáhlý program zaměřen na systematickou a důslednou práci s dětmi II. stupně základních škol. Program byl nabídnut třem základním školám v okrese České Budějovice. Tyto školy zastupují jednotlivé kategorie škol - ZŠ Máj I. - škola sídlištního typu, ZŠ Suché Vrbné - škola městská, ZŠ Lišov - škola mimobudějovická (vzdálená asi 20 km od okresního města). Větší počet škol nebylo možné pro časovou náročnost do programu zahrnout.

Pro všechny třídy byly vypracovány speciální výukové programy, které byly dle osnov ZŠ zařazeny do hodin občanské a rodinné výchovy. V návaznosti na tyto alternativní hodiny probíhaly na školách další besedy a exkurze, které si již zajišťovaly školy. Školám se tedy meze nekladou, a tak se do projektu zařadí lékaři, psychologové, hygienici, pracovníci psychiatrické léčebny, protidrogoví koordinátoři a další specialisté.

V jednotlivých školách ředitelé vyčlenili pro projekt vyučující, kteří s námi budou organizovat a zajišťovat nejen výukové programy, ale i další akce a soutěže,

kteře budou provázet celý školní rok. Jak řekl ředitel ZŠ Máj I. mgr. Antonín Scheichl: "Projekt v takovém rozsahu je pro školu velkým přínosem neboť skvěle doplňuje nejen samotné osnovy, ale navazuje i na strategickou prevenci, kterou vytyčilo MŠMT pro období 2001-2004."

Projekt je čtyřletý a za tuto dobu se v něm vystřídá asi 3500 dětí. Program v sobě zahrnuje otázky týkající se šikany, záškoláctví, agresivity, náboženských sekt, gamblérství, lidských práv, protispolečenských jevů, dětské kriminality, trestního práva, alkoholové a nealkoholové toxikomanie a dalších. Ve školách učitelé navazují na jednotlivé výukové programy policie a dalších odborníků a s dětmi se tak pracuje průběžně po celý školní rok. Naším cílem je přispět preventivně u dětí k osvojování si pozitivního sociálního chování a odmítání porušování zákona.

Děti částečně samostatně a částečně v hodinách s vyučujícími pracují se speciálními pracovními sešity, které byly pro tento program napsány. V nich je celá řada zpětných vazeb k ověření znalostí, které děti v průběhu školního roku získaly. Za iniciativní řešení předložených problémů budou hodnoceny a na konci školního roku bude uspořádána akce pro nejlepší spojená s odměnami.

V listopadovém čísle Závislosti a my MUDr. Eva Millerová z úseku prevence MŠMT představila rámcové vzdělávací programy. V podstatě jde o to u dětí trvale pokládat základy k osvojení zdravého životního stylu, pozitivních postojů, dovedností a ochranných kompetencí.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) bude od června roku 2003 ověřován ve vybraných 60 základních školách. Tyto školy ověřují způsoby tvorby Školních vzdělávacích programů a podílí se na přípravě manuálu, který bude pro školy vodítkem při přípravě vlastních vzdělávacích programů.

Nosným tématem RVP ZV pro oblast prevence je osobnostní a sociální výchova. Jejím smyslem není naučit identické vědomosti, či dokonce formovat osobnostní unifikované rysy, ale pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu životem a utvářet životní dovednosti a kompetence (tedy i preventivní a ochranné) pro život. Vzdělávání musí zajistit nejen rozvoj schopností umožňujících získat informace, kriticky je posuzovat, třídit a pracovat s nimi, ale má i formativní funkci, kdy je podněcován sociální a osobnostní rozvoj. Je tedy zřejmé, že preventivní ochranné kompetence dětí a mládeže jsou vytvářeny nejen konkrétními informacemi o jednotlivých společensky nežádoucích jevech, informacemi o zdraví a zdravém životním stylu, ale i osobnostním a sociálním rozvojem a výcvikem v sociálních dovednostech.

Porovnáním témat RVP ZV s Malou policejní akademií je zřejmé, že Malá policejní akademie tato témata s předstihem naplňuje. Splňuje i další podmínky. Nejedná se o nějaký krátkodobý program, který je postaven na jednorázové účasti policisty ve třídě.

Další pravidelné aktivity byly směřovány do následujících oblastí:

Přednášky v resortních školách se zaměřením na domácí a mezinárodní drogovou scénu :

Policejní akademie

SPŠ Pardubice

SPŠ Brno

SPŠ Jihlava

SPŠ Holešov

SPŠ Hrdlořezy

Vojenské útvary Olomouc, Bučovice, 6. Zabezpečovací brigáda

Muzeum Policie

Pracovníci SMP v roce 2002 taktéž realizovali rozsáhlý vzdělávací program v oblasti drogové kriminality a drogových závislostí určený pro odbornou veřejnost, pedagogy, psychology, preventivní pracovníky. Součástí tohoto programu byly celodenní semináře v jednotlivých krajských městech. Tyto semináře se setkaly s velkým zájmem a byly hodnoceny velmi pozitivně.

NPC realizovala prostřednictvím SMP třídní odborný kurz pro Městskou policii v Praze, kde strážníci byli seznámeni s problematikou drog a drogových závislostí a v závěru kurzu své vědomosti museli prokázat v hodnotícím testu. Ukázalo se, že v těchto aktivitách je nutné pokračovat, tak aby veřejnost a odborníci získali validní informace o drogové problematice.

Odborné přednášky byly realizovány pracovníky SMP i na akademické půdě a to zejména na Pedagogické fakultě KU, Právnické fakultě KU, Filosofické fakultě KU, Teologické fakultě.

Pro samotné specialisty po linii drog v rámci policie ČR uspořádala SMP dvě instruktážně metodické zaměstnání a novelizovala ZP PP č. 64/2000, který upravuje postup policie při řešení drogové kriminality.

Celkově SMP realizovala v roce 2002 mimo jiné aktivity 249 odborných přednášek, kterých se účastnilo 9 144 posluchačů.

V protidrogové politice NPC vyvažuje liberální tlaky některých politiků a jednotlivců. Na problém drog se dívá reálně a s reálnými nástroji se snaží tento problém řešit.

X. SPOLUPRÁCE

1. ZAHRANIČNÍ VZTAHY, STYKY, SPOLUPRÁCE

V rámci mezinárodní spolupráce byly uskutečněny výjezdy do SRN, Polska, Rakouska, Švédska, Anglie, Maďarska, Slovenska, Nizozemí, Turecka a USA. V ČR byly naopak přijaty delegace Nizozemí, Dánska, Norska, Švýcarska, SRN, Švédska, Itálie, Anglie a USA. V průběhu uvedeného období proběhla celá řada jednání se styčnými důstojníky jednotlivých zemí.

2. SPOLUPRÁCE S MIMORESORTNÍMI SUBJEKTY

Již tradiční byla spolupráce s GRČ, s protidrogovým oddělením odboru boje proti podludnictví. Tato spolupráce je již dlouhodobě na velmi vysoké úrovni.

Na dalším místě je nutné uvést Inspektorát OPL Ministerstva zdravotnictví ČR, kde je zejména na úseku prekursorů a efedrinu spolupráce velmi přínosná. V roce 2002 pokračovala velice intenzivní spolupráce při zpracovávání návrhů na doplnění zákona o návykových látkách č. 167/98 Sb.

V součinnosti s těmito partnery probíhají programy Phare zaměřené na prekursory a syntetické drogy. Dále se pokračuje v mezinárodních projektech PURPLE - kontrola výroby a obchodování s manganistanem draselným, klíčovou pomocnou látkou pro výrobu kokainu a obdobný projekt probíhá i na úseku kontroly acetanhydridu, nezbytného k výrobě heroinu.

XI. National Focal Point

Kromě plnění úkolů vyplývajících z Národní strategie pro rok 2000 – 2004 plní NPC zejména úkol při realizaci Národního bodu pozorování. Jedná se o společné analytické pracoviště NPC a Protidrogového oddělení odboru boje proti podludnictví GRČ.

Cíle tohoto společného pracoviště jsou následující:

- zaručit kompletní statistické zpracování všech záchytů OPL a realizovaných pachatelů
- odstranit zdvojení statistických výkazů
- zaručit kompletnost údajů u všech položek sledovaných EMCDDA
- odstranit možnou dvoukolejnost zpracovávaných případů
- zlepšit koordinaci spolupráce za zahraničím

Zdroje informací budou následující:

- centrální informační systémy provozované PČR
- centrální informační systémy provozované Celní správou ČR
- informační systémy jednotlivých zainteresovaných subjektů PČR
- jednotlivé útvary až jednotliví policisté PČR
- jednotlivé ICFS až jednotliví pracovníci Celní správy ČR
- Kriminalistický ústav PČR jednotlivé OKTE správ krajů PČR
- Ústřední celní laboratoř CS ČR
- výpovědi jednotlivých pachatelů

Z takto získaných informací jsou plánované výstupy ze společného analytického pracoviště:

- komplexní podklady pro hlášení EMCDDA a to:
 - statistika zadržených drog
 - statistika pachatelů
 - přehled o čistotě zadržených drog
 - přehled o cenách drog
- nestandardní statistické výstupy

V rámci plnění tohoto úkolu byla podána žádost o revokaci usnesení vlády. Byl vypracován projektový záměr na schválení DROGOVÉHO ANALYTICKÉHO FONDU. Je připravován nábor a vzdělávání budoucích pracovníků. Do resortu MV byly poukázány peníze na softwarový prostředek. Těndr na výběr cestou PHARE v dubnu 2002. Byla již realizovaná změna statistických položek.

XII. PŘÍKLADY UKONČENÝCH OPERACÍ NPC V ROCE 2002:

V roce 2002 byla realizována skupina pachatelů, která čítala 13 osob, z toho 9 osob pocházelo z Tunisu, 2 z ČR a po jedné z Maroka a Alžíru. Současně byly zadrženy ve spolupráci s německou policií 3 občané SRN, kteří od této skupiny nakupovali heroin, který převáželi do SRN za účelem další distribuce. Zajištěno bylo přes čtvrt kilogramu heroinu, přes 350 000,- Kč v hotovosti a padělané cestovní doklady. Oproti minulému roku se jedná o menší počet zadržených pachatelů, avšak je nutno zohlednit, že pomalu klesá počet osob z řad arabské komunity, která by se ve větší míře zabývala prodejem drog. Dle získaných poznatků někteří z prodejců, kteří nebyli zadrženi, vycestovali trvale z ČR nebo zanechali této činnosti.

Při akci s krycím názvem "SYNEK" byla zadokumentována výroba 10-ti kg metamfetaminu určená pro trh v ČR. 1 kg metamfetaminu byl přímo při akci zajištěn. Byli zadrženi tři pachatelé - výrobce pervitinu, organizátor a dále osoba, která zajišťovala místa vhodná pro výrobu pervitinu. Všichni tři pachatelé byli v minulosti již

trestání pro drogovou trestnou činnost. Z uvedeného množství vyrobeného metamfetaminu by bylo možno připravit pro koncové uživatele až 200 000 jednotlivých dávek v hodnotě 20 000 000,- Kč. Skupině pachatelů byl zajištěn majetek v hodnotě 2.500.000,- Kč

Realizační akce "PILA" byla rozpracovávána v době od ledna do října 2002. Skupina pachatelů vyráběla pervitin převážně na území Středočeského kraje a dále jej pak distribuovala na území Středočeského, Pardubického, Královéhradeckého a Českobudějovického kraje. Celkem bylo zadrženo 7 pachatelů uvedené trestné činnosti, u kterých bylo zajištěno cca 50 g pervitinu a 0,5 kg efedrinu, z kterého lze vyrobit celkem 1 600 jednotlivých dávek pervitinu pro koncové uživatele v celkové hodnotě cca 1 600 000,- Kč.

XIII.

V roce 2002 provedla Národní protidrogová centrála včetně svých expozitur 74 realizací, při kterých bylo zrealizováno 174 pachatelů.

V roce 2002 bylo zadrženo OPL v gramech:

HEROIN	6070,5
METAMFETAMIN	1663,5
CANNABIS ROSTLINY ks	843
CANNABIS	4015
MODAFEN tabl.	300
PARACETAMOL + KODEIN	23500
KOKAIN	1488,92
EFEDRIN	512,1
EAXTÁZE tabl.	5649
LABORATOŘE	8
MOBILNÍ	2

V rámci činnosti Národní protidrogové centrály byl zajištěn finanční prostředky a majetek:

KČ	2 136 876
EUR	4 000
USD	300
ESP	1 000
Ostatní majetek dle odhadu	21 915 728

VÝROČNÍ ZPRÁVA CELNÍ SPRÁVY ZA ROK 2002

ZDROJ – „protidrogové oddělení MF GŘC“

1/ Úvod

Celní správa České republiky se dlouhodobě podílí na plnění úkolů protidrogové koncepce vlády České republiky a jejich realizaci věnuje značné úsilí. Její role v protidrogové oblasti je nezastupitelná a tato problematika zůstává i nadále jednou z priorit její činnosti.

Cílem zprávy je rozbor výsledků a plnění úkolů celních orgánů v oblasti boje proti nelegálnímu dovozu a vývozu omamných a psychotropních látek (dále jen OPL).

2/ Výsledky Celní správy ČR

V roce 2002 bylo celními orgány zadrženo ve 313 případech 74 kg omamných a psychotropních látek (dále jen OPL) a prekurzorů. V rámci těchto případů bylo zajištěno mj. 6154 tablet extáze, 27,5 kg heroinu, 4,5 kg kokainu, 18 kg marihuany, 3,8 kg hašiše, téměř 1 kg pervitinu a 16 kg efedrinu. Kromě toho bylo ve spolupráci s Policií ČR zadrženo 78 tisíc tablet extáze.

Lze konstatovat, že situace v oblasti pašování drog je stabilní a nejvíce pašovanými drogami jsou, stejně jako v minulosti, marihuana a hašiš. Rovněž modus operandi se příliš nezměnil a obě výše uvedené drogy byly do ČR zasílány ve většině případů leteckou poštou. Oproti minulému období došlo k nárůstu odhalení případů pašování těchto drog cestujícími v linkové autobusové dopravě, zejména ze Španělska a Holandska. Marihuana tak zůstala i v roce 2002 nejvíce pašovanou drogou, což dokazuje i vzrůstající počet jejích záchytů. Zatímco v roce 2001 bylo zachyceno 5,9 kg marihuany ve 189 případech, v roce 2002 se jednalo o 206 záchytů, při nichž bylo zadrženo 18 kg této drogy.

Stejně jako u marihuany došlo i u hašiše k nárůstu zachyceného množství zboží, a to z 2,8 kg v roce 2001 na 3,8 kg v roce 2002. Při přepravě hašiše však došlo k podstatné změně ve způsobu jeho přepravy. Zatímco v roce 2001 bylo k zasílání této drogy využíváno nejčastěji poštovní přepravy (186 případů z 201, což představuje 93 %), v roce 2002 byl tento druh přepravy využit v 81 případech ze 128, což představuje 63 %. Na druhé straně došlo při přepravě hašiše k rapidnímu nárůstu používání autobusové přepravy, a to ze 4 na 24 případů.

Trend menšího využívání poštovní přepravy k přepravě omamných a psychotropních látek se však neprojevil jen u výše zmíněného hašiše, ale i u ostatních drog. Zatímco v letech 2000 a 2001 představoval počet záchytů OPL přepravovaných poštou něco přes 70% z celkového počtu záchytů, v roce 2002 byla využita poštovní přeprava u 58 % případů.

V porovnání počtu záchytů drog přepravovaných poštou v dovozu a ve vývozu představuje tento druh přepravy v dovozu 57 % (132 případů z 232) a ve vývozu 87 % (48 případů z 55). V porovnání s rokem 2001 došlo k výraznému nárůstu využívání letecké poštovní přepravy k odesílání malých zásilek kanabinoidů z České republiky do zahraničí, zejména Velké Británie, Německa a Irska.

V roce 2002 byla celními orgány věnována velká pozornost autobusové dopravě zejména z Nizozemska, a to na základě poznatků, že právě z této země je do České republiky distribuována droga extáze především v linkových autobusech. Oproti předchozím obdobím tak došlo k rapidnímu nárůstu záchytů OPL přepravovaných právě tímto způsobem a v roce 2002 se jednalo již o 57 případů, přičemž ve 48 případech se jednalo právě o linku z Nizozemska.

Vedle extáze vzrostl i počet záchytů v této formě přepravy nejen u hašiše (v roce 2001 ve čtyřech případech zachyceno 18 g a v roce 2002 ve 24 případech 2.671 g drogy), ale také u marihuany (v roce 2001 ve 14 případech zadrženo 645,1 g a v roce 2002 ve 43 případech 3.248 g této drogy). Novým trendem je i pašování více druhů drog najednou. Zatímco v roce 2001 se o společné zásilce marihuany s hašišem jednalo jen ve 3 případech, v roce 2002 se zásilka výše zmíněných drog uskutečnila ve 12 případech.

Z hlediska dalších použitých dopravních prostředků došlo k určitému poklesu používání osobních vozidel k pašování drog. Zatímco od roku 1996 docházelo k narůstání počtu odhalených případů v tomto typu dopravního prostředku, od roku 2000 naopak dochází k jeho poklesu. V nákladní přepravě nebyl zaznamenán ani jeden případ pašování drog, což s ohledem na množství drog, o kterém se lze domnívat, že se na území České republiky nachází, není dané situaci adekvátní. Situace ve využívání vlakové přepravy zůstává neměnná.

V přepravě heroinu po tzv. Balkánské trase došlo ke snížení četnosti jeho přepravy přes území ČR. Potvrzuje to jak pouhý 1 záchyt této drogy v ČR (27 kg), tak i rapidní snížení počtu záchytů českých vozidel či kurýrů v zemích západní Evropy. Přesto již od roku 1997 je tato droga co do zachyceného množství pravidelně na prvním místě a ve většině případů je její přeprava odhalena operativně pátrací činností. Ta zůstala stejně jako v loňském roce velmi efektivním prostředkem při odhalování přepravy drog. Nebereme-li v úvahu záchyty v letecké poště, pak v 17 % případů záchytů drog provedených formou operativně pátrací činností bylo zachyceno více jak 40 % celkového množství zadržených drog (přes 30 kg).

Z hlediska státní příslušnosti zadržených pašeráků je situace poměrně stabilní a nijak výrazněji se již několik let nemění. Nejvíce pachatelů této trestné činnosti pochází z České republiky (65 v roce 2002), další v pořadí jsou pak zejména Poláci, Němci a Slováci.

Nejčastějším místem záchytu drog již tradičně a naprosto jednoznačně zůstává letiště Praha - Ruzyně. V roce 2002 zde byly celními orgány zachyceny OPL celkem ve 180 případech, což z celkového počtu záchytů v celé České republice představuje 61 %. Oproti roku 2001 mírně vzrostl počet případů záchytů drog na ostatních hraničních celních přechodech (dále jen HCP). Zatímco v roce 2001 byla na těchto místech odhalena přeprava OPL zhruba v 16 % případů (63 z 402), v roce 2002 se jednalo přibližně o 30 % případů (92 z 313). Tento nárůst je ve značné míře způsoben, jak již bylo zmíněno, věnováním větší pozornosti autobusové přepravě. Z hlediska počtu záchytů i množství zadržených drog na HCP stojí dále za zmínku 50 záchytů drog na CÚ Rozvadov (zejména v autobusech) a 2 případy na CÚ Mikulov, při nichž bylo zachyceno více jak 12 kg marihuany a 14 kg efedrinu.

12 kg marihuany – hraniční celní přechod Mikulov – září 2002

V hodnocení uplynulého roku je nutné zmínit i významný podíl služebních psů na odhalování pašování drog. Četnost záchytů OPL s jejich pomocí v roce 2002 potvrdil trend z předcházejících dvou let, kdy vysoký podíl případů záchytů OPL (přes 80%) byl realizován na základě jejich pozitivní reakce. Oproti minulému období se snížil počet záchytů v leteckých listovních zásilkách, což lze přičíst nejen vysokému počtu případů záchytů OPL v letech 2000/2001, ale i velké medializaci úspěchů celních orgánů při odhalování tohoto způsobu pašování. Naopak výrazně se zvýšil počet záchytů drog s pomocí psů v linkové autobusové dopravě na trasách Rotterdam/Amsterdam/Barcelona – Praha /Brno (54 případů v roce 2002 oproti 8 případům z roku 2001).

3/ Analýza záchytů jednotlivých druhů drog

3.1. Opiáty

Celní orgány České republiky se v hodnoceném období setkávaly z opiátů prakticky s jedinou drogou tohoto typu – heroinem, pašovaným především z Turecka po tzv. Balkánské trase. Území České republiky zřejmě již přestává být tak významným „překladištěm“ heroinu jako tomu bylo v předchozích letech. Tuto skutečnost lze potvrdit i faktem, že v zemích západní Evropy nebyly zachyceny významné zásilky heroinu, které by pocházely z území naší republiky. V loňském roce nebyl rovněž zaznamenán ani případ, kdy by zásilka heroinu tranzitovala přes území České republiky. V září 2002 sice došlo britskými celními orgány v přístavu Dover k odhalení nelegální přepravy zásilky 35 kg heroinu v českém kamionu, která byla ukryta v boxu pro nářadí. Zásilka však byla do tohoto kamionu vložena v Holandsku.

Pro pašování heroinu je tak stále více využívána tzv. Jižní větev Balkánské cesty. Heroin je pašován zejména v kamionech s místem nakládky v Turecku, odkud jsou tyto kamiony dopraveny námořní cestou do přístavů v Itálii a dále k příjemci. Potvrzují to i zkušenosti ostatních celních správ, kdy drtivá většina záchytů je realizována v kamionové přepravě a ostatní dopravní prostředky jsou využívány pro pašování jen malého množství této drogy (např. v členských státech Mar-Info byl v posledních dvou letech zaznamenán vždy jen jeden záchyt většího množství heroinu v kontejnerové přepravě).

Přesto se heroin stále uplatňuje na nelegálním drogovém trhu v ČR a jeho obliba a tím i spotřeba neustále vzrůstá. Kontrolu nad nelegálním obchodem s touto drogou na našem území mají především zločinecké skupiny etnických Albánců. I nadále pokračuje trend, kdy se do tohoto nelegálního obchodu jako organizátoři zapojují také občané České republiky, a to zejména ve spojení se zločineckými skupinami ze zemí bývalé Jugoslávie.

Mezi největší záchyty této drogy patří bezesporu zadržení zásilky 27 kg, která byla zajištěna na základě výsledků operativně pátrací činnosti pracovníků pátracích útvarů v Praze a Ostravě. Droga byla ukryta v dřevěných hranolech, které byly podloženy pod fingovaně poškozeným vozidlem na automobilu odtahové služby.

27 kg heroinu - hraniční celní přechod Hatě – květen 2002

Zásilka byla přepravována po trase Turecko - Řecko - Itálie - Rakousko a Česká republika a na její organizaci se podíleli tři pachatelé, z toho jeden albánské národnosti. Jejich samotné zadržení bylo provedeno příslušníky speciální skupiny operativního nasazení, která je speciálně vycvičena proti ozbrojeným pachatelům.

3.2. Kanabinoidy

Hašiš společně s marihuanou zůstávají nadále nejpopulárnějšími drogami zneužívanými v České republice. Jak už bylo výše uvedeno, trend pašování kanabinoidů v hodnoceném období nezaznamenal výraznějších změn a situace je poměrně stabilní. Celními orgány ČR bylo zabaveno ve 206 případech téměř 18 kg marihuany a ve 128 případech 3,8 kg hašiše. Největší podíl na záchytu těchto zásilek měli, stejně jako v poledních dvou letech, celníci na letišti Praha – Ruzyně, přičemž se jednalo o běžné poštovní zásilky a zásilky doručované do ČR expresními kurýrními službami. Mezi největší záchyty v tomto druhu přepravy patří 3 zásilky hašiše ze Španělska po cca 200 g, přičemž jako úkryt pro drogu byla využita speciálně upravená kniha a obal od velké čokolády. Mezi další běžné způsoby úkrytů těchto drog v letecké přepravě patří obaly od CD a audiokazet, dopisy, blahopřání, složené mapy různých měst, propagační materiály apod. V cestovním styku se pak jednalo především o příruční zavazadla cestujících.

V roce 2002 byla také věnována zvýšená pozornost přepravě OPL v silniční dopravě, kdy byly mimo jiné zaznamenány dva největší záchyty na státní hranici a to 1,8 kg marihuany a 0,9 kg hašiše. Jednalo se zejména o důsledné kontroly pravidelných mezinárodních autobusových linek. Těmito kontrolami se potvrdil fakt, že dovoz kanabinoidů do tuzemska je převážně realizován z Holandska.

Dle získaných poznatků lze v budoucnu očekávat přísun této komodity ze Švýcarska, kde byla v roce 2002 zaznamenána zvýšená produkce.

2,4 kg hašiše ukryté v knize – letiště - Ruzyně – říjen 2002

3.3. Kokain

Situace v oblasti pašování kokainu do České republiky zůstává ve srovnání s posledním obdobím nezměněna a stejně jako v roce 2001 nebyl celními orgány ČR zaznamenán nelegální dovoz většího množství této drogy na území ČR. Během roku 2002 bylo v celkem 8 případech zadrženo 4,5 kg kokainu, což ve srovnání s rokem 2001 znamená mírný pokles v počtu odhalených případů (celkem 10) a naopak mírný nárůst zachyceného množství (2,9 kg). Pokračuje tak trend z minulých let, kdy vysoká cena uvedené drogy zřejmě brání rozšíření jejího užívání mezi konzumenty v České republice.

Mezi největší záchyty patří zadržení dvou leteckých kurýrů s přibližně stejným váhovým množstvím této drogy na letišti Praha-Ruzyně. V prvním případě se jednalo o občana polské národnosti, který cestoval letecky na trase Cordoba - Sao Paulo - Paříž - Praha a u kterého bylo nalezeno 2,1 kg kokainu ukrytého v podrážkách bot uložených v cestovních zavazadlech. Ve druhém případě byl zadržen občan SRN cestující letecky na trase Amsterdam-Praha. U tohoto občana byla v jeho cestovním zavazadle nalezena černá kožená příruční taška s hygienickými potřebami. Ve stěnách této tašky pak bylo nalezeno 2 kg kokainu.

*2 kg kokainu – letiště - Ruzyně
listopad 2002*

*2,1 kg kokainu – letiště - Ruzyně
březen 2002*

V ostatních případech se jednalo o gramová množství, kdy tato OPL byla přepravována letecky zejména v poštovních zásilkách nebo byla nalezena u osob cestujících osobními vozidly a autobusy z Holandska, kteří si jí dováží ze svých "drogových výletů" do Holandska.

V boji proti nelegálnímu obchodu s drogami byla v rámci operace ALFA odhalena celními orgány ČR skupina osob, která z území ČR organizovala nelegální drogové zásilky kokainu, ale i jiných druhů OPL, zejména z Holandska do SRN a Švýcarska. Hlavními organizátory této skupiny byli občané ČR žijící v zahraničí (emigranti). Do Holandska se kokain dopravuje především v kontejnerech a jeho hlavním producentem i nadále zůstává Kolumbie. K jeho exportu však začíná stále více využívat sousední státy nebo státy v její blízkosti jako např. Ekvádor, Kostariku, Surinam, Peru, Brazílii a Venezuelu.

3.4. Syntetické drogy a prekurzory

V oblasti syntetických drog se potvrzuje trend z minulých let, kdy mezi nejoblíbenější druhy na české drogové scéně patří i nadále drogy amfetaminového typu - pervitin (metamfetamin) a tablety XTC (extáze).

I v roce 2002 se nadále zvyšoval, i když ne již tak razantně, počet případů, ve kterých se dařilo pracovníkům CS ČR jak samostatně, tak i ve spolupráci s jinými státními orgány zabývajících se šetřením případů drogové kriminality, odhalovat skupiny osob organizující obchod s výše uvedenými druhy drog syntetického základu.

Jak vyplývá ze získaných informací z prováděných vyšetřování, rostoucí výroba drog amfetaminového typu je zapříčiněna stále se zvyšující poptávkou na drogové scéně po těchto typech psychotropních látek. Dalším důvodem růstu výroby těchto látek je skutečnost, že zneužívání pervitinu začíná expandovat do hlubšího vnitrozemí zejména v SRN a nelegální obchod s touto drogou tak již překonává hranice spolkových zemí SRN, které přímo sousedí s ČR (např. Bavorsko či Sasko). Tento trend je způsoben zejména výhodnými nákupními podmínkami uvedené drogy na území ČR.

Současně s rozvojem tohoto nelegálního obchodu se začaly objevovat i nové trendy při prevozu této drogy přes hranice. Osoby organizující přepravu pervitinu jsou zejména německé národnosti. K eliminaci počtu odhalených přeprav a zmenšení ztrát v množství zadržené drogy začali pašeráci přepravovat zásilky o menší hmotnosti (do 100 gramů), na druhé straně však zintenzivnili počet nelegálních transportů.

V boji proti nelegálnímu obchodu s pervitinem lze ocenit dobře fungující spolupráci celních a policejních útvarů ČR a SRN v rámci mezinárodní pracovní skupiny „CRYSTAL“. Díky této spolupráci se podařilo zadržet přibližně 2 kg této drogy společně s hlavními organizátory, a to jak v ČR, tak i v SRN.

V oblasti nelegálního obchodu s tabletami XTC nebyly v průběhu roku 2002 zjištěny žádné poznatky, že by se na území ČR nacházela podobná laboratoř na jejich výrobu jako ta, která byla v květnu 1995 odhalena Policií ČR ve spolupráci s celními orgány v Jirčanech u Prahy. I nadále tak přetrvává trend nelegálního dovozu těchto tablet z produkční země, a to z Holandska.

Vzhledem ke skutečnosti, že extáze je výhradně tzv. „taneční drogou“, distribuovanou v diskotékovém prostředí, skupiny organizující obchod s touto drogou se skládají zejména z osob mladšího věku. Jak ukazují zkušenosti, uvedená droga je vcelku snadno dopravována do ČR a kurýři se jí ani nesnaží nějak složitě ukrývat v transportních vozidlech. Droga, a to i ve velkém množství, tak bývá zpravidla ukryta v cestovní tašce, která je jako volně ležící zavazadlo v kufru nebo uvnitř vozidla na sedadle přepravena přes státní hranici. Tento modus operandi potvrzuje i případ, který byl vyšetřován pracovníky celní správy společně s kolegy z Policie ČR. V rámci tohoto případu bylo zjištěno, že organizátoři zajišťují pravděpodobně jednou měsíčně nelegální dovoz zásilky tablet XTC z Holandska do ČR, a že se jedná o zásilku v počtu desítek tisíc tablet. Při závěrečné realizaci v květnu 2002 se tak podařilo zadržet ilegální zásilku tablet XTC v počtu 78.000 kusů a zajistit celkem sedmnáct pachatelů této trestné činnosti. Tento případ dále potvrdil skutečnost, že pouze dobře fungující spolupráce a vzájemná důvěra jak v rámci kompetentních státních orgánů ČR, tak i na mezinárodní úrovni, výrazným způsobem přispívá k rozkrývání rozsáhlých sítí mezinárodně organizovaných kriminálních skupin.

V oblasti prekurzorů se v roce 2002 podařilo celním orgánům odhalit některé případy ilegálních obchodů s efedrinem, u kterého se oproti minulému období projevuje mírný nárůst nelegálního dovozu. Tento nárůst je logicky vyvolán zvýšenou poptávkou po pervitinu, k jehož výrobě je efedrin zneužíván. Největší záchyt ilegální zásilky tohoto prekurzoru se podařil břevlanským celníkům a bylo při něm zadrženo přibližně 14 kg této chemické látky.

14 kg efedrinu na hraničním celním přechodu Mikulov – červen 2002

4/ Plnění dalších úkolů

Rok 2002 byl pro Celní správu České republiky významný i změnami legislativního charakteru. Byla schválena novela Celního zákona a Trestního řádu, přičemž obě novely přinesly řadu změn souvisejících s prováděním operativně pátrací činnosti celních orgánů v i v rámci boje proti drogové kriminalitě. Tyto právní normy umožňují zároveň celním orgánům využívat institutu sledované zásilky, která se týká nejen omamných a psychotropních látek, ale i dalších komodit.

V rámci reorganizace Celní správy ČR k 1. 7. 2002 byla vytvořena na regionální úrovni specializovaná protidrogová oddělení celních ředitelství, do jejichž gesce byla jednotně začleněna realizace úkolů v oblasti nelegální přepravy OPL a celá oblast služební kynologie. Zařazení kynologie do protidrogových útvarů lze i přes krátké časové období lze hodnotit pozitivně, zejména v oblasti četnosti a účelnosti nasazování služebních psů.

V souladu s úkoly Národní strategie protidrogové politiky vlády ČR věnovala Celní správa v minulém roce nejvíce úsilí vytváření podmínek pro fungování Společného analytického pracoviště (Supply Reduction Focal Point) ve struktuře Generálního ředitelství cel a Národní protidrogové centrály Policie ČR pro oblast potlačování nabídky a vyslání styčného celního úředníka na Zollkriminalamt v SRN. Oba tyto úkoly budou realizovány v roce 2003.

Pozornost byla věnována i plnění ostatních úkolů této strategie. V dubnu roku 2002 došlo k rozšíření signatářů Memoranda o vzájemné spolupráci v boji proti

zneužívání chemikálií k nelegální výrobě OPL. K celní správě, Policii České republiky, Svazu chemického průmyslu a Odborovému svazu chemie se připojily i Česká asociace farmaceutických firem, která reprezentuje 26 společností spjatých s farmaceutickou výrobou, Česká společnost chemická, reprezentující více jak 3500 členů a Sdružení Český mák, zastupující velkou část pěstitelů máku a vývozců makové slámy v ČR.

V rámci plnění úkolu zajišťování komplexního a kontinuálního vzdělávání celníků specializovaných na drogovou problematiku bylo v roce 2002 za účasti britských kolegů vyškoleno dalších 8 lektorů pro výuku boje proti nelegálnímu obchodu s OPL. Ve spolupráci se Sdružením Český mák bylo připraveno a v listopadu 2002 provedeno odborné školení pro celníky z hraničních přechodů, kteří se při výkonu služby s touto komoditou setkávají.

V loňském roce byla rovněž vyvinuta maximální snaha o zajištění finančních zdrojů pro nákup velkokapacitního rentgenového přístroje pro kontrolu nelegální přepravy drog v nákladních automobilech a kontejnerech a toto úsilí bude pokračovat i v tomto roce.

Velmi dobré výsledky byly dosaženy v mezinárodní spolupráci. Ve spolupráci s celními a policejními orgány sousedních států jsme se podíleli na přípravě na přípravě a provedení několika sledovaných dodávek. Na základě dvojstranných smluv a mezinárodních dohod bylo vyřízeno více jak 250 žádostí o prověření podezřelých subjektů. Celní správa se rovněž podílí na celé řadě mezinárodních protidrogových projektech a je zapojena do činnosti řady organizací, informačních systémů a pracovních skupin. Mezi nejvýznamnější projekty v současné době patří tzv. Akční plán II. Velké Británie a České republiky. Tato rozsáhlá forma pomoci z Velké Británie zahrnuje různé podoby spolupráce s celními, policejními i ostatními orgány a zvláště pak v oblasti boje proti drogám, kde jsou zahrnuty různé projekty školení, seminářů, vzájemných stáží, ustanovení funkce styčného důstojníka NCIS v Praze, apod.

Spolu s Inspektorátem OPL ministerstva zdravotnictví a Licenční správou ministerstva průmyslu a obchodu se celní orgány účastní kontrolně monitorovací operace Topaz, která je zaměřena na kontrolu dovozu a vývozu pomocné látky anhydridu kyseliny octové, zneužívané k výrobě heroinu. Do této operace je zapojeno celkem 32 zemí světa.

Na základě žádosti z roku 2000 byla Česká republika přijata v létě 2002 za řádného člena informačního systému Mar-Info a to zařazením do severní části tohoto systému (země západní a severní Evropy).

5/ Závěr

V oblasti boje proti nelegální přepravě drog budou celní orgány plnit v následujícím období celou řadu úkolů. Vzhledem k tomu, že reálný předpoklad vstupu ČR do Evropské unie je v roce 2004, nepředpokládají se výraznější změny v koncepci národní protidrogové strategie a Celní správa bude plnit úkoly této vládní strategie. Hlavní důraz přitom bude položen na posílení selektivity celních kontrol na HCP formou tipování dopravních prostředků za využití celostátních tipovacích rastrů a tipovacích skupin, zajištění podmínek pro vyslání styčného celního úředníka, zabezpečení finančních prostředků na nákup velkokapacitního rentgenového přístroje pro kontrolu nelegální přepravy drog v nákladních automobilech a kontejnerech a v neposlední řadě organizační, technické a personální zabezpečení činnosti Společného analytického pracoviště. K jeho zřízení a podmínkách fungování je již připraven návrh Dodatku k prováděcímu protokolu uzavřenému mezi MF - Generálním ředitelstvím cel a Policií České republiky ze dne 30. 6. 1997 na základě dohody mezi Ministerstvem

financí a Ministerstvem vnitra o vzájemné pomoci a součinnosti orgánů Celní správy České republiky a Policie České republiky.

Pokud jde o legislativní úpravu činnosti celních orgánů, nepředpokládají se do okamžiku vstupu ČR do EU žádné podstatné změny a jejich činnost bude vycházet ze současné úpravy dané celním zákonem a trestním řádem. K zefektivnění činnosti celních orgánů v drogové oblasti bude i nadále vyvíjena snaha o rozvíjení spolupráce s ostatními orgány působícími v oblasti prosazování práva. Jednou z možností této snahy je i vytváření společných celních a policejních týmů, zejména na regionální úrovni. Dosahované výsledky společných pracovních týmů v zahraničí a v SRN zvláště, ale i součinnostní vztahy a výsledky dosavadní regionální spolupráce tento záměr jednoznačně podporují.

V průběhu nastávajícího období se CS musí navíc zaměřit na zajištění optimálního přechodu do nového režimu práce „bez hranic“ po vstupu do EU. K tomu se v současné době připravují potřebné kroky k zajištění spolupráce s příslušnými meziresortními orgány a organizacemi, zvláště pak v oblasti represe. Jedním z hlavních úkolů roku 2003 bude připravit Dohodu mezi Policií ČR a Celní správou ČR o spolupráci v oblasti boje proti drogám kdy povinnost kandidátských zemí k uzavření takovéto dohody vyplývá z Rezoluce Rady č. 96/375 JHA. Stejně tak další aktivity celní správy obsažené v různých mezinárodních projektech a programech již směřují k bezproblémovému přechodu činnosti celních orgánů po vstupu do unie. Již nyní je zřejmé, že po zrušení pravidelných celních kontrol na hraničních přechodech bude těžiště protidrogové činnosti celní správy spočívat především v operativně pátrací činnosti. Nicméně celní kontrola a celní dohled spolu s důslednou analýzou rizik bude i nadále sehrávat důležitou roli.

MOBILNÍ RENTGENY V CS

Zdroj – "protidrogové oddělení MF - GŘC".

V boji proti nezákonným přepravám omamných a psychotropních látek používá celní správa mimo jiných prostředků i mobilní rentgenové přístroje umístěné na podvozcích malých nákladních vozidel.

Jako první začal být používán v roce 1996 typ EUROPSCAN na podvozku Renault a hned se osvědčil. S jeho pomocí bylo koncem listopadu téhož roku zadrženo 4,5 tuny marihuany, která byla ukryta v sudech s deklarovaným olejem. Kontrolou těchto sudů za pomoci rentgenu bylo zjištěno, že se v nich nenalézají tekutina, ale materiál pevného skupenství. O rok později byl do služby nasazen rentgen značky RAPISCAN na podvozku vozidla Mercedes a od roku 2000 je celními orgány používán i typ AS & E umístěný na podvozku vozidla Chevrolet, který české celní správě a policii poskytla americká vláda jako společný dar. Tento rentgen umožňuje i kontrolu zboží na radioaktivní materiál.

Za dobu nasazení rentgenů byla prokázána jejich výhodnost pro výkon služby. Vedle již zmíněného největšího záchytu marihuany bylo s jejich pomocí v roce 2000 odhaleno pašování 82 kg heroinu v textilu a v dalších případech různé druhy drog. Svou opodstatněnost však prokázaly tyto rentgeny i v odhalování nezákonných přeprav vysoce zdanitelného zboží, zejména cigaret a alkoholu. V roce 2002 se tak díky jejich nasazení podařilo zabránit pašování 1 600 000 kusů cigaret, které byly odhaleny provedením rentgenové kontroly zabalených kuchyňských skříněk. Poté, co bylo zjištěno, že veškeré zabalené skřínky obsahují náklad, který nebyl deklarován, mohli příslušníci celní správy provést destrukci zboží a vyjmout pašované zboží. Zde se plně prokázala další výhoda a potřebnost tohoto zařízení - deklarovaný náklad je možné zkontrolovat bez destrukce obalového materiálu. Rentgeny tak umožňují provedení úplné vnitřní kontroly libovolného nákladu daleko rychleji a bez poškození obalového materiálu než provádění úplné fyzické kontroly, kdy může a zpravidla bývá obalový materiál poškozen. V případě kontroly rentgenem je výkon práce efektivnější a za stejný časový úsek lze provést kontrolu daleko většího množství zboží než při fyzické kontrole.

Tím, že nedochází k poškození obalového materiálu, ubylo i konfliktů s deklaranty jakožto vlastníky zboží.

Další nespornou výhodou těchto rentgenů je především jejich mobilita a možnost jejich nasazení nejen na hraničních přechodech, ale podle požadavků celních orgánů na celém území republiky. Tato skutečnost je na základě součinnostních dohod plně využívána i orgány Policie České republiky a Vojenské policie, zejména při kontrole materiálu při návratu vojenských kontingentů z mírových misí v zahraničí.

S ohledem na dobré zkušenosti s malokapacitními rentgeny usiluje celní správa o nákup velkokapacitního mobilního rentgenu s rámem, za jehož pomoci by mohli příslušníci celní správy provádět rychlou kontrolu velkoobjemových zásilek, zvláště pak kontejnerů, kamionů nebo autobusů. Rentgen by tak byl využíván zejména na kontejnerových překladištích a silničních přechodech pro nákladní a autobusovou dopravu. Zájem o zakoupení velkokapacitního mobilního rentgenu se opírá o velmi dobré zahraniční zkušenosti, kdy např. v rámci Celní správy Velké Británie je používáno 6 podobných zařízení. I zkušenosti dalších celních správ (zejména z Německa a Francie) ukazují, že mobilní velkokapacitní rentgen je nepostradatelným pomocníkem celních orgánů při odhalování nelegální přepravy nejen drog, ale i dalšího pašovaného zboží. Vzhledem k tomu, že mobilní rentgenový přístroj lze využít ke kontrole objemných zásilek, včetně nákladních vozidel a velkoprostorových kontejnerů, nabízí se i možnost jeho využití pro odhalování nelegální migrace. Dosavadní konzultace se zástupci Policie ČR (nejen NPC, ale i cizinecké a pohraniční policie) svědčí o zájmu a potřebě společného využívání podobného zařízení.

Realizaci nákupu tohoto rentgenu, který je mj. i úkolem pro ministerstvo financí, vyplývajícím z Usnesení vlády č. 1045 z 23. října 2002 k národní strategii protidrogové politiky vlády ČR na období 2001 – 2004, však dosud brání jeho vysoká pořizovací cena (cca 120 - 150 mil Kč). MF-GŘC vyvinulo značnou aktivitu ve vztahu k různým nabízeným projektům pomoci ze strany EU, OSN i na bázi bilaterální spolupráce, do současné doby však bez konkrétnějšího příslibu zajištění finančních prostředků k jeho nákupu. V úsilí o jejich získání MF-GŘC i nadále pokračovat...

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE JUSTIČNÍCH ORGÁNŮ PŘI TRESTNÍM STÍHÁNÍ NELEGÁLNÍ MANIPULACE S OMAMNÝMI A PSYCHOTROPNÍMI LÁTKAMI

JUDr. Jaroslava NOVOTNÁ, státní zástupkyně,
Vrchní státní zastupitelství v Praze

I. Úvod

V současné době již jistě není sporu o tom, že předpokladem efektivního trestního stíhání nelegální manipulace s omamnými a psychotropními látkami (dále OPL), tedy z pohledu trestního zákona České republiky zejména stíhání trestných činů podle § 187, je většinou **mezinárodní justiční spolupráce**. Trestní řízení vedené v těchto věcech je často typickým případem řízení s tzv. **cizím prvkem**, kdy existují určité vazby na cizí stát či státy, které je třeba při postupu orgánů činných v trestním řízení vzít v úvahu. Tento cizí prvek může být dán např. existencí důkazu v cizině, a tudíž potřebou opatřit ho pro trestní řízení vedené v ČR, tedy provést procesní úkony k důkazu v jiném státě či vyžádat si u zahraničních orgánů jinou součinnost, jako je předání existujícího spisového materiálu pocházejícího ze souvisejícího vyšetřování nebo trestního stíhání apod. Tímto cizím prvkem může být také sám pachatel, který např. je cizím státním příslušníkem bez rodinného a pracovního zázemí v ČR, což bude rozhodující z hlediska důkazního nejen pro prokázání jeho viny, ale rovněž pro zjištění okolností významných pro ukládání konkrétního druhu trestu (zejména trestu vyhoštění) či omezování jeho osobní svobody vazbou.

Poskytnutí právní pomoci cizozemskými orgány orgánům České republiky je tak jednak faktickou a právní podmínkou, bez níž někdy nelze dokonce ani zahájit trestní stíhání, a jednak je procedurou, která se stává součástí formálního postupu trestního řízení.

Shrňme nejprve, co pod pojmem **právní pomoc** rozumíme. *(Pouze pro úplnost je třeba poznamenat, že různé mezinárodní dokumenty a právní předpisy používají různou terminologii, zejména pojmy mezinárodní justiční spolupráce, právní pomoc, právní styk s cizinou. Zde budeme používat termínu právní pomoc, který dále pro účely tohoto článku vymezíme.)*

Především je třeba rozlišovat právní pomoc v užším slova smyslu a právní pomoc v širším slova smyslu. Právní pomocí v širším slova smyslu se v podstatě rozumí všechny formy justiční spolupráce, tedy spolupráce, kterou si poskytují justiční orgány za účelem trestního řízení ve všech jeho stádiích. V tomto širším smyslu se právní pomoc v podstatě kryje s pojetím právního styku s cizinou v hlavě XXV. trestního řádu, i když další formy mohou být a jsou upraveny mezinárodními smlouvami, kterými je ČR vázána. Právní pomoc v tomto širším smyslu lze tedy vymezit tak, že jde zejména o:

- právní pomoc v užším slova smyslu,
- vydávání do ciziny a z ciziny k trestnímu stíhání a výkonu trestu, případně jiné formy předávání osob za tímto účelem (tzv. evropský zatýkácí rozkaz),
- předávání a přebírání trestního řízení,
- výkon cizozemských rozhodnutí,
- předání výkonu rozsudku do ciziny.

Státní zástupce má tedy v konkrétních případech v přípravném řízení k dispozici i další formy spolupráce v trestních věcech, jako je vyžádání pachatele k trestnímu stíhání do ČR nebo předávání trestního řízení do domovského státu pachatele. Proto je třeba brát v úvahu i možnosti, které poskytují ostatní smluvní dokumenty upravující další formy justiční spolupráce (zde viz zejména Evropskou úmluvu o vydávání, vyhlášenou pod č. 549/1992 Sb., a její dva dodatkové protokoly, vyhlášené pod č. 29/1997 Sb. a č. 30/1997 Sb., a Evropskou úmluvu o předávání trestního řízení vyhlášenou pod č. 551/1992 Sb.) Volba konkrétního postupu závisí vždy na okolnostech dané trestní věci a je vždy úvahou, někdy pravda poměrně složitou, o právních možnostech, které má státní zástupce obvykle na základě mezinárodních smluv k dispozici, a o pragmatičnosti postupu.

V dalším textu se budeme věnovat pouze právní pomoci v užším slova smyslu, tedy řečeno terminologií trestního řádu **dožádání** (§ 384 tr. řádu). V souvislosti se speciálními smlouvami upravujícími justiční spolupráci při stíhání nelegální manipulace s OPL zmíníme také možnosti existující pro zajištění přítomnosti obviněného v trestním řízení cestou vydávání (extradice).

Hlavními formami právní pomoci v užším slova smyslu jsou v praxi:

- provádění procesních úkonů,
- doručování,
- opatřování spisového materiálu,
- opatřování informací o cizím právu.

Justičními orgány, které dožadují právní pomoc v cizině a které naopak cizozemským orgánům právní pomoc poskytují, jsou v ČR státní zastupitelství a soudy.

Ze shora uvedeného vyplývá, že – až na výjimky stanovené mezinárodními smlouvami, o nichž bude řeč zvláště – policejní orgány České republiky, byť provádějí vyšetřování, nejsou subjekty, které by byly příslušné k podání žádosti o právní pomoc, resp. k jejímu přijetí z ciziny. To jim samozřejmě nebrání spolupracovat s policejními útvary v zahraničí, a to buď přímo, nebo cestou mezinárodních policejních institucí (Interpol, Europol) styčných důstojníků zahraničních policejních sborů působících v ČR apod.. Ovšem spolupráce za účelem provádění úkonů trestního řízení, zejména opatřování důkazů v cizině je vyhrazena pouze shora zmíněným justičním orgánům. Zásadně je tedy nutno odlišovat **justiční spolupráci** od **spolupráce policejní**. Hlavními kritérii je přitom účel spolupráce (trestní řízení v ČR) a její formy (procesní úkony, včetně doručování), jakož i použitelnost výsledků spolupráce v rámci trestního řízení (pokud mezinárodní smlouva nestanoví jinak, nelze výsledky policejní spolupráce používat k důkazu v rámci trestního řízení).

V této souvislosti je třeba uvést, že orgány, které mohou z ciziny dožádat právní pomoc v České republice, jsou určeny vnitrostátním právem dožádaného státu, respektive funkcemi, které jim toto právo svěřuje, případně prohlášením, které dožadující stát učiní ke konkrétní smlouvě. Znamená to například, že policejní orgány některých severských států na základě výslovného prohlášení těchto států k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních (viz dále) mohou být subjektem dožadujícím se právní pomoci u státního zastupitelství v České republice.

Postavení policejního orgánu, které provádí vyšetřování, respektive vztah mezi státním zástupcem a policejním orgánem v přípravném řízení trestním tak, jak je vymezen v trestním řádu (viz zejména § 174), vymezuje také **vztah mezi státním zástupcem a policejním orgánem v oblasti právní pomoci**:

Pravidelně je to policejní orgán vykonávající vyšetřování, který dospěje k závěru, že je nutno dožádat právní pomoc v cizině. V takovém případě podá státnímu zástupci podnět k opatření právní pomoci v cizině. Pokud jde o náležitosti podnětu policejního orgánu, má podnět po obsahové stránce obsahovat všechny skutečnosti, na základě nichž může státní zástupce žádost o právní pomoc zpracovat a do ciziny poté odeslat. Ve svém podnětu by měl především podrobně uvést, o jaký úkon je nutno v cizině požádat a – obecně řečeno – za jakých podmínek.

Pro ilustraci zde uvedme příklad v praxi nejčastější, totiž výslech svědka, který se zdržuje v cizině. V takovém případě policejní orgán především zajistí dostatečnou informaci o plném jménu svědka a další jeho identifikaci (datum narození, státní příslušnost), dále ohledně místa, kde se zdržuje, případně možnosti jej kontaktovat (telefonní a jiné spojení). Za tím účelem využije i různých forem mezinárodní policejní spolupráce (dvoustranná policejní spolupráce na základě smlouvy nebo i bez ní, Interpol, styční policejní důstojníci, policejní přidělenci u velvyslanectví apod.) Cestou policejní spolupráce lze také ověřit, zda svědek bude ochoten vypovídat, zda je ochoten například přicestovat do České republiky a zde podat výpověď, identifikovat pachatele apod. Dále policejní orgán ve svém podnětu státnímu zástupci uvede seznam otázek, které je třeba svědku položit. Pokud obviněný má obhájce (nerozhoduje přitom pochopitelně, zda na základě plné moci, nebo zda v rámci nutné obhajoby), zjistí policejní orgán, zda se obhájce chce výslechu svědka dožádaného v cizině účastnit. Pokud se obhájce vyjádří v tomto směru kladně, policejní orgán navrhne státnímu zástupci, aby opatřil pro obhájce souhlas dožádané strany k jeho účasti. Konečně ke svému podnětu přiloží například dokumenty, které je třeba předložit svědku k vyjádření, fotoalbum za účelem provedení rekoncidence apod. Vhodné také je, aby se policejní orgán vyjádřil, že se on sám nebo další úřední osoba dožádaného výslechu účastní, když to považuje za nutné či vhodné.

Pokud k potřebě dožádat právní pomoc v cizině dospěje státní zástupce, a to zejména při prověrce postupu policejního orgánu na základě prostudování vyšetřovacího spisu, vychází iniciativa od něho a v podstatě dá ke shora naznačenému postupu policejnímu orgánu pokyn (§ 174 odst. 2 písm. a) tr. řádu).

Ze shora uvedeného vyplývá, že součinnost policejního orgánu a státního zástupce musí být velmi úzká, a to nejen z hlediska procesního. Policejní orgán by totiž měl být dostatečně informován o procedurách v právní pomoci, ač je k nim v České republice příslušný státní zástupce. Znalost v tomto směru umožní policejnímu orgánu vytvořit státnímu zástupci podmínky k efektivnímu postupu.

Jak už vyplývá ze shora uvedeného, vztahy mezi státním zástupcem a policejním orgánem konajícím vyšetřování, jakož i postupy v právní pomoci jsou upraveny zásadně trestním řádem. (Viz zejména již shora zmíněná ustanovení § 174 obecně a ustanovení hlavy XXV. konkrétně.)^{x)}

^{x)} *Postup státního zástupce v právním styku s cizinou je pak dále upraven pokynem obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 3/1994 ze dne 23. února 1994, kterým se upravuje postup státního zastupitelství při právním styku s cizinou v trestních věcech a trestním stíhání cizinců, ve znění pozdějších pokynů obecné povahy. Tento pokyn obecné povahy vydaný na základě § 9 odst. 3 zák. č. 283/1993 Sb., o*

Ovšem ustanovení trestního řádu v právním styku s cizinou se uplatní pouze tehdy, nestanoví-li vyhlášená mezinárodní smlouva postup jiný (§ 375 odst. 1).

A tady dospíváme k jednoduchému zdůvodnění, proč policejní orgány musí znát v dostatečné míře **mezinárodní smlouvy** upravující právní styk s cizinou. Je sice pravdou, že trestní řád zásadně nepředepisuje existenci mezinárodní smlouvy jako podmínku mezinárodní justiční spolupráce, nicméně smlouva stanoví formy takové spolupráce, předpoklady a podmínky poskytování právní pomoci, takže jaksi vymezuje pro obě strany tj. dožadující i dožádanou pravidla hry.

Na závěr této úvodní části zdůrazňeme ještě, že ani mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, ani trestní řád neomezuje poskytování právní pomoci na stádium trestního stíhání, tedy stádium po zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 tr. řádu). Dožádat právní pomoc v cizině, zejména opatření důkazu tak lze v celém trestním řízení (§ 11 odst. 10 tr. řádu), tedy po zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 tr. řádu. Použitelnost důkazů opatřených v souladu s mezinárodní smlouvou a právními předpisy ČR cestou právní pomoci v cizině se ovšem bude zejména z hlediska práv obhajoby řídit trestním řádem jako použitelnost kteréhokoli jiného důkazu opatřeného a provedeného v ČR (viz zejména § 160 odst. 4 tr. řádu – neodkladné a neopakovatelné úkony).

A nyní již k samotnému předmětu tohoto článku, totiž mezinárodním smlouvám upravujícím právní pomoc obecně a právní pomoc při stíhání tzv. drogové kriminality s cizím prvkem zvláště.

II.

Mezinárodní dokumenty upravující právní pomoc – stav k 31. lednu 2003 (obecný výklad)

Pro oblast právní pomoci má ČR k dispozici poměrně rozsáhlý smluvní instrumentář. Odborníci v praxi pracují s různými neoficiálními přehledy smluv. Oficiální přehled by snad bylo lze očekávat od Ministerstva zahraničních věcí, což se ovšem již velmi dlouho nestalo. Přehledy smluv o právní pomoci mohou být sestavovány podle různých hledisek, různá členění přitom nejsou stejně důležitá. Zde použijeme kombinaci dvou hledisek, a to hledisko počtu smluvních stran a hledisko obsahového zaměření smlouvy. Soustředíme se přitom na smlouvy nejvýznamnější, takže náš výčet nebude zdaleka vyčerpávající.

Podle počtu smluvních stran rozlišujeme tedy smlouvy

- a) multilaterální a
- b) bilaterální.

Podle obsahovaného zaměření můžeme rozlišovat smlouvy

- a) upravující pouze právní pomoc (v názvu může být – jak bude níže dokumentováno – také jiný termín, případně zahrnující i jiné druhy justiční spolupráce než pouze

státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, je interní normou závaznou pro všechny státní zástupce.

Postup policejních orgánů při mezinárodní spolupráci upravuje obecně § 48a a 48b zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Interní normou je pak závazný pokyn policejního prezidenta ze dne 4. března 2002, kterým se stanoví postup policejních orgánů při právním styku s cizinou ve věcech trestních a při trestním stíhání za účasti cizinců.

právní pomoc v užším slova smyslu), a to obecně bez ohledu na konkrétní formy stíhané trestné činnosti, a smlouvy

- b) upravující spolupráci při stíhání určité formy trestné činnosti nebo upravující spolupráci za určitým cílem, v nichž vzájemné poskytování právní pomoci v trestních řízeních je jen jednou z forem spolupráce.

V Evropě je základní multilaterální smlouvou o právní pomoci **Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních (Štrasburk, 1959), vyhlášená pod č. 550/1992 Sb.) a Dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních (Štrasburk, 1978), vyhlášený pod č. 31/1997 Sb.**

Mezi multilaterální smlouvy upravující další spolupráci ohledně zvláštního druhu trestné činnosti a zahrnující rovněž ustanovení na podporu právní pomoci patří např.:

Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (Štrasburk, 1987)
(vyhl. pod č. 9/1996 Sb.),

Evropská úmluva o potlačování terorismu (Štrasburk, 1977)
(vyhl. pod č. 552/1992 Sb.),

Úmluva OSN o potlačování teroristických bombových útoků (New York, 1997)
(vyhl. pod č. 80/2001 Sb.m.s.),

Úmluva o potlačení protiprávního zmocnění se letadel (Haag, 1970)
(vyhl. pod č. 96/1974 Sb.),

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Řím, 1950)
(vyhl. pod č. 208/1992 Sb.),
s Protokoly na tuto úmluvu navazující (viz zejména sdělení MZV č. 41/1996 Sb., jímž byl vyhlášen Protokol č. 8, sdělení MZV č. 243/1998 Sb., jímž byl vyhlášen Protokol č. 11,

Vídeňská úmluva o diplomatických stycích (Víděň, 1961)
(vyhl. pod č. 157/1964 Sb.),

Vídeňská úmluva o konzulárních stycích (Víděň, 1963)
(vyhl. pod č. 32/1969 Sb.),

Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (Štrasburk, 1990)
(vyhl. pod č. 33/1997 Sb.),

Úmluva OECD o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (Paříž, 1997)
(vyhl. pod č. 25/2000 Sb.m.s.),

Trestněprávní úmluva o korupci (Štrasburk, 1999)
(vyhl. pod č. 70/2002 Sb.m.s.),

Úmluva o finančních operacích prováděných důvěrně obeznámenými osobami
(Štrasburk 1989)
vyhl. pod č. 142/2000 Sb. m.s.),
s Protokolem (Štrasburk, 1989)
(vyhl. pod č. 143/2000 Sb. m.s.),

Evropská úmluva o poskytování informací o cizím právu (Londýn, 1968)
(vyhl. pod č. 221/1998 Sb.),
s Dodatkovým protokolem,

Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o
jejich zničení (Paříž, 1993)
(vyhl. MZV č. 94/1997 Sb.).

V oblasti mezinárodní justiční spolupráce při stíhání nelegálního obchodu
s OPL zavazují v současné době Českou republiku následující čtyři multilaterální
smlouvy:

- 1) Úmluva o omezení výroby a o úpravě distribuce omamných látek, Ženeva, 13.
července 1931, vyhl. pod č. 173/1933 Sb.
pozměněná Protokolem podepsaným v Lake Success 11. prosince 1946,
- 2) **Jednotná úmluva o omamných látkách, New York, 30. března 1961, vyhl. pod
č. 47/1965 Sb.**
pozměněná Protokolem, Ženeva, 25. března 1972, vyhl. pod č. 458/1991 Sb.
Single Convention on Narcotic Drugs (New York, 30 March 1961)
Protocol amending the Single Convention (Geneva, 25 March 1972),
- 3) **Úmluva o psychotropních látkách, Vídeň, 21. února 1971, vyhl. pod č. 62/1989
Sb.**
Convention on Psychotropic Substances (Vienna, 21 February 1971),
- 4) **Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními
látkami, Vídeň, 20. prosince 1988, vyhl. pod 462/1991 Sb.**
United Nations Convention against the Illicit Traffic in Narcotic Drugs and
Psychotropic Substances (Vienna, 20 December 1988).

Dne 10.10.2000 podepsala ČR Smlouvu o nelegálním obchodu na moři
provádějící článek 17 Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a
psychotropními látkami (Štrasburk, 31. ledna 1995, ETS 156), ovšem tato smlouva ještě
nebyla naším státem ratifikována.

Pokud jde o nejdůležitější bilaterální smlouvy upravující postupy při
poskytování právní pomoci, zmiňme zde ty, které má ČR uzavřeny se sousedními státy,
a dále ty, které byly uzavřeny po roce 1989 a které mají pro ČR zásadní význam:

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Italskou republikou o právní pomoci ve věcech občanských a trestních (vyhl. pod č. 508/1990 Sb.),

Smlouva mezi Českou republikou a Kanadou o vzájemné pomoci ve věcech trestních (vyhl. pod č. 129/2000 Sb. m. s.),

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Maďarskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních (vyhl. pod č. 63/1990 Sb.),

Smlouva mezi ČR a SRN o dodatcích k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20. dubna 1959 a usnadnění jejího používání (vyhl. pod č. 68/2002 Sb. m. s.),
Nóta Ministerstva zahraničních věcí ČR ze dne 19. června 2002, kterým byla německé straně oznámena změna v označení a příslušnosti orgánů uvedených v článku 19 odst. 1 a článku 20 odst. 4 Smlouvy (vyhl. pod č. 126/2002 Sb.m.s.),

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Polskou lidovou republikou o právní pomoci a úpravě právních vztahů v občanských, rodinných, pracovních a trestních věcech (vyhl. pod č. 42/1989 Sb.),

Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou o právní pomoci ve věcech trestních (vyhl. pod č. 90/1985 Sb.),
Smlouva mezi Českou republikou a Rakouskou republikou o dodatku k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních z 20.4.1959 a o usnadnění jejího uplatnění (vyhl. pod č. 2/1996 Sb.),

Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o právní pomoci poskytované justičními orgány a o úpravě některých právních vztahů v občanských a trestních věcech (vyhl. pod č. 209/1993 Sb.),
Smlouva mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci orgánů přípravného řízení trestního (vyhl. pod č. 131/1893 Sb.),
Dohoda mezi Ministerstvem vnitra České republiky a Ministerstvem vnitra Slovenské republiky o spolupráci orgánů přípravného řízení trestního (podepsaná byla 26.2.1993 ministry vnitra ČR a SR k provedení článku 2 odst. 2 Smlouvy mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o spolupráci orgánů přípravného řízení trestního, upravuje přímou spolupráci mezi vyšetřovacími orgány policií obou států a vyhlášena byla ve Věstníku Ministerstva vnitra č. 54/1993),

Smlouva mezi Českou republikou a Spojenými státy americkými o vzájemné právní pomoci v trestních věcech (vyhl. pod č. 40/2000 Sb.m.s.).

Rovněž **Evropská unie**, resp. jednotlivé její orgány věnovaly zejména od roku 1993 pozornost nelegálnímu obchodu s OPL jako mimořádně nebezpečnému globálnímu fenoménu. Zpočátku šlo hlavně o monitorování, výměnu informací o vývoji zejména v oblasti syntetických drog, posléze pak již o harmonizaci právních úprav a postihu drogové kriminality a mezinárodní spolupráci. Zároveň s identifikací nezbytnosti spolupráce v oblasti boje s drogovou trestnou činností se objevuje potřeba efektivního odčerpání výnosů z lukrativní trestné činnosti, a to v rámci boje proti praní špinavých peněz. Ve shora naznačeném směru zde pro informaci zmiňme zejména následující dokumenty s tím, že všechny jsou přístupné na stránce Evropské unie <http://www.europe.eu.int/>:

Joint Action of 29 November 1996 concerning the exchange of information on the chemical profiling of drugs to facilitate improved cooperation between Member States in combating illicit drug trafficking: OJ L 322 of 12 December 1996

Joint Action of 17 December 1996 concerning the approximation of the laws and practices of the Member States of the EU to combat drug addiction and to prevent and combat illegal drug trafficking: OJ L 342 of 31 December 1996

Joint Action of 16 June 1997 concerning the information exchange, risk assessment and the control of new synthetic drugs: JO L 167 of 25 June 1997

Council Regulation (EEC) No 302/93 of 8 February 1993 on the establishment of a European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, OJ L 036 of 12 February 1993,
(amended by Council Regulation 2220/2000/EC of 28 September 2000 amending Council Regulation (EEC) No 302/93 on the establishment of a European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, OJ L 253 of 7 October 2000)

Resolution of 20 December 1996 on Sentencing for Serious Illicit Drug Trafficking: JO C 0 of 11 January 1997

EU-Action Plan on drugs 2000-2004: docs. 9283/00 CORDROGUE 32 + COR 1

Council conclusions on networking information on emerging trends and patterns in drug abuse and poly-drug use and the associated risks: doc 13773/3/00 CORDROGUE 69 SAN 124 REV 3

Council Recommendation of 25 April 2002 on improving investigation methods in the fight against organised crime linked to organised drug trafficking: simultaneous investigations into drug trafficking by criminal organisations and their finances/assets (2002/C 114/01)

Council Recommendation of 25 April 2002 on the need to enhance cooperation and exchange of information between the various operational units specialising in combating trafficking in precursors in the Member States of the European Union (2002/C 114/02)

Proposal for a Council Framework Decision laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking – COM(2001)259,

Council Framework Decision of 26 June 2001 on money laundering, the identification, tracing, freezing, seizing and confiscation of instrumentalities and the proceeds of crime (OJ L 182).

Z hlediska konkrétních postupů mezinárodní justiční spolupráce v konkrétních trestních věcech nemají většinou tyto dokumenty zase až tak velkou důležitost. Zásadní pro právní pomoc jsou mezinárodní smlouvy, které byly již zmíněny shora.

Co je ovšem ještě třeba zmínit, je mimořádně aktuální dokument EU, totiž **Rámcové rozhodnutí Evropské rady ze 13. června 2002 o evropském zatykači a postupech při předávání mezi členskými státy** (Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedure between Member States – 2002/584/JHA). Podle jeho článku 2 odst. 2 nezákonný obchod s narkotiky a psychotropními látkami je trestným činem podléhajícím tzv. evropskému zatykači, aniž stát, v němž má být zatykač vykonán, zkoumá oboustrannou trestnost jednání. Kromě toho, že se tímto Rámcovým rozhodnutím ruší vydávací řízení v členských státech EU a nahrazuje mnohem jednodušší procedurou předávání, ohledně některých taxativně uvedených trestných činů, jako právě ohledně nelegální obchod s OPL, se ruší i tradiční, a jak se dlouho zdálo neodstranitelná, podmínka oboustranné trestnosti. Jinými slovy řečeno, jednání, které je jako nelegální obchod s OPL ve státě, jehož soud evropský zatykač vydal, trestné, nemusí být trestné ve druhém státě, který bude zatykač realizovat, tedy osobu zatknout a předat do státu prvního. Rámcové rozhodnutí bude pro ČR, resp. její orgány účinné okamžikem přístupu ČR!

III.

Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, Vídeň, 20. prosince 1988

Shora uvedené specializované mezinárodní smlouvy stanoví ČR závazky spolupráci při stíhání nelegální manipulace s OPL nemají pro při justiční spolupráci orgánů ČR s cizími justičními orgány v oblasti drogové kriminality stejný význam. Za nejdůležitější je nutno bezesporu považovat tzv. **Vídeňskou úmluvu z roku 1988**, kterou zde nyní z hlediska možností, které skýtá orgánům ČR v přípravném řízení trestním pro spolupráci, rozebereme.

Článek 2 za cíl této Úmluvy stanoví přispět ke spolupráci mezi smluvními stranami, aby mohly účinněji řešit různé problémy nedovoleného obchodu s OPL, který má mezinárodní charakter. Při plnění svých závazků podle Úmluvy musí smluvní strany přijmout nutná opatření, včetně zákonodárných a organizačních, v souladu se základními ustanoveními svých vnitrostátních právních řádů.

Takovými opatřeními je například kriminalizace úmyslných trestných činů, které jsou uvedeny v článku 3, ve vnitrostátním právu každého smluvního státu, včetně právních postupů za účelem potrestání pachatelů. Takovými opatřeními jsou ale také všechna nezbytná opatření za účelem efektivní mezinárodní spolupráce.

Mezinárodní spolupráce pak podle jednotlivých článků bude zahrnovat zejména:

- konfiskaci výnosů ze stanovených trestných činů podle Úmluvy nebo majetku, jehož hodnota jim odpovídá, dále konfiskaci OPL, materiálů a zařízení užitých nebo určených ke spáchání takových trestných činů, včetně jejich identifikace, sledování, zmražení a zabavení za účelem konfiskace (článek 5 odst. 1, 2),
- vydávání pachatelů stanovených trestných činů podle Úmluvy s tím, že tyto trestné činy budou posuzovány jako trestné činy extradiční také podle jiných smluv, a v případě, kdy nedojde k vydání, musí dožádaný stát zvážit podmínky pro trestní stíhání nevydaného pachatele na svém území (článek 6),
- vzájemnou právní pomoc (článek 7),
- provádění opatření za účelem sledování zásilky (článek 11).

Právní pomoc jsou smluvní strany si povinny poskytovat v nejširším měřítku formami předpokládanými v článku 7, a to pro trestní stíhání stanovených trestných činů podle Úmluvy a soudní řízení ohledně nich. Právní pomoc přitom může být požadována za účelem:

- a) provádění důkazů, opatrování svědeckých výpovědí, provádění domovních a dalších prohlídek, včetně ohledání místa činu;
- b) doručování písemností z trestního řízení;
- c) poskytování informací důležitých pro trestní řízení a již existujících důkazních prostředků, jakož i poskytování originálů dokumentů nebo ověřených kopií příslušných dokumentů a materiálů, včetně dokumentů bankovních, finančních, firemních nebo obchodních;
- d) identifikace a vyhledávání výtěžků, majetku, prostředků a jiných předmětů pro účely dokazování.

Smluvní strany si ovšem mohou vzájemně poskytovat právní pomoc i v jiné formě v rámci právního řádu dožádané smluvní strany. Na žádost umožní dožádaný orgán přítomnost úředních a dalších osob u dožádaného úkonu. Pro předávání a přijímání žádostí určí každý stát své orgány (viz shora – v ČR ústřední, tj. Nejvyšší státní zastupitelství a Ministerstvo spravedlnosti), lze ovšem použít také diplomatický kanál a za mimořádných okolností i Mezinárodní kriminální policii (Interpol), což bude praktické, zejména jde-li o právní pomoc urgentní. (Předání žádosti o právní pomoc přímo mezi justičními orgány ovšem bude možné tehdy, jestliže dožadující a dožádaný stát váže ještě jiná smlouva, která takovýto postup umožňuje, např. Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních.)

Žádosti se zásadně vyhotovují v písemné formě, s překladem (podle prohlášení každého členského státu) a mají mít určité obsahové náležitosti:

- a) informaci o dožadujícím orgánu,
- b) informaci o základu vyšetřování, trestního stíhání nebo soudního řízení, k nimž se žádost vztahuje, jakož i název a funkce orgánu, který takové vyšetřování, trestní stíhání nebo soudní řízení provádí,
- d) krátký výklad skutkových okolností,
- e) popis požadované pomoci a podrobnosti o způsobu jejího provedení,
- e) dle možnosti údaje o osobě, místě pobytu a občanství příslušné osoby,

f) účel shromažďování důkazů, informací nebo přijetí opatření.

Dožádaná smluvní strana si může vyžádat doplňkové informace, pokud jsou tyto informace nutné pro vyřízení žádosti v souladu s jejím vnitrostátním právem nebo pokud tyto informace mohou usnadnit vyřízení žádosti.

Žádost se vyřizuje v souladu s vnitrostátním právem dožádané smluvní strany. Může být použita i procedura podle práva dožadující strany, pokud to neodporuje právu dožádaného státu.

Vzájemná právní pomoc může být odmítnuta pouze z taxativně stanovených důvodů, např. jestliže žádost neodpovídá ustanovením článku 7, nebo jestliže se dožádaná strana domnívá, že vyhovění žádosti může poškodit její svrchovanost, bezpečnost, veřejný pořádek nebo jiné podstatné zájmy, nebo jestliže to vnitrostátní právo dožádané smluvní straně zakazuje.

Poskytnutí vzájemné právní pomoci může být dožádanou stranou odloženo, pokud by to narušovalo právě probíhající vyšetřování, trestní stíhání nebo soudní řízení. Běžné výdaje spojené s vyřízením žádosti hradí zásadně dožádaná smluvní strana, pokud nebylo mezi smluvními stranami dohodnuto jinak.

Tato Úmluva pak v článku 9 mezi **dalšími formami spolupráce** (např. policejní) předpokládá uzavírání bilaterálních a multilaterálních smluv, které upraví udržování komunikačních kanálů mezi odpovědnými národními orgány a službami, spolupráci při vyšetřování trestných činů mezinárodního rozsahu (zjišťování totožnosti, místa pobytu a činnosti podezřelých, přemístění výnosů ze stanovených trestných činů podle Úmluvy, přemístění OPL a prekurzorů), při vytváření společných vyšetřovacích týmů, při předávání vzorků OPL pro analytické a výzkumné účely a koordinaci činností institucí a služeb, jakož i výměnu odborníků a styčných úředníků.

IV. Závěr

Na základě shora uvedeného lze shrnout, že ČR má v současnosti dostatečný smluvní instrumentář pro dožadování i poskytování právní pomoci v trestním řízení pro drogové delikty umožňující efektivní spolupráci ve všech potřebných formách. Je potřeba jen příslušné smlouvy znát a využívat jejich možností.

STRUČNÝ NÁSTIN PROBLEMATIKY DOPINGU

mjr. Mgr. Pavel DANÍŠ

V následujícím článku se pokusím pootevřít dvířka do problematiky dopingů. I tato problematika úzce souvisí s drogami, fenoménem moderní doby, který byl a je spojován s harmonickým rozvojem fyzických a duševních schopností člověka.

Sport sloužil a slouží jako zábava, jako forma aktivního odpočinku, odreagování se od pracovního stereotypu (psychické uvolnění). Člověka velmi významně obohacuje o sféru emocionálních i estetických prožitků. Uvedené pozitivní funkce sportu mohou být bohužel překryty či ovlivněny i řadou závažných negativních skutečností.

Sport, soutěžení si klade za vinu, že ve jménu úspěchů a popularity mnohdy toleruje projevy hrubosti, přílišné agresivity, brutality a násilí. Ve snaze být lepší, silnější, rychlejší, svalnatější, někteří jedinci čím dál tím více užívají podpůrné prostředky a tím porušují rámec daný pravidly, rámec „Fair Play“. Je smutné, že se i v této oblasti stále častěji objevují látky, které jsou nejen velmi podobné (chemickým složením, stavbou, inertními pojivy, kontaminací jinými nežádoucími látkami, účinkem apod.) samotným drogám, ale jsou dokonce přímo z říše drog (efedrin, kodein, morfin, kokain apod.) Ano, ona úvaha či prognóza se bude týkat látek, které jsou součástí lékařství, která bude zahrnovat oblast využívání a zneužívání hormonálních prostředků apod. Touto problematikou je problematika steroidů, kortikosteroidů, anabolických prostředků, v říši sportu budeme hovořit o D O P I N G U.

Při svém výkladu se budu opírat o znalosti získané studiem na VŠ, zkušenosti získané praxí v oblasti vrcholového sportu, kde jsem sledoval účinky jednotlivých anabolických prostředků nejen na vliv výkonnostních parametrů, regenerační schopnosti jedince, ale i na změny ovlivňující jeho chování a psychiku.

Samotný vývoj drogové situace v ČR, některé liberální přístupy k drogové problematice a bohužel už i konkrétní aktivity tímto směrem, používání zakázaných prostředků ve fitness centrech mě přivedl k tomu hlouběji se zamyslet nad problémem užívání a zneužívání dopingových prostředků a to nejen ve sportu. Statistická čísla ukazují na nelichotivý trend v prodeji a konzumaci uvedených látek. Do prodeje se dostávají proteinové přípravky, které jsou kontaminovány zakázanými, zdraví škodlivými látkami apod.. Tak jako v oblasti drog, tak i zde dochází k mnohým diskusím, sporům mezi odborníky, škodí zdraví či neškodí, legalizovat či nelegalizovat, omezit jejich prodej, dostupnost či nikoliv, zavést kontrolní mechanismy či nikoliv apod..

Většina odborníků nemá ráda kategorické soudy. Výsledkem je prostý alibismus plodící formulace typu: „je pravděpodobné, je nutné další ověření, dosud nemáme jistotu, “. Pro člověka věci neznalého (široká laická veřejnost) je pak velmi obtížné se v dané problematice orientovat a vytvořit si ucelený přehled. Jedno je ve vztahu DROGY a SPORT jasné, ať už se jedná o širokou či úzkou sportovní veřejnost, o podnikatele či mládež začínající se sportem. Všichni bychom měli být znalí věci, znát hodnotu života a zdraví, umět si správně vybrat ze široké nabídky činností, kterou jim společnost může poskytnout, hodnotu „Fair play“. Pokud toto nezvládnou musí počítat s mnohými zdravotními, sociálními i ekonomickými problémy.

ZÁKLADNÍ KATEGORIE DOPINGOVÝCH PROSTŘEDKŮ

Již v minulosti byly identifikovány a definovány základní kategorie dopingových prostředků.

A. MECHANICKÉ

Zde je zastoupena celá škála prostředků zlepšujících, zkvalitňujících a z hlediska bezpečnosti zabezpečujících realizaci fyzické zátěže. např.: tretry, speciální rukavice, fixační doplňky, bandáže, vzpěračský pás, super dresy, speciální výstroj a náčiní apod.

B. PSYCHOLOGICKÉ

Např.: hypnóza, autogenní trénink, „Silvova metoda relaxace“, a další.

C. NUTRIČNÍ – VÝŽIVOVÉ

Tato skupina se dále dělí do několika sub kategorií dle toho pro jaký účel je přípravek určen, v jakém tréninkovém období používán atd. např.: různé druhy nápojů před zátěží, v průběhu a po zátěži, výživa redukčního charakteru, výživa zaměřená na regeneraci svalové síly, energetického charakteru apod.

D. FARMAKOLOGICKÉ

Jsou zde zastoupeny prostředky zasahující do genetických dispozic jedinců, neadekvátní užívání ovlivňuje biochemické děje organismu, které mohou způsobit závažné změny v tkáních, ve funkci některých orgánů apod. např.: přípravky hormonálního charakteru viz. dále.

Další kategorizace anabolických endrogenů vychází z mnoha negativních vlivů na lidský organismus. Mezi ty nejzávažnější a zdravotně nejnebezpečnější je vliv toxinů na jaterní tkáň a dle toho je můžeme dělit na:

1. JEMNÉ

Vyznačují se velmi nízkým endrogenním účinkem ovlivňující velmi nepatrně funkčnost jaterní tkáně bez trvalých následků, přípravky tohoto charakteru užívají především ženy.

2. STŘEDNÍ

Zde jsou zastoupeny prostředky střední toxicity, závažnost poruch jaterní tkáně a tedy funkčnosti je dána četností braní, dávkováním, koncentrací používaného přípravku, celkovou dobou braní, na struktuře preparátu, způsobu aplikace apod..

3. TVRDÉ

Do této skupiny patří anabolické endrogeny s vysokými endrogenními účinky, s vysokou toxicitou ovlivňující funkčnost jaterní tkáně, negativně ovlivňující přirozenou tvorbu Testosteronu, humorální rovnováhu (hormonů, enzymů). Časté užívání může vést k trvalým následkům a k dalším souběžným poruchám v organismu.

Co se týká jednotlivých aplikačních forem, tak mezi nejvíce používané patří:

a) INJEKČNÍ a to jak v podobě:

- *vodní roztoky* – jedná se o mikrokrytalické roztoky, které se v místě vpichu velmi rychle vstřebávají a jsou také v těle velmi rychle zůžitkovány,
- *olejové roztoky* – do systému se vstřebávají po dobu 2-3 dnů, kdy začnou být hydrolyzovány, dle typu látek rychleji nebo pomaleji, přítomnost aktivní látky je po této době dán mnoha faktory:
 - ◆ dobou vstřebávání, množstvím podkožního tuku,
 - ◆ hloubkou vpichu, prokrvením tkáně – aktivita jedince, apod.

b) ORÁLNÍ /ústy/

Patří sem anabolické endrogeny v podobě tablet, kapslí, ampulí apod., jedná se tzv. 17 alfa – alkalované prostředky. Jsou charakteristické především tím, že jsou daleko více toxičtější, což se v konečných důsledcích nejvíce odráží v závažných poruchách činnosti jater.

Vstřebávání a následná hydrolýza se děje v průběhu 24 hodin.

Obecně lze konstatovat, že jsou škodlivější.

Princip :

Zadržování vody – *OBJEMOVÉ HLEDISKO* je ve vztahu *hmotnost x endrogenní účinek*.

S nárůstem hmotnosti – indikace anabolických endrogenů s vysokými endrogenními účinky.

U menšího – *objemového hlediska* je využíváno opačného efektu, což je charakteristické u prostředků s regeneračními účinky.

Obecná charakteristika :

U dlouhodobého podávání látek s endrogenními anabolickými účinky se může u zdravých jedinců projevit efekt „WEARING OFF FENOMEN“. Uvedený efekt ovlivňuje bílkovinnou rovnováhu – tvorbu a cirkulaci krevních bílkovin např. albuminu a koagulačních faktorů apod. Po vysazení těchto látek se objevuje tzv. „REBOUND FENOMEN“, což se projevuje větším vyplavováním dusíkatých látek z těla močí, a tím i poklesu hmotnosti jedince. V této souvislosti mluvíme o negativní dusíkaté bilanci. O poruchách funkčnosti jater bylo již zmíněno, ale je nutné zdůraznit, že v souvislosti s uvedenými poruchami se budou projevovat i další následné zdravotní problémy např. poruchy endokrinního systému, pohlavního ústrojí, činnosti ledvin, kardiovaskulárního systému, poruchy psychiky – steroidní psychózy, stavy extrémní euforie apod..

Pokud se budeme zabývat problematikou anabolických endrogenů – problematikou dopingu, a to nejen ve sportu, je zřejmé, že v této souvislosti musíme zohlednit základní oblasti společenské života, které se vzájemně propojují a navzájem se ovlivňují.

oblast výchovně – vzdělávací (etika, morálka, informace apod.)

oblast zdravotní a sociální

oblast právní

Abychom správně pochopili uvedenou problematiku je nutné definovat pojem „DOPING“. Ve sportu a nejen ve sportu jej můžeme definovat:

Jedná se o přítomnost zakázaných látek náležejících k vybraným skupinám farmakologických prostředků v tělních tekutinách, (tkáních) sportovce, nebo použití zakázaných metod – krevní doping nebo farmakologická, chemická a fyzikální manipulace odebraného vzorku moče.

DĚLENÍ DOPINGOVÝCH PROSTŘEDKŮ

I. LÁTKY PATŘÍCÍ K VYBRANÝM SKUPINÁM FARMAKOLOGICKÝCH PROSTŘEDKŮ

Jedná se skupinu zakázaných farmakologických látek, kterou podle Lékařské komise Mezinárodního olympijského výboru dělíme na:

1) STIMULANCIA

2) NARKOTICKÁ ANALGETIKA

- 3) ANABOLICKÉ LÁTKY – STERIODY
- 4) DIURETIKA
- 5) PEPTIDOVÉ A GLYKOPROTEINOVÉ HORMONY A JEJICH MIMETIKA, ANALOGA

Ad.1) STIMULANCIA – látky s povzbuzujícími účinky dělíme dále na:

- a) psychomotorická
- b) sympatomimetika
- c) jiná stimulancia CNS

Už z názvu je zřejmé o jaké látky se jedná. Umožňují stimulaci (povzbuzení) centrálního nervového systému (CNS) projevující se zvýšenou excitací (podrážděním) mozku a míchy. Tento děj prochází v příslušných buňkách na základě změny elektrického náboje na jejich cytoplasmatické membráně. Na základě tohoto procesu dochází k rychlejší reakční schopnostem organismu projevující se rychlejší svalovou kontrakcí (větší svalový tonus), rychlejším přenosem jednotlivých vzruchů do CNS a jejich následné vyhodnocení projevující se příslušnou reakcí, vyšším krevním tlakem apod. Mnohdy se mohou projevit i negativní důsledky této reakce např. třes, nervozita, poruchy srdeční činnosti (srdeční arytmie) apod.

POZOR! Stimulancia jsou obsaženy v mnohých farmakologických prostředcích používaných při onemocnění horních cest dýchacích a při zvýšeném, neadekvátním užívání uvedených látek je možné získat návyk.

K nejznámějším stimulanciím patří:

Amfetamin a jeho deriváty, cathin, kofein, efedrin, kokain, strychnin, salbutamol, fenetylin, bromathan a další.

Vzhledem k přítomnosti kofeinu v každodenních produktech považuje Mezinárodní olympijský výbor (MOV) tuto látku za doping jestliže koncentrace v moči přesahuje 12ug/ml.

V běžném způsobu výživy je možné tohoto množství docílit vypitím většího množství šálků kávy či vypitím více litrů Coca Coly.

Ad.2) NARKOTICKÁ ANALGETIKA – látky s tlumícími účinky.

Jsou skupinou látek se specifickými účinky na příslušné receptory v CNS. V některých dalších tkáních ovlivňující vnímání bolesti (analgetický efekt) a emoční schopnosti jedince. U sportovců mnohdy navozuje falešný pocit bezpečí a zakrývají či zkreslují pravdivé informace o možných zraněních. Riskují možnost výskytu daleko většího poškození organismu.

K nejznámějším narkotikám patří:

Morfin, heroin, methadon, pethidin, kodein, buprenorfin a další.

Uvedené látky způsobují deprese, ospalost, nevolnost, zvracení, snížení tepové frekvence, zpomalení dýchání (respirační nedostatečnost), zácpu apod. Vzhledem k tomu, že lidský organizmus je velmi rychle toleruje, je možné na mnohé vytvořit návyk.

Ad.3) ANABOLICKÉ LÁTKY

Uvedená skupina zakázaných látek se dělí na :

androgenní anabolické steroidy (AAS) –

reprezentovány deriváty přirozeného mužského hormonu testosteronu. Steroidy patří do skupiny biologicky významných polycyklických látek živočišného a rostlinného původu k nimž například patří vitaminy, hormony.

jiné anabolické látky –

do této dopingové třídy patří látky, které nejsou standardními androgenními anabolickými steroidy, ale mají podobné anabolické účinky. Liší se i chemickou strukturou svých molekul. K těmto látkám řadíme Beta - 2 agonisty (sympatomimetické aminy, převážně antiastmatika) patřící zároveň ke třídě stimulancií a byly vyvinuty pro léčbu chronické bronchitidy, rozedny plic, astmatu a často se používají ve veterinární medicíně.

Vedlejší účinky se projevují: neuromotorickým třesem, arytmií, pocitem úzkosti, neklidem, svalovými křečemi apod.

K nejnámějším patří:

Clenbuterol, fenoterol, salbutamol, formoterol, salmeterol, terbutallin.

Účinky anabolických látek v podobě testosteronových preparátů a jeho analog nespočívá jen v podpoře syntézy bílkovin s nárůstem svalové hmoty, ale i ve stimulaci růstu kostí nedospělých jedinců.

V souvislosti s uvedenými účinky AAS je velmi obtížné odpovědět do jaké míry AAS ovlivňují sportovní výkon. Z obecné charakteristiky, pro které někteří jedinci se uchylují k pravidelnému užívání AAS patří:

- nárůst svalové hmoty a redukce podkožního tuku
- s nárůstem svalové hmoty lze usuzovat, že tento jedinec bude schopen docílit větší svalové síly a dlouhodobější svalové práce – zvyšování výkonnosti
- vytvoření větší schopnosti organismu rychleji se regenerovat po zátěži
- předpokládané změny chování, podrážděnost, agresivita apod.

Vedlejší účinky spojené s užíváním AAS jsou mnohdy velmi závažné. K obecným vedlejším účinkům patří:

- poruchy jaterních funkcí, ledvin apod.
- podpora růstu nádorových onemocnění, otoky končetin, bytnění tkání apod.
- vysoký krevní tlak – větší výskyt kardiovaskulárních poruch
- poruchy rozmnožovacího systému apod.
- změny ve struktuře kůže, truditost (akné), trhlínky v podkoží (strie), mastná kůže apod.

- * u mužů : - snížená produkce spermatu, může vést až k impotenci, pokles libida,
 - rakovina prostaty, varlat apod.
 - vypadávání vlasů
 - psychické změny, agresivita apod.
 - feminizační příznaky – ukládání tuku v okolí boků, měkkí svalová tkáň, jemnější pleť, zvětšení prsních žláz (gynecomastie)

a

zvýšení jejich citlivosti apod.

- * u žen :

- poruchy menstruačního cyklu, které mohou vést až k neplodnosti
- hrubší hlas
- zvětšení ochlupacení
- formování postavy do podoby mužské, růst svalové hmoty, užší boky

- otoky, trudovitost apod.
- psychické změny, agresivita apod.

K nejzávažnějším anabolickým steroidům patří:

Nandrolon, trenbolon, dehydroepiandrosteron (DHEA), stanozolon, testosteron a příbuzné látky, mesterolone, matandienon, metenolon.

Ad.4) DIURETIKA

Jsou látky zvyšující tvorbu a vylučování moči. Často se používají k léčbě vysokého krevního tlaku (hypertenze) a k odvodnění při otocích (závažná ledvinná a jaterní onemocnění). Ve sportu a nejen ve sportu se tyto látky zneužívají z důvodu rychlého snižování hmotnosti (posun do nižší hmotnostní kategorie, rýsovací tréninky kulturistů apod.).

Mnozí sportovci se domnívají, že diuretika zamezí nebo alespoň sníží koncentraci používaných zakázaných látek, které by bylo možné detekovat v odebraném vzorku moči.

Řada případů ukazuje na závažná rizika poškození zdraví neléčebným užitím močopudných látek. Tato nepřirozená ztráta tekutin v organismu může být doprovázena dalšími negativními projevy například pocity slabosti, poruchami zažívacího traktu, křečemi svalů, poklesem krevního tlaku, bolestmi hlavy doprovázeny poruchami vnímání a pozornosti, projevují se časté stavy neklidu, úzkosti apod. Pokračující ztráty tekutin s následným vyplavováním minerálních látek mohou způsobit nerovnováhu vnitřního prostředí, projevu- jící se i poruchami funkce ledvin, jater a oběhového systému a mohou končit i smrtí.

Pokud bychom se v této souvislosti dotkli drogové situace v ČR, stylu života mladých lidí, ovlivňování kultury ČR zahraničními vlivy (vlna hudby Techna, Haussu apod.), trend syntetických drog – syntetická mládež, tak toto nebezpečí je možné spatřovat, s veškerými shora uvedenými zdravotními riziky, u pravidelných uživatelů drog typu „EXTAZE“.

K nejznámějším diuretikům patří:

Furosemid, amilorid, mersalyl, bumetamid, spironalacton, hydrochlorothiazid, bendroflumethiazid, caurenon, acidum ethacrynicum, triamferon a příbuzné látky.

Ad.5) PEPTIDOVÉ A GLYKOPROTEINOVÉ HORMONY A JEJICH MIMETIKA, ANALOGA

Jsou látky tvořeny řetězcem aminokyselin (obdoba bílkovinné struktury). V organismu mají velmi důležitou roli, neboť jsou nositeli některých informací upravujících biochemické děje. K těmto látkám řadíme řadu hormonů (inzulín, parathormon, hormony hypofýzy) a látky, které slouží k vzájemné komunikaci buněk v imunitním a nervovém systému apod.

Jedinci zneužívají těchto látek na zvýšení produkci přirozeně se vyskytujících endogenních steroidů projevujících se růstem svalové hmoty, podporou imunitního systému (rychlejší obnova poraněné tkáň apod.) a na zlepšení schopnosti přenášet kyslík do buněk. Do této skupiny látek můžeme zařadit:

- růstový hormon (HGH – somatotropin)
- choriogonadotropin (HCG – human chorionic gonadotropin)
- hypofyzální a syntetické gonadotropiny (LH)
- adrenokortikotropin (tetracosactid, ACTH)
- erythropoetin (EPO), darbepoetin (DPO)

- insulin – jehož účinek je podobný růstovému faktoru (IGF-1) a všechny jeho uvolňující faktory a analoga
- insulin – diabetická forma (registrace ADV ČR – pro diabetiky povoleno)
- a jiné například clomiphen, cyclofenil, tamoxifen a inhibitory (zamezují, omezují, tlumí určité děje - obdoba blokátorů) aromatáz (zákaz užívání těchto látek platí pouze pro muže).

Vedlejší účinky těchto látek mohou velmi vážně ohrozit zdraví jedince. Způsobují hormonální nerovnováhu v organismu projevující se zvětšováním orgánů, závažnými poruchami činnosti ledvin a jater, selhání srdce, neplodnost a další.

II. ZAKÁZANÉ METODY

A) KREVNÍ DOPING

Je chápán jako podávání krve nebo příbuzných produktů červené krevní složky sportovci pro jiný než léčebný účel.

Vedlejší účinky této metody: krevní koagulace (sraženiny), alergické reakce (horečka, vyrážka atd.), infekce (hepatitidy, AIDS), mozková mrtvice, anafylaktický šok, vysoké % úmrtí.

B) FERMAKOLOGICKÁ, CHEMICKÁ A FYZIKÁLNÍ MANIPULACE

K těmto metodám doping patří užití takových metod a látek, které vedou ke změně integrity a validity odebraného vzorku moče při dopingových kontrolách (pH specifická hmotnost moče). Za manipulaci se též považuje například katetrizace, náhrada či záměna odebraného vzorku moče, ředění moče, inhibice renální exkrece (omezení tvorby moče a její následné vylučování z ledvin).

K nejznámějším látkám patří:

Probenecid, bromatan, epitestosteron,

C) PODÁVÁNÍ UMĚLÝCH PŘENAŠEČŮ KYSLÍKU NEBO PLASMAEXPANDERŮ

Jde o látky zvyšující přenosovou schopnost krve pro kyslík nebo zvyšují objem tekuté krevní složky - plasmy. Metoda umožňuje zakrýt a při případné dopingové kontrole detekovat, užití přípravku erythropoetinu (EPO) apod.

III. SKUPINA LÁTEK PODLÉHAJÍCÍ URČITÝM OMEZENÍM

Tato skupina látek se dělí do skupiny A, B, .. , E, kde je jejich používání zakázáno jen v některých sportech dle nařízení příslušné federace, výborů apod. Látky skupiny .. , .. , C, D, .. jsou užívaných ve všech druzích sportu, ale s určitým omezením a za stanovení určitých podmínek.

Do této skupiny látek řadíme:

a) ALKOHOL

Alkoholu budeme věnovat větší pozornost nejen kvůli tomu, že je zahrnut do dopingových látek, ale také proto, že jeho konzumace je u sportovců příliš rozšířená, přestože má negativní účinky na sportovní výkon a zdraví jedince. Látka, která není

ve většině sportovních odvětvích zakázána i když dle nařízení příslušné federace, organizace mohou být prováděny v určitých sportovních disciplínách testy na přítomnost alkoholu v dechu nebo v krvi sportovce a při pozitivitě testu i k přistoupení příslušných sankcí. Vedle vzniku závislosti, ovlivněné individuální tolerancí organismu, patří závažné poruchy jater (cirhóza), nádorová onemocnění, poruchy a změny v kardiovaskulárního systému apod.

Alkohol primárně působí na organismus přes CNS, ovlivňuje psychiku, neboť tlumí volní úsilí, může snížit napětí při výskytu stresových situací, někdy může vyvolávat pocit mírné euforie, ale i deprese. Ovlivňuje techniku provedení (narušení nervosvalové koordinace - rovnováhu, prostorovou orientaci), prodlužuje reakční dobu na světlo i zvuk se sníženou koncentrací, prodlužuje dobu nutnou k regeneraci sil apod.

Pro názornost uvádím některé negativní účinky alkoholu do metabolických dějů:

- Hladina glukózy v krvi po požití alkoholu rychle stoupá v souběhu s intoxikací. Tento děj je způsoben uvolňováním jaterního glykogenu do krve a pak hladina glykogenu klesá až na normální hodnotu. Mnohdy může nastat i děj opačný (hypoglykemický stav) objevující se například při hladovění nebo při konzumaci alkoholu po náročném fyzickém výkonu. Velmi nebezpečné u diabetiků.
- Alkohol tlumí syntézu bílkovin a zvyšuje se hladiny katabolitů.
- Alkohol ovlivňuje funkci hypotalamu - brzdí produkci hormonů LH - testinu a steronu „androgenu testosteronu“, což vede k poklesu proteosyntézy a v této souvislosti mluvíme o antianaboličtém účinku.
- V souvislosti s vlivem na hypotalamo-hypofyzální systém – např. snížení produkce antidiuretického hormonu, dochází ke zvýšení diurézy.
- Oxidací alkoholu vzniká z pyruvátu (látky v buňce vytvořena metabolismem glukózy) kyselina mléčná jejíž zvýšená hladina způsobuje acidózu
- Oxidaci etanolu je doprovázeno zvýšením hladiny tukové složky v krvi, resp. v plasmě (hyperlipémie).
- Vzestup krevního laktátu (sůl kys. mléčné vytvářející při spalování cukrů bez kyslíku) má za následek nižší vylučování kyseliny močové z ledvin, což vede ke zvýšení koncentrace této kyseliny v krvi.
- Používání alkoholu vede ke snižování, ztrátám důležitých minerálů, jako je hořčík, fosfor, zinek, vápník a draslík.
- S konzumací alkoholu se spojuje i nedostatečné stravovací návyky, které vedou k nedostatečnému příjmu vitamínů, jako je B1, B6, B12 a kyselina listová.
- Konzumací alkoholu dochází ke snižování tvorby červených krvinek a krevních destiček.

Ve vrcholovém sportu opravdoví sportovci, profesionálové alkohol ze svého jídelníčku vypouštějí a jeho minimální konzumaci omezují jen na vzácné společenské příležitosti. Ale bohužel i zde výjimky potvrzují pravidlo.

b) KANABINOIDY - CANNABINOIDY

Tato skupina je reprezentována MARIHUANOU a HAŠIŠEM a tedy přítomností účinné halucinogenní látky THC (tetrahydrokanabinol). Účinky této látky především závisí na toxicitě THC, na způsobu aplikace, na věku jedince, na schopnosti organismu tolerovat účinnou látku, na jeho genetických předpokladech odbourávat toxiny tohoto charakteru, samotný projev účinek THC může být umocňován, či naopak tlumen, s výskytem depresivních stavů, změn nálad, momentálním

psychickým a fyzickým stavem jedince apod. V průběhu 15 – 20 minut dochází k ovlivňování CNS, který začíná spouštět řadu biochemických reakcí v mozkové tkáni navozující pocit klidu, štěstí, euforie smíchu, snižuje stresové stavy apod. Tyto prožitky mohou přejít ve velmi nepříjemné stavy, jakými jsou závratě, sucho v ústech, zvýšená ospalost, apatie s poruchami chování, které mohou být spojeny s návaly agresivity apod.

Ve sportu se používá ke zvládnutí předstartovních stavů. Velmi často se však můžou vyskytnout nežádoucí účinky, jako například:

- dochází k velmi výraznému snížení výkonu sportovce
- ke snížení koncentraci
- narušuje nervosvalovou koordinaci, zhoršuje času-prostorovou orientaci
- snižuje volní úsilí sportovce dosáhnout kvalitní výkon
- zhoršuje psychiku sportovce projevující se změnami nálady, apatie střídá projev agresivity apod.
- zvyšuje krevní tlak
- v souvislosti s kouřením se projevují respirační problémy apod.
- dlouhodobé užívání snižuje produkci testosteronu, které vede ke snížení libida a k potlačení reprodukční schopnosti

c) LOKÁLNÍ ANESTETIKA

Lokální anestetika jsou svými účinky látkami obdobnými jako narkotická analgetika, potlačující bolest. Bylo by však trestuhodné, kdyby lékař potlačil bolest jako projev zranění, kvůli tomu, aby sportovec mohl v soutěži pokračovat a došlo tak ke zhoršení zdravotního stavu. Lokální anestetika se především podávají v injekční formě, kdy účinná látka je aplikována přímo do bolestivého místa nebo nitraartikulárně. Mechanismus účinku je velmi jednoduchý, aplikovaná látka dočasně zabraňuje přenosu nervového vzruchu z bolestivého místa k mozku. Při používání lokálních anestetik, pro zbavení určité bolesti při zranění musí být splněny tři podmínky:

1. První podmínkou je vyloučení drogy typu KOKAIN (dříve se používal jako lokální anestetikum) a musí se používat jiných anestetik např.: bupivakain, prokain, lidokain.
2. Druhou podmínkou je pouze lokální nebo intraartikulární aplikace.
3. Třetí podmínkou je nahlášení aplikace lokálního anestetika příslušnému sportovnímu komisaři při případné dopingové kontrole

Nepřípustná je jakákoliv introvenózní aplikace lokálních anestetik. Vyšší hladina v organismu můžou způsobit vážné srdeční problémy. Pokud jsou lokální anestetika aplikována správně a sportovec není na lék alergický, jejich podání zpravidla nevede ke komplikacím.

d) GLUKOKORTIKOSTEROIDY

Jedná se o velmi širokou skupinu látek jejichž hlavním specifickým je silný protizánětlivý

účinek, který je obdobný vlastnostem přirozeně produkováných kortikosteroidů v organismu v době stresových situací. Jsou vytvářeny kůrou nadledvina a jejich tvorbu řídí přední lalok hypofýzy (adenohypofýzou) hormonem ACTH. Tyto hormony jsou nezbytné pro život ovlivňující zejména látkovou výměnu (metabolismus), zvyšují hladinu cukrů v krvi (glykémii), jsou důležitá pro zvládnutí

stresu, tlumí některé zánětlivé a alergické reakce apod. Mají značné analgetické účinky, velmi často se předepisují pro léčbu astmatu a jiných alergií.

Tyto látky mohou být aplikovány jak injekčně intraartikulárně nebo lokálně, tak i ve formě inhalací. Všechna ostatní způsoby jsou zakázány. Při dlouhodobém užívání kortikosteroidů se vyskytuje celá řada vedlejších účinků, zvýšení krevního tlaku, cukrovka, žaludeční

vředy, zadržování sodíku a vody v organizmu způsobující otoky, snížení imunity, u mladých lidí poruchy růstu, poruchy psychiky apod.

Aplikace kortikosteroidů je nutné nahlásit příslušnému sportovnímu komisaři při případné dopingové kontrole.

K nejznámějším patří:

Dexamethazon, prednison, hydrokortizon, budesonid.

e) BETA – BLOKÁTORY (betalytika)

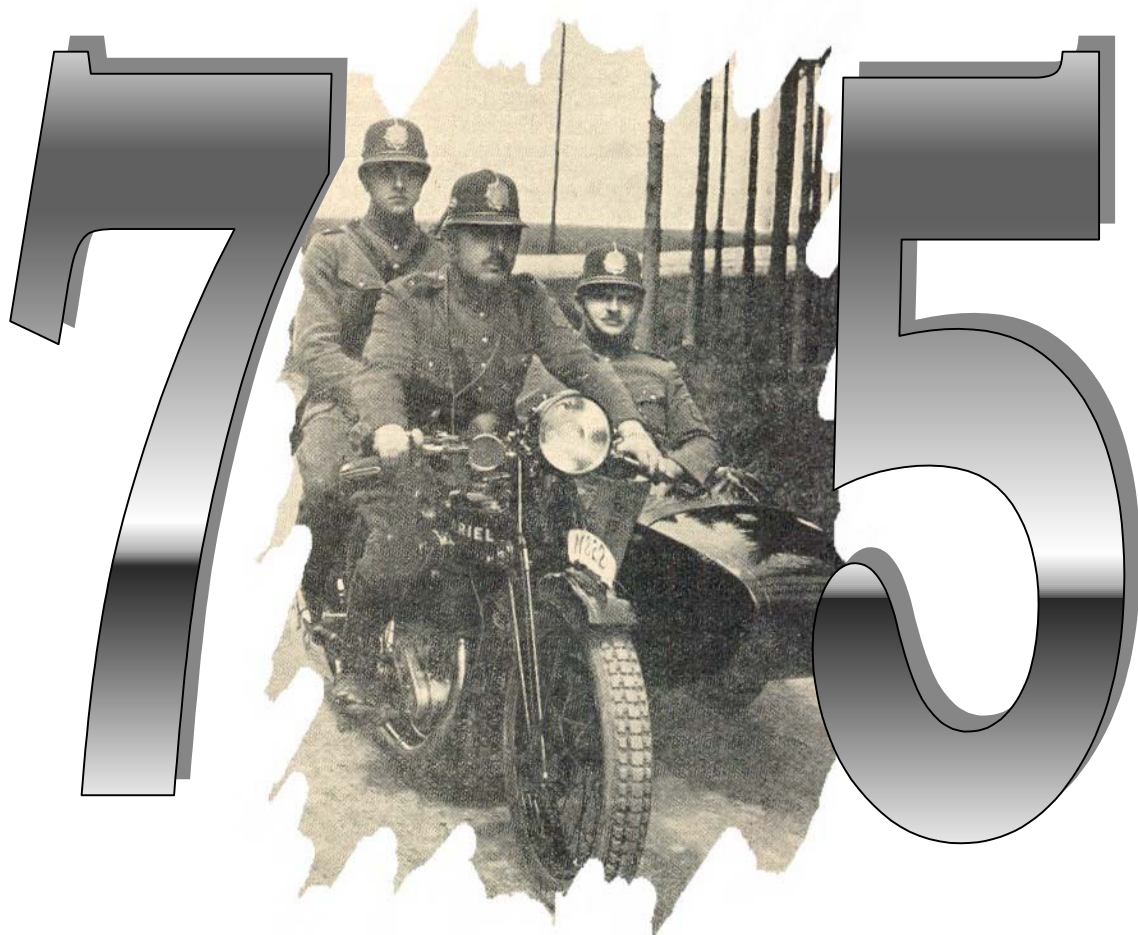
Je skupina látek, které velmi výrazně zasahují do kardiovaskulárního systému a CNS (především sympatický nervový systém ovlivňující betareceptory). Používají se při léčbě srdečních onemocnění, snížení krevního tlaku (antihypertenziva), úpravu srdeční frekvence, rytmu (antiarytmika), v léčbě anginy pectoris a někdy i dlouhodobě po infarktu myokardu.

Beta-blokátory blokují účinek adrenalinu a ostatních katecholaminů na betareceptory v srdci a plicích. Mají silně negativní vliv na vytrvalostní schopnosti organismu (potlačují aerobní i anaerobní schopnosti) což má za příčinu pokles krevního tlaku, únavu, slabost, mohou se objevit respirační obtíže, stažení periferního krevního řečiště (syndrom chladných končetin) apod. Při souběhu uvedených obtíží může dojít i k srdečnímu selhání a ke smrti.

Sportovci jich zneužívají pro ovlivňování nepříznivých projevů nervového systému, které nelze ovlivnit vůlí například nervozitu, třes, rychlý tep apod.

K nejznámějším patří:

Atenolol, exprenolol, satolol, propranolol, nadolol, acebutolol.

75
let
boje České policie
proti drogovému podsvětí

připravuje Miloš VANĚČEK

ZMĚNY V POLITICKÉM SYSTÉMU ČESKÉ REPUBLIKY A JEJICH VLIV NA DROGOVOU SCÉNU - I. ČÁST

Jana HAMOUZOVÁ

1. Úvod

Historia mater sapientiae est. Jistě moudrým bývá sáhnouti do minulých časů, chceme-li popisovat jev současný a v popisech se nemýlit, chceme-li navíc nahlédnout s vizemi do dalšího jeho možného vývoje. Porovnání nám přináší představy o dynamice jevu.

Drogy. Novodobý mor, stručně řečeno problém současné doby. Je to ale problém pouze posledních desetiletí nebo je to problém dlouhodobý? Studium tohoto problému ukazuje, že drogy a závislost na nich není rozhodně záležitost posledního století, že se jedná o problém, i když nazývaný třeba odlišně, který je známý mnoho století. Závislost na drogách zasahuje do mnoha oblastí. Ohrožuje zdravý vývoj společnosti, a to zejména mladých lidí a dětí, lidé pracující pod vlivem těchto látek jsou velice nebezpečnými pro své okolí. Každý, kdo se zabývá řešením nějakého problému se ohlíží zpět, hledá poučení v dobách minulých a hledá souvislosti pro přítomnost. Zjišťujeme, že mnohé z toho, co musíme dnes řešit, už tady někdy bylo, že se vlastně opakuje stará historie, ale v novém kabátě.

Stejně tak má náš domácí vývoj řadu lokálních zvláštností, ale také se potýkáme s mnoha jevy, které se již odehrály anebo se právě odehrávají v jiných zemích.

Je nutné si uvědomit, že drogy neexistují jako problém sám o sobě, ve skutečnosti nebyly nikdy ničím jiným než jakýmsi tichým průvodcem a katalyzátorem procesů, které se odehrávají v nás a kolem nás. Zneužívání drog je v podstatě projevem špatného stavu osobnosti a společnosti.

Motivy vedoucí k první aplikaci drog jsou různé, ale vždy se jedná o vzájemné propojení a působení širokého spektra vlivů osobnostních a situačních. Proto ohlédnutí do minulosti může přinést poznatky pro řešení problému v současnosti a poznatky pro předcházení podobných jevů do budoucnosti.

Mapováním problému užívání a zneužívání drog jsem došla k závěru, že široká laická veřejnost se domnívá, že drogy u nás nikdy před rokem 1989 nebyly a pokud ano, tak ve velmi úzkém kruhu mládeže, zejména vysokoškoláků a umělců. Celá společnost byla v tomto názoru uměle udržována, veškeré informace byly potlačovány do pozadí a všichni se tvářili, že drogy jsou problém západních zemí. Snažila jsem se tedy zmapovat etapy různých politických systémů a stav „drogové situace“ v každém konkrétním období, postoj tehdejší společnosti k problému, popřípadě stav v legislativě a vývoj tohoto patologického jevu ve světě. Je to velice stručná analýza dostupných archivních dokumentů a získaných statistik z různých institucí, které by měly poukázat na to, že se drogová scéna v Československu a v České republice opravdu proměňovala tak, jak se měnily politické systémy v naší zemi.

1. Pohled do historie

Mnoho úvah o problematice drog začíná sdělením, že drogy jsou staré jako lidstvo samo. Pohled do historie dává těmto úvahám v podstatě za pravdu.

V životě člověka se od nepaměti objevují vyhrocené události - smrt blízkých, přírodní katastrofy - povodně, zemětřesení, ničivá vedra, sucho, které na člověka doléhají často velmi těžce. Člověk tyto katastrofy někdy překoná s nadhledem, jindy je

neřeší vůbec, protože to ani nedovede, někdy si vysnívá hezčí svět bez konfliktů a utrpení, které prožívá.

V naší zemi se v odborných kruzích jistě tento problém diskutoval a řešil již od pradávna, ale široká laická veřejnost, zejména rodiče, učitelé, vychovatelé a v neposlední řadě sami potencionální uživatelé, tedy děti, o tomto problému mnoho nevěděli. Drogy jakoby se u nás ocitly se změnou politického systému v roce 1989.

Začalo se o drogách hovořit zcela veřejně. V médiích a v tisku se začaly publikovat pravdivé příběhy a ukazovat „živí“ či vyléčení toxikomani. Mohlo se tedy zdát, že tento patologický jev vznikl právě nedávno.

Pohledem do literatury, ale zjistíme, že tomu tak není a tento problém existuje od pradávna. Nejpozději do doby pozdního paleolitu (období, které začalo asi před 45000 až 35000 lety a skončilo zhruba před 10000 lety v Evropě a v jiných místech snad ještě dříve) se náš druh *Homo sapiens sapiens* trvale prosadil s hospodářstvím založeným na lovu, rybolovu a sběru rostlin.

Je známo, že téměř všechna společenství lovců - sběračů měla zcela jasně stanovenou dělbu práce mezi muže a ženy. Muži loví, kdežto ženy sbírají rostliny nebo loví malá zvířata. Zatímco živočišné bílkoviny jsou vysoce ceněny, převážná většina hlavních poživatin je výsledkem práce žen. Tato dělba práce by mohla napovědět, že se v pravěkých dobách úloha žen v zacházení s rostlinami neomezovala pouze na kulinářskou nebo medicínskou oblast, ale vedla i k objevům psychoaktivních látek. Sběrači znali velmi podrobně svá území a jejich přírodní zdroje, a uvážíme-li technické a intelektuální úspěchy minulých i současných lovecko-sběračských společenství, nemělo by nás překvapit, že byli schopni rozpoznávat, sbírat a zpracovávat množství různorodých rostlinných druhů s psychoaktivními účinky.

Ve způsobech využití opia a konopí v prehistorickém období existují jasné podobnosti. Obě rostliny rostly jako plevel v blízkosti lidských sídlišť a je známo, že zdomácněly v mladší době kamenné jako víceúčelové rostliny.

Ačkoli jsou přímé a nevyvratitelné důkazy pro využití těchto rostlin jako omamných látek až v období po neolitu, nepřímé důkazy o jejich užívání v době neolitu jsou nanejvýš přesvědčivé.

Například v indických mytologických pověstech se uvádí, že indické konopí pochází z vlasů boha Višnu. Podle jiné báje Deméter dala Řekům mák, který přinášel spánek, archanděl Gabriel dal zase Mohamedovi kávové boby. S podobnou souvislostí náboženství a drog se setkáváme i u amerických Indiánů, kteří používali látky umožňující jim obcovat s nadpřirozenými bytostmi. Používali k tomu hojně rozšířenou rostlinu - kaktus peyotl (později z něho vědci izolovali mezkalin) nebo houbu teonanacatl (nazývanou také „boží maso“), která obsahuje psilocybin. Tyto čarodějné drogy brávali na potlačení námahy, hladu a únavy.

Stejně rozšířené bylo i žvýkání listů z keře koka. Těchto látek využívali i čarodějníci k léčení nemocí, protože pokud nemoc nevyлéčili, navodili tak alespoň u nemocného příjemné pocity či stav otupělosti. Ve středověké Evropě se používaly čarodějnické masti, které obsahovaly výtažky z lilkovitých rostlin. Masti obsahovaly afrodisiaka a hypnotika.

Jeden ze zachovalých receptů doporučoval :

„vzít sto gramů lidského tuku, pět gramů hašiše, hrst konopných květů, hrst květů vlčího máku, špetku prášku z čemeřicového kořene, špetku rozdrcených slunečnicových jader, to všechno vařit dvě hodiny ve vodě v dobře uzavřeném hrnci. Večer se touto vodou mělo natřít tělo na určitých místech a člověk se ve spánku mohl zúčastnit pravého čarodějnického sabatu. Účinky takových mastí byly popisovány točením

hlavy, mizí země pod nohama, vznášením se stále výš a výš.“ (JANÍK, A. - DUŠEK, K. 1990, s.14)

S vlivy drog se setkáváme i v kultuře a umění, např. četné obrazy, sochy i hudební díla středověkých mistrů byla inspirována drogami. V Berliozově „Fantastické symfonii“ jsou vyličeny dojmy kuřáka opia. A. Dumas ve svém románě „Hrabě Monte Christo“ popisuje stavy vyvolané užíváním směsi opia a hašiše. Životopisy českého krále Václava IV. a anglického krále Jindřicha VIII. zachycují jejich některé projevy charakteristické pro chronické alkoholiky.

Lidé věřili, že se dají připravit různé látky, které přinášejí zapomnění nebo naopak způsobují nesmrtelnost, umožňují setkat se s nadpřirozenými bytostmi, vracejí mládí, navozují lásku, případně zase zbavují člověka vlastní vůle a podrobují ho vůli druhého.

Původ alkoholu by měl být sledován spíše do čtvrtého tisíciletí před naším letopočtem, do období pěstování stromů ve Středomoří a Mezopotámii. Původní alkoholické nápoje byly pravděpodobně vyráběny z plodů a mízy datlové palmy, které představují jeden z nejkoncentrovanějších zdrojů přírodního cukru. O pivo, s největší pravděpodobností z ječmene, existují zmínky v ranných sumerských a akkadských textech.

Počátky rozšíření alkoholu v Evropě musíme však hledat v kulturách Egejské oblasti a malé Asie rané doby bronzové, tj. 3500-2000 let před naším letopočtem. Tato společnost popíjela víno z kovových nádob a jejich severní sousedé bádenské kultury ve střední Evropě napodobili vzhled těchto nádob ve svých keramických výtvořech.

Pití alkoholu v Evropě pozdního neolitu by nemělo být odtrženo od celkového kulturního obrazu, jehož bylo pouhou částí. Alkohol byl v této časně fázi evropského života vzácností a v severnějších krajích byly látky obsahující cukr používány k přípravě omamných směsí.

Zbytky v prehistorických nádobách dokazují, že obilná zrna, med a ovoce byly společně smíchány k vytvoření jakési směsky, která byla současně medovinou, pivem a ovocným vínem. Požívání této omamné kapaliny mohlo být v počátcích spojováno s opiem nebo konopím, ale brzy se mělo stát primární omamnou látkou v západní kultuře a tuto pozici si udržuje i nadále.

Při římských saturnáliích se používal alkohol, který přinášel příjemnou náladu, dodával odvalu k navazování známostí. Kult boha Saturna převzali Římané z řecké mytologie, která hovoří o tom, že Dionýsos přinesl lidem víno. Na počest Dionýsa vznikl zvláštní kult - zpočátku jen prostý a veselý, později hlučné a nevázané slavnosti.

S obdobím Velké Moravy byl spjat prudký rozvoj zemědělské výroby. Objevy přinášely nečekané a překvapivé důkazy o vyspělosti velkomoravské společnosti. U někdejšího mikulčického mostu byla nalezena zrna zušlechtěného druhu vinné révy. Že vinná réva byla význačnou rostlinou potvrzuje i zápis kronikáře z roku 1266, který píše, že toho roku se také obilí, ovoce na stromech i víno v Čechách špatně urodilo pro poškození krupobití a suchem. O tom, že se víno těšilo velké oblibě píše též kronikář v zápise z roku 1281. Dne 8. března Tobáš, z Boží milosti biskup pražský, slavil v kostele pražském svěcení, poprvé od svého biskupského svěcení.

Sloužil toho dne osobně mši svatou a vystrojil kanovníkům pražským i každému jinému, kdo přišel, štědou hostinu, při níž byla hojnost ryb rozličného druhu a přemíra vína i medoviny.

Přemíra vína či medoviny byla zřejmě častým jevem a tak v roce 1537 je sepsána kniha O KRUTÉM A HANEBNÉM HRÁCHU OPILSTVÍ, kde se tepe zhýralost a touha po luxusu. Gotika, odcházející s 15. stoletím, byla posledním údobím slepé víry člověka ve zjevenou pravdu.

S renesancí a reformací se dosavadní neproblematická jistota pevného středu, totiž boha, který všechno vidí, ví a řídí, definitivně rozpadla. S renesancí, s odvahou myslet a kriticky vidět, s rozšířením vědomostních a zeměpisných obzorů, se dostavilo cosi nového. Lidé byli nesporně obohaceni, avšak současně připraveni o duchovní stav blaženosti, přišli totiž o dřívější absolutní jistotu, všechno kolem se zrelativizovalo, do mysli pronikly pochybnosti, prudce se měnící a rozpínající svět zpřeházel staré pořádky a neponechal žádnou z důležitých věcí na původním místě.

Toto rozkmitání hodnot a pravd se přitom odehrálo za zcela nové, nebývale dynamické situace, charakterizované prudkým růstem výroby a rozšiřováním sortimentu zboží, celosvětovou integrací obchodu. Životní tempo po věky strnulé se úžasně zrychlilo. Výroba a trh nyní zajišťovaly významné přebytky produktů. Přepychové látky a zbraně, nábytek dokonalého designu, exotická koření zmnožující kulinářské slasti, poměrný dostatek potravin, to všechno teď byly výzvy - alespoň pro majetné - žít košatě, naplno.

Jestli byl gotický člověk posledním šťastným držitelem jednotného světového názoru, pak člověk renesanční ztrátu víry a jistot kompenzoval novou formou štěstí - jako by se přísál k plodům a statkům pozemským.

Ideologický neklid reformace, tušení příštích válek, spory vedené zcela mimo dosah individuálního zásahu - a na druhé straně možnosti úniku - dostatek lákadel, slušná životní úroveň většiny, vysoká nabídka, vysoká poptávka, kdo by dával přednost strastem před radostmi? Kdo by nevolil pohodlí a přepych? Nyní už byl dosažitelný nejen pro uzounkou vrstvu šlechticů a prelátů. Relativně vysoký standart si mohl dovolit i měšťan, kupec, řemeslník, středně situovaný sedlák.

Na všech stranách můžeme sledovat příznaky sklonu k rozmařilosti. Ve městech roste šnořivost. Přejídání se stává masovým jevem. Stoupá výroba pálenky, konzum piva i vína. Přepychové hostiny ve městech i na vesnicích jsou na denním pořádku. Alkoholismus se stává společensky závažným problémem. Jedni pijí z rozmařilosti, druhí ze zoufalství. Vydávají se knihy a letáky, pak i nařízení a zákony proti luxurnímu stylu, nemírnému pití.

Člověk pro sebe objevil nové, nebezpečné štěstí konzumu.

NARKOMAN NEBO PŘÍŽIVNÍK

**Převzatý článek JUDr. Jindřicha KROPÁČKA, okresního
prokurátora v Hradci Králové, kpt. Ladislava BARTOŠE, OOV
Hradec Králové uveřejněný v Kriminalistickém sborníku č. 3
v roce 1965**

Socialistický stát věnuje všestrannou péči a pozornost zdraví občanů naší společnosti. Důkazem toho jsou četná sociální a zdravotní opatření, vytvářející všechny podmínky k zabránění nemocem, a nebo léčení chorobou napadeného organismu. Růst hmotné a kulturní úrovně a rozsah léčebné péče o obyvatelstvo má za následek stále se snižující úmrtnost a prodlužování lidského věku. Stát vynakládá miliardové částky na prevenci proti nemocem, na léčení, výstavbu zdravotnických zařízení a na výzkum nových léků a přístrojů.

Že největší hodnotou socialistické společnosti je člověk, není jen efektivní fráze, ale heslem, které náš stát podle svých hospodářských možností v plné míře i na úseku zdravotnictví a sociálního zabezpečení zajišťuje.

Zdraví se lehce ztrácí, ale velmi těžko se získává zpět. Zdá se nepochopitelné, že by se našel ještě někdo, kdo by záměrně poškozoval své zdraví jen proto, aby se vyhnul práci. Námi popisovaný případ ukazuje, že i s takovými lidmi je nutno počítat.

Dne 14.3.1963 byl na základě vlastní žádosti přijat na kožní kliniku fakultní nemocnice v Hradci Králové pacient 22letý Svatopluk Slivka. Slivka žádal o přijetí do nemocnice tímto dopisem:

„Vážení soudruzi!“

Obracím se na Vás s prosbou, jelikož jsem se dověděl o vynikajících úspěších Vašich odborníků. Je mi 22 let a již 6 let trpím dosud málo známou chorobou – Dg: Paniculitis Weber Christian. Na celém těle, rukou i obličeji se mi tvoří v intervalech jednoho týdne podkožní infiltráty, které po kolikvaci se incidují a primárně sešijí, po dobu tvorby, tj. čtyři dny, jsou strašně bolestivé a jsou doprovázeny zvýšenou teplotou.

Byl jsem již léčen v několika zdravotnických ústavech, např. v Plzni, Praze, ale dosud bezúspěšně. V těchto ústavech jsem vždy ležel několik měsíců a pak jsem byl propuštěn domů s tím, že lékaři vyčerpali všechny léčebné možnosti a že se mnou již nemohou nic dělat. Za posledních šest let jsem byl více než 500krát operován.

Vážení soudruzi, je mi 22 let, chci se léčit a vyléčit, abych mohl být ještě platným členem lidské společnosti, a proto Vás prosím, abyste se mne ve Vašem ústavu ujali a nějakou léčbou ovlivnili můj stále se zhoršující zdravotní stav, neboť utrpení, které prožívám, je již nesnesitelné. Doufám, že se u Vás již nějaký odborník najde, který by měl o mé vzácné onemocnění zájem a ústavní léčbou alespoň moje utrpení zmírní. T.č. ležím v Praze 8, chirurgie na Bulovce, v dohledné době půjdu domů, ale přes veškerou snahu lékařů nebylo dosud zaznamenáno sebemenší zlepšení.

Vážení soudruzi, jsem pevně přesvědčen, že na moji prosbu bude brán zřetel a že pro mne uděláte vše, co bude ve Vašich silách. Děkuji Vám předem za vyřízení mé prosby.

Se soudružským pozdravem „Míru zdar“.

Slivka

Ředitel fakultní nemocnice v Hradci Králové s léčením souhlasil a pacienta přijal MUDr. Z. K. V době přijetí pacient podle vyjádření lékaře v celkově dobrém stavu s laboratorními výsledky v mezích normálu. Za pobytu na kožní klinice byl Slivka asi 5krát histologicky vyšetřen. K překvapení lékařů nebyl nález zcela typický pro Weber Christianovu nemoc. MUDr. Z. K. měl z léčení této nemoci značné zkušenosti, neboť asi před 13 lety ošetřoval pacienta, který na tuto nemoc zemřel a u něhož tato nemoc měla zcela typický jak klinický, tak i histologický obraz. Slivka neměl nikdy kůži nad zduřením zarudlou a celkový jeho stav byl stále zcela dobrý. Zduření za pobytu na klinice se vyskytovalo pouze na bércích a na levé paži a lékaři zjistili, že jizvy po infiltrátech nejsou vůbec lokalizovány na zádech a jiných místech těla, nepřístupných jeho pravé ruce. Ze všech těchto poznatků lékaři vyvodili podezření, že si Slivka způsobuje onemocnění sám, aby mohl dostávat opiáty, čili že jde o narkomana.

Na své podezření upozornili pacienta MUDr. S., který byl se slivkou na pokoji, a požádali jej, aby Slivku pozoroval. Při jedné příležitosti se MUDr. S. všiml, že Slivka má v místě zduření na bérci nohy tři tečky, jako pozůstatky po vpichu injekční jehly, které mohly být staré asi 24 hodin. Na tento nález upozornil MUDr. Z. K. který záměrně poslal Slivku na chirurgickou kliniku k ošetření rány po předchozí incizi. Za nepřítomnosti Slivky byla provedena prohlídka jeho osobních věcí v nočním stolku. V aktovce Slivky byla pak nalezena nepoškozená injekční stříkačka, několik injekčních jehel, ampulky z umělé hmoty a benzínem od zapalovače a zbytky benzínu v dalších ampulkách, neodborně zatavených. Výsledek této prohlídky pracovníci zdr. ústavu oznámili OVB s tím, že jde o podezření z trestné činnosti.

Po převzetí zajištěných věcí a po informacích poskytnutých MUDr. Z.K. byl Slivka předběžně vyslechnut.

Zpráva lékaře, zajištěné ampulky s benzínem a injekční stříkačky, několik ampulek Dolsinu a Skopolaminu a různá analgetika spolu s vyjádřením pacienta Slivky naznačovaly rozsáhlou tr. činnost páchanou na více místech v Čechách. Vyšetřování případu Slivky se ujalo OVB v Hradci Králové za osobního dozoru okresního prokurátora.

Protože lékaři považovali Slivku za narkomana, byl přemístěn na psychiatrickou kliniku za účelem odvykací léčby. Slivka při výslechu přiznal, že si vpichoval pod kůži benzín, aby dostával Dolsin. Již v počátku vyšetřování byly pochybnosti o jeho pravdomluvnosti, a proto se vyšetřovatel i prokurátor nespokojili pouze s názorem, že by se Slivka mrzčil jen z touhy po opiátech.

V osobních věcech obviněného byla zajištěna i korespondence s jeho bratrem Milanem, která svým obsahem nenasvědčovala na zájmy trpícího a nevléčitelně nemocného mladého člověka.

Městská správa VB Plzeň byla dálnopisně požádána o urychlené prošetření charakteristiky Slivky, o jehož minulosti nebylo zatím celkem nic známo.

MSVB Plzeň dálnopisem sdělila:

Slivka trpí od dětství Weber Christianovou nemocí (horečnaté podkožní záněty). Na tuto nemoc byl léčen ve Státní fakultní nemocnici v Plzni a lékaři ho zde dobře znají. Podle vyjádření lékařů mají tuto nemoc v našem státě jen asi tři lidé. Slivka je dlouhodobý pacient a při vytváření nádoru, když jej postihnou kruté bolesti, vyžaduje opiáty, a to hlavně Dolsin, který na něho nejvíce působí. MUDr. H. z vojenské nemocnice v Plzni sdělil, že Slivka spotřeboval za dobu jeho léčení velké množství opiátů. Slivku označil za psychopatickou osobnost vlivem jeho onemocnění. Dostane-li bolestivý záchvat, neúprosně dožaduje, aby mu byl podán Dolsin, ale jinak mají lékaři

zkušenosti, že když bolesti neměl, nepožadoval opiát třeba celý týden. MěstNV Plzeň zjistil, že Slivkovi byl přiznán důchod 418 Kč.

Slivka pochází z dělnické rodiny, pracoval jako vulkanizátor u ČSAD v Plzni, je svobodný, má jednoho sourozence a celá rodina žije spořádaně. Vzhledem ke své nemoci, která má být nevyléčitelná, je Slivka rozmrzen, nevrlý a v nemocnicích je neukázněný. Jeho styky nejsou známy, ani se nepodařilo zjistit, že by měl nějaký zdroj opiátů mimo ústavní léčebnu.

Po prostudování materiálů vyhodnotili pracovníci VB s dozorovým prokurátorem dosud získané poznatky a důkazy. Nejzávažnější se jevila skutečnost, že Slivka do svých téměř 24 let věku nebyl celkově ani rok v zaměstnání. Místa zaměstnání neustále střídal. Podniky jej uvolňovaly z pracovního poměru nejen pro stálou nemocnost, ale i pro špatnou pracovní morálku a pozdní docházku do práce.

K sebezraňování přikročil Slivka údajně v 16 letech svého věku. V hodnocení jako „červená nit“ pronikala pochybnost o jeho tvrzení, že by ve svých 16 letech podlehl návyku na opiáty.

Dosavadní důkazy dostatečně odůvodňovaly podezření ze sebepoškození vpichováním si benzínu pod kůži a vyvolávání příznaků vzácné Weber Christianovy nemoci. Proto zahájení vyšetřování a stíhání Slivky pro trestné činy rozkrádání majetku v social. vlastnictví a příživnictví se jevílo plně opodstatněným.

Na základě těchto, i když zdaleka neucelených a podle našeho názoru i řady nesprávných zjištění, byly stanoveny tyto vyšetřovací verze:

1. *Slivka je narkoman*

Pod vlivem touhy po opiátu se řadu let zraňoval, přičemž využíval všech výhod socialistického zdravotnictví, nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení.

2. *Slivka je příživník*

Je osobou štitící se práce. Od mládí nejprve zneužíval dobroty rodičů, počal se zraňovat, aby se vyhnul povinné práci, zneužíval všech výhod socialistického zřízení na úsecích zdravotnictví, nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení, a ke škodě těchto institucí se obohacoval, když předstíráním své choroby uváděl lékaře v omyl a v pozdější době po určení nesprávné diagnózy Weber Christianovy nemoci tohoto omylu lékařů využíval.

Zpráva MSVB Plzeň i názor lékařů nasvědčovaly pro první verzi.

Zajištěná korespondence, nemocnost od doby ukončení školní docházky, hodnocení osoby obviněného podle řady dalších podezřelých náznaků, vyplývajících mimo jiné z jeho podrobnějšího výsledku a chování, přitom ukazovaly i na mimo jiné z jeho podrobnějšího výsledku a chování, přitom ukazovaly i na možnost druhé verze.

Počítali jsme s tím, že vyšetřováním v naznačené koncepci, i kdyby se nepodařilo bezpečně zadokumentovat subjektivní stránku obou uvedených trestných činů, bude opatřena dostatečná dokumentace jednání Slivky jako narkomana (1.verze). Při tomto postupu bylo nutno naprosto pečlivě shromažďovat důkazy zejména o způsobu předchozího života obviněného, o jeho chování a charakterových vlastnostech, důkladně prověřit jeho chování ve všech zdravotnických ústavech osobními výsledky lékařů, aby tak byly vytvořeny všechny předpoklady pro zpracování plánu vyšetřování s cílem zjištění objektivní pravdy pro závěrečná opatření ve vztahu k oběma sledovaným verzím.

Trestnou činnost Slivky bylo třeba dokumentovat jak obstaráním chorobopisů a výsledky ošetřujících lékařů, tak i znaleckými posudky. Důležitým se jevílo zejména důkladné prošetření osoba pachatele, a tak i objasnění motivu celého jeho jednání. Za

tím účelem byly vyžádány chorobopisy ze všech nemocnic a ústavů, kde byl Slivka léčen, a vylechnuti lékaři, kteří jej ošetřovali.

Pozoruhodné bylo, že žádný z lékařů nepochyboval o diagnóze nemocného a všichni převzali diagnózu stanovenou lékařem vojenské nemocnice v Plzni. Přesto, že všude dávali Slivkovi Dolsin, žádný z lékařů neměl podezření z narkomanie. Zjištěním, že onemocnění si Slivka vyvolával benzínem sám, byli lékaři překvapeni. Pouze lékař nemocnice v Českých Budějovicích v posledním týdnu léčení Slivky vyslovil podezření, že infiltráty mohou být způsobeny injekcí benzínu a vyjednal chemické vyšetření hnisu z dalšího abscesu v centrální laboratoři. Pacient však najednou požádal o propuštění a dne 22.6.1962 byl propuštěn. Pravděpodobně o tomto záměru padla zmínka při vizitě a pacient se rozhodl léčení ukončit.

Lékař vojenské nemocnice v Plzni uvedl, že diagnózu Weber Christianovy nemoci uzavřeli u Slivky po podrobném uvážení předchorobí, průběhu nemoci, objektivních nálezů, výsledků vyšetření i výsledků léčení. Výslovně poznamenal, že nikdy neměli sebemenší podezření, že by mohlo jít o svévolné poškození zdraví.

Primář interní kliniky v Plzni uvedl, že Slivka udával velmi pestré potíže a polymorfní příznaky, které se daly těžko zařadit pod nějaký typický syndrom nebo chorobu. Závěrem připomněl, že stanovení diagnózy činilo za všech hospitalizací všem lékařům značné potíže a diagnózy byly zvláště po prvních hospitalizacích neurčité a teprve poslední se ukázala prověřenou.

Podle svědecké výpovědi asistenta interní kliniky Ústavu pro doškolování lékařů v Praze-Krči byla u Slivky stanovena diagnóza spontánní paniculitidy Weber Christianova typu. Stalo se tak z typického klinického průběhu choroby a po ověření histologickým nálezem z Plzně.

Nálezem a zajištěním injekčních stříkaček a benzínu v osobních věcech Slivky, předběžným znaleckým posudkem katedry soudního lékařství LF KU v Hradci Králové, doznáním obviněného, vyčíslením nákladů na léčení a vyplaceného důchodu byla po objektivní stránce dokumentována skutková podstata tr. činů rozkrádání majetku v soc.vlastnictví a příživnictví.

Problém nastal při dokazování subjektivní stránky těchto tr. činů, když podle očekávání se začal obviněný obhajovat, že ještě než si začal píchat benzín, byla mu při jednom hnisavém onemocnění prstu na ruce podána k utišení bolesti injekce Dolsinu, což se u něj projevilo nejen utišením bolesti, ale i příjemnými pocity. Od té doby začal po Dolsinu neodolatelně toužit, a když hledal cestu, jak jej získat, došel ke zkušenosti vpichovat si benzín (poradil prý mu to neznámý spoluzaměstnanec v papírnách Bukoves). Když pak u něho lékaři stanovili Weber Christianovu nemoc píchal si benzín podle potřeby všude tam, kam dosáhl rukou. Po přiznání důchodu prý nepomýšlel na to, že důchod dostává neoprávněně a ani si neuvědomoval, jaké náklady s pobytem v nemocnicích a s léčením státu způsobuje. Přemýšlel jen o tom, jakou cestou nejsnadněji získávat Dolsin případně Skopolamin. Strasti a nepříjemnosti, které s vyvolanou nemocí měl, vyvážily mu prý příjemnosti po opiátu. Po dobu pobytu na psychiatrické klinice se u Slivky infiltráty nevyskytovaly, poněvadž neměl přístup k injekčním stříkačkám a benzínu.

Pro vyšetřovací pracovníky nastal obtížný úkol. Obhajoba obviněného se jevila celkem věrohodná, poněvadž jinak než z neodolatelné touhy po opiátu by si někdo jen tak nepřivozoval tak bolestivá onemocnění, např. jen proto, aby nemusel pracovat. Takový byl totiž názor lékařů v začátcích vyšetřování tr. činnosti Slivky.

V případě, že Slivka byl skutečně narkoman a zraňoval se výhradně jen proto, aby získal opiáty, aniž by si plně uvědomoval škody způsobené tak státu na nákladech s jeho léčením, nastaly by obtíže s prokazováním subjektivní stránky u obou tr. činů, u

nichž se vyžaduje úmyslné zavinění. Předpokládalo se však, že se prokáže aspoň úmysl, což by ztížilo prokazatelnost tr. činu příživnictví. V tom směru se však začal obviněný hájit tím, že jediným jeho cílem bylo dosáhnout Dolsin a na neoprávněnost pobíraného důchodu že ani nepomyslel, stejně tak že nepomyslel ani na výlohy, které byly spojeny s jeho léčením a pobytem ve zdravotnických zařízeních.

V protokolu o výslechu obviněný doslova uvedl“

„.....předtím, než jsem šel k lékařské prohlídce do vojenské nemocnice v Plzni k dr. K., píchl jsem si doma před zrcadlem benzínovou injekci do obočí, aby nebylo nápadným, že mám infiltráty na jednom místě, to je na ruku a na nohu. NA základě toho mi pak byla ve vojenské nemocnici stanovena diagnóza paniculitis Weber Christian.To se mi hodilo, a tak jsem si nadále podle potřeby píchal benzínové injekce všude tam, kam jsem měl s injekční stříkačkou přístup. Pak jsem s touto údajnou nemocí, kterou jsem si sám (její příznaky) přivozoval, pokračoval, jak jsem pociťoval potřebu opiátů. Tak se mi podařilo oklamat lékaře, poněvadž jsem neviděl jiný způsob, jak opiátů dosáhnout.

Pokud jsem si benzínové injekce píchal v době, kdy jsem byl v pracovním poměru, dostával jsem rok za takto získanou nemocnost nemocenskou. Nemocenské dávky byly kráceny, když jsem byl léčen v nemocnici.

Důchod jsem dostal z iniciativy vojenské nemocnice v Plzni, což mi zařizoval dr. P. po oboustranné dohodě. Nepamatuji se, zda jsem jej o to požádal, nebo zda on podal návrh vzhledem k tomu, že jsem byl často nemocen a neschopen práce. Nepřemýšlel jsem o tom, že důchod dostávám neoprávněně, pomýšlel jsem jen na to, jak získat nejsnadnější cestou Dolsin.

Poněvadž nyní nemám možnost si píchnout benzín, infiltráty se mi na těle nevyskytují. Pochopitelně že mám zájem se vyléčit z touhy po opiátech. I kdybych měl nyní možnost si píchnout benzín, tak bych to neudělal, poněvadž by mi nic k utišení bolesti nedali.“

Ke zjištění objektivní pravdy po důkladném vyšetření celé věci byl Slivka hospitalizován na psychiatrické klinice v Hradec Králové za účelem odvykací léčby. Z lékařského hlediska mu byla věnována všestranná péče, ale nesvědomitost některých pracovníků umožnila Slivkovi útěk z nemocnice. Bylo nutno vyhlásit po něm celostátní pátrání a vydat příkaz k jeho zadržení a dodání do vazby.

Za měsíc byl Slivka zadržen v Přerově a okresní prokurátor v Hradci Králové ho vzal do vazby. Slivka se snažil omluvit útěk tím, že jej k tomu vedla touha po opiátech vlivem déletrvající abstinence. Dověděl se prý, že odvar z makovic působí opojně, připravoval se na útěk a při jedné procházce utekl. Odvar z makovic si také uvařil, ale kromě nevolnosti nic nepocítil. Při výslechu prokurátorem jen svoji předchozí obhajobu opakoval a oháněl se narkomanií.

Psychiatři, kteří zkoumali duševní stav obviněného ještě za pobytu na psychiatrické klinice, došlo k závěru, že Slivka je psychopatickou osobností a narkomanem. Touha po Dolsinu se u něj dostavila po určité době a neustále se zvětšovala.

Znalecký posudek Ústavu pro soudní lékařství v Hradci Králové usvědčoval Slivku jednoznačně ze sebezraňování a odborný histologický posudek jednání obviněného uzavřel následovně:

„Podstatným nálezem byl čerstvý až hnisavý proces postihující jednak škáru, jednak podkožní tuk a pokožku. Z tohoto nálezu vyplývá, že chorobný proces nepostihoval pouze podkožní tuk, jak tomu je u Weber Christianovy horečnaté nehnisavé paniculitidy, ale i škáru a dokonce i pokožku. Dalším podstatným rozdílem

od zmíněné Weber Christianovy choroby je dominantní a trvalý nález hnisavé zánětlivé reakce, která u choroby Weber Christianovy je jen vzácná, a to v počátečním stadiu, je prchavá a vedle hnisavých buněk jsou v zánětu přítomny i jiné buněčné útvary charakteristické pro déletrvající zánět, což v daném případě nebylo.“

Výsledky vyšetřování spolu se znaleckými posudky se mohly udát dostačující k uzavření případu i za cenu event. změny kvalifikace trestné činnosti, pokud by se důkazní situace již nezměnila. V průběhu dalšího vyšetřování vyšlo najevo několik podezřelých okolností, které nebyly v souladu s obhajobou obviněného. Např.:

- abstinenci potíže byly u Slivky málo znatelné a činily dojem předstírání,
- Slivka se při výsleších choval nenápadně, byl velmi pozorný a soustředěný, což bylo vyšetřovateli i prokurátorovi nápadné,
- v dopisech bratrovi Milanovi psal Slivka o ostudě, kterou má u rodičů, s kterými nežije ve shodě. Kdyby rodiče věřili jeho nemoci, nemohli mít k němu záporný poměr. V jednom dopise, a to v zimě 1963, psal bratrovi, že začnou s vydíráním jistě vdané ženy a že jim to vynese pár „táců“. Přitom pro narkomana, za něhož se Slivka vydával, nemohli mít peníze příliš velkou cenu, poněvadž opiáty si opatřoval přístupným způsobem a při všestranné péči v nemocnici a důchodu, který pobíral, peníze nepotřeboval.
- ve fakultní nemocnici v Plzni bylo zjištěno, že za dobu hospitalizace v letech 1954 – 1955 mu nebyl vůbec podáván Dolsin ani jiné opiáty, ač tam byl v tu dobu celkem 8krát,
- v některých lékařských zprávách a sděleních byly zmínky o tom, že v obdobích mezi výskytem infiltrátů nepožadoval Slivka Dolsin. V důsledku toho nebyl považován za narkomana a Dolsin mu byl podáván pouze pro utišení bolesti,
- v srpnu 1962 si podal Slivka žádost o jednorázovou podporu obvod. Národnímu výboru Plzeň-Bory, ve které uváděl, že trpí těžkou vleklou chorobou a je odkázán na pomoc druhé osoby. Poněvadž potřebuje silnou stravu a přesto, že ho ještě podporují rodiče, nepostačuje mu 418 Kč, které dostává, ani na stravu. Z toho důvodu tedy žádá o jednorázovou podporu. V této žádosti Slivky byla již spatřována drzost, neboť již bylo prokázáno, že si nemoc přivozuje sám, a poněvadž se dožadoval peněz, podezření, že nepůjde o narkomana, se začalo stále více posilovat.

Tyto a ještě další skutečnosti zjišťované v průběhu vyšetřování podporovaly správnost koncepce vyšetřování v tom, že nejde jen o narkomana, ale o příživníka, který má odpor k práci a raději volí cestu sebezraňování, než aby pracoval. Bylo proto třeba pečlivě vyhodnotit obsáhlou lékařskou dokumentaci o průběhu léčení Slivky a zejména zjistit co nejpřesněji dobu, kdy byl Slivkovi poprvé podán Dolsin. Současně vyhodnotit jeho chování v nemocnicích a zjistit, byl-li mu podán Dolsin mimo výskyt infiltrátů.

K oběma stanoveným verzím se přidružila ještě další možnost, a to ta, zda se Slivka nestal narkomanem až v posledních letech pobytů v nemocnicích, kde mu byl Dolsin podáván. Tato skutečnost by však původní koncepci v podstatě nijak neovlivnila, i když by znalci psychiatrii tuto možnost připustili nebo přiznali.

Byl Slivka narkomanem?

K osvětlení této skutečnosti sloužili chorobopisy opatřené ve fakultní nemocnici v Plzni, vojenské nemocnici v Plzni, krajské nemocnici v Českých Budějovicích, nemocnici na Bulovce v Praze, Ústavu pro experimentální terapii v Praze – Krči a materiály z klinik v Hradci Králové, ve kterých byl Slivka od roku 1954 hospitalizován. Prostudování obsáhlých materiálů přineslo očekávaný výsledek. Podařilo se totiž zjistit,

že poprvé byl Slivkovi podán Dolsin až v červnu 1958, když předtím mu byla podávána k utišení bolesti běžná analgetika. Tím se začala hroutit obhajoba obviněného, který dosud stále tvrdil, že na Dolsin si navykl při ošetřování zraněné ruky v plzeňské nemocnici v roce 1955.

Ve zprávě nemocnice na Bulovce je mimo jiné uvedeno, že v období, kdy docházelo k zánětům, vyžadoval velmi arogantně a za každou cenu opiáty. Dojem věrohodnosti, že nejde o narkomana, byl zvětšován tím, že v období, kdy se mu infiltráty netvořily, Dolsin nevyžadoval.

Podařilo se zjistit 33letou ženu, která trpěla skutečnou Weber Christianovou nemocí od 26let a které byl zpočátku v době vzniku infiltrátů podáván Dolsin. Tato žena uvedla, že Dolsin požívala jen na utišení bolesti. V poslední době již ani Dolsin nebrala, ale pouze větší množství Algeny. Na Dolsin si také nijak nenavykla. Se Slivkou se seznámila náhodně a ten se zajímal o průběh její nemoci.

Byly vyžádány posudky od podniků, kde Slivka před odchodem do důchodu pracoval. Někde se pro krátkost doby zaměstnání na Slivku ani nepamatovali. Někteří zaměstnavatelé sdělili, že Slivka byl stále nemocen, do zaměstnání docházel pozdě a měl špatnou pracovní morálku. Z těchto důvodů s ním také brzy rozvázali pracovní poměr. Otec obviněného, který odepřel svědčit, prohlásil, že jeho syn Svatopluk byl již od dětství strašně líný a nepořádný a o jeho nemoci měl pochybnosti.

Vyhodnocení těchto skutečností a dalších poznatků odpovídalo závěru, že Slivka není narkoman, jak se snažil dokázat a jak mu bylo zpočátku i ve zdejší fakultní nemocnici věřeno, ale že je podvodník a příživník.

Za pobytu v nemocnicích se Slivka dověděl od lékařů tolik, že mohl po celá léta bolesti a jiné průvodní jevy nemoci předstírat. Ve své drzosti došel tak daleko, že napsal na Akademii věd SSSR, vylíčil svoji nemoc a dotazoval se na možnost vyléčení. Bylo mu odpovězeno, že na tuto nemoc dosud léky nejsou – Slivka předpokládal, že bude pozván na léčení do SSSR.

Koncem září 1963 byl vyšetřovací materiál natolik úplný, že bylo možno vyšetřování skončit. Podezření, že jde o vyloženého příživníka a podvodníka, bylo výsledky vyšetřování plně potvrzeno. Vystal ale nesoulad mezi výsledky vyšetřování a závěrem znaleckého posudku psychiatrů, kteří tvrdili, že Slivka je narkoman a jeho duševní stav se v době jeho trestné činnosti pohyboval od normálu ke zmenšené přičetnosti.

Nakonec ale znalci svá celková zjištění uzavřeli souhlasem, že u vyšetřovaného jde o psychopatickou osobnost a narkománii. Posudek byl písemně dohotoven 26.7.1963. Je třeba upozornit na to, že znalecký posudek byl vyžádán 1.7.1963 a vyšetřování bylo skončeno až 4.10.1963. Při hodnocení rozporů mezi znaleckým posudkem psychiatrů a shromážděnými důkazy v závěru vyšetřování se potvrdila správnost původní naší úvahy při zahájení vyšetřování. Současně se osvědčila zkušenost, že při obtížných věcech je správné již při zahájení vyšetřování zvážit všechny možnosti, které lze v průběhu vyšetřování předpokládat.

Koncepce volená pro vyšetřování tohoto případu umožňovala samostatnost v úvahách a hodnocení získávaných důkazů bez závaznosti na jednoznačný závěr znaleckého posudku psychiatrů. Obsáhlým a možno říci důkladným vyšetřováním se podařilo opatřit řadu přesvědčivých důkazů, že vystoupila do popředí druhá verze, vystihující Slivku jako rozkradače a příživníka. Těmto důkazům odporovaly závěry znalců v rozhodující otázce ve stupni přičetnosti a narkománii. Důkazy shromážděné v průběhu vyšetřování byly tak pádné, že bylo přistoupeno k podání obžaloby pro tr. činy dle §§ 132/1c, 2b, 4 tr.z. a 203 tr. zákona. Vyšetřování potvrdilo, že Slivka se těchto trestných činů dopustil v úmyslu přímém (§ 4 písm. a tr.z.) jako prohnáný

příživník a provedenými důkazy vyvracelo i obhajobu Slivky, že jednal pod vlivem návyku na opiáty.

U hlavního líčení dne 30. října 1963 obviněný Slivka vypovídal:

„Cítím se částečně vinen. Po vychození školy jsem byl zpočátku zaměstnán jako číšník, poněvadž byl u mne zjištěn tyfový bacil, musel jsem zaměstnání opustit. Nato jsem se šel učit zahradníkem. Utrpěl jsem však předtím zranění na ruce a při práci s hlinou se mi zranění obnovilo, byl jsem opět v nemocnici a zaměstnání jsem potom opustil. V roce 1955 jsem byl zaměstnán v Západočeských papírnách, kde jsem začal s pícháním benzínu. Tím jsem se dostal do nemocničního léčení. Vzhledem k tomu, že jsem předstíral velké bolesti, byly mi dávány utišující prášky a injekce. O jaké injekce šlo, nevím. Nato jsem byl opět z papíren propuštěn a byl jsem zaměstnán po kratší dobu v KÚNZ jako sanitář. Opět jsem si píchl injekci a opět jsem byl v nemocničním ošetřování. Pak jsem byl zaměstnán u ČSAD a konečně v divadle J.K. Tyla. Vždycky v době svého zaměstnání jsem byl většinou práce neschopen a byl v nemocničním ošetřování právě proto, že jsem si píchal injekce benzínu. Před nástupem vojenské základní služby jsem byl ve vojenské nemocnici v Plzni, kde mi byla stanovena diagnóza paniculitis Weber – Christian. Věděl jsem, že takovou nemoc nemám, neboť boule, které se objevovaly na mém těle, vznikaly následkem píchání benzínových injekcí. Nevím, zda mi od r. 1954 do r. 1958 byl dáván Dolsin, vím jen o tom, že jsem dostával utišující prášky, po kterých jsem se cítil dobře. Když již nemoc byla označena, chodil jsem prakticky z nemocnice do nemocnice. Když jsem byl lékaři vyptáván na průběh nemoci, opakoval jsem stále totéž. Že se mi na těle tvoří boule, mám horečky a nesnesitelné bolesti. Po označení mé nemoci byl lékařem dán návrh na přiznání invalidního důchodu. S tímto návrhem jsem souhlasil a rovněž před posudkovou komisí jsem jako vždy uváděl stejný průběh nemoci. Na to mi byl přiznán invalidní důchod ve výši 418 Kč. Věděl jsem, že tento důchod pobírám neprávem. Je pravdou, že na základě mé žádosti byla mi v roce 1962 vyplacena Městským národním výborem v Plzni jednorázová podpora ve výši 300 Kč. Byl jsem si vědom, že tato podpora mi nenáleží. Opakuji, že během mých pobytů v nemocnici jsem předstíral silné bolesti, byl mi vstříkován Dolsin, což jsem se dověděl později, a po Dolsinu jsem cítil stav mírného opojení, který mi dělal dobře. Na Dolsin jsem si zvykl, a proto jsem ho vyžadoval a pokračoval v píchání benzínu až do odhalení v hradecké nemocnici.“

Rozsudkem okresního soudu byl Slivka uznán vinným v plném rozsahu obžaloby a byl mu uložen trest podle § 132 odst. 4 tr. z. za použití § 35 odst. 1 tr. z. k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání osmi let. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. mu bylo uloženo nahradit nemocnici v Českých Budějovicích 3 152 Kč, nemocnici na Bulovce 2 006 Kč, Výzkumnému ústavu experimentální terapie v Praze 25 864 Kč, vojenské nemocnici v Plzni 40 560 Kč, fakultní nemocnici KÚNZ v Hradci Králové 7 260 Kč, Státnímu úřadu důchodového zabezpečení v Praze 26 835 Kč.

Závěr:

Trestná činnost Slivky byla případem neobvyklým a pro její vyšetřování nebylo vlastních zkušeností ani zkušeností zveřejněných v odborné literatuře. Poněvadž není případů naprosto shodných, není třeba se proto zabývat jednotlivými podrobnostmi. Vyšetřování této věci však ukázalo na důležitost a nezbytnost dodržování některých zásad vyšetřování. I když jejich uvedení nepřináší nic nového do práce orgánů přípravného řízení, není na škodu věnovat jim trochu pozornosti, neboť v praxi bývají často opomíjeny.

a) Důsledný prokurátorský dozor nad vyšetřováním jako nejvyšší forma soudružské spolupráce

Pojem soudružské spolupráce mezi prokurátorem a vyšetřovatelem je nutno vidět ve vztahu, při kterém je vzájemně uznávána pravomoc i odpovědnost, ale je dbáno i na plnění všech povinností vyplývajících z funkčního postavení. Takový vztah umožňuje uplatnit i vzájemnou výměnu názorů směřujících ke kvalitní práci a k dosažení nejlepších výsledků, které jsou společným cílem vyšetřovatele i prokurátora. Součinnost vyšetřovatele s prokurátorem se v plné šíři osvědčila v tomto zpracovaném případě, který byl velmi náročný. Osobní účast a podílení se na vyšetřovacích úkonech, kterými se získávají důležité důkazy, je při dodržování všech zásad socialistické zákonnosti zárukou objektivnosti vyšetřování.

b) Význam taktiky vyšetřování a stanovení verzí k zjištění objektivní pravdy

Případ trestné činnosti Slivky mohl být pro vyšetřovatele i prokurátora snadným, kdyby se spokojili již tehdy se závěrem, že jde o narkomana a sebezraňování že je motivováno touhou po opiátech. Návyk na opiát, poskytnutý mu údajně před lety při léčení na běžné zranění, při hodnověrnosti jeho obhajoby by uvedenému závěru nasvědčoval. Není správné považovat vždy případ za jasný, i když odborníci jej za takový pokládají. Je nezbytné, aby učiněné závěry znalců, kteří nejsou vždy kriminalisty, byly podloženy přesvědčivými důkazy. Již z počátku chybělo objasnění jedné ze základních kriminalistických otázek „proč?“. Při hodnocení materiálů vyhledávání stále chybělo průkazné zjištění motivu jednání Slivky. Vznikly různé, více či méně opodstatněné pochybnosti co do motivace a s ní spojené subjektivní stránky trestných činů. Bylo rozhodnuto nesmířit se jen s dokumentací škod napáchaných Slivkou, ale dovést do konce i další verzi, že Slivka je příživník, který se sebezraňoval proto, aby nemusel pracovat. Také plány vyšetřování byly sestaveny a doplňovány se zřetelem na dokumentování obou verzí, které jediné měly v tehdy přístupných materiálech svá opodstatnění. Vytyčením těchto verzí byla zajištěna úplnost a objektivnost vyšetřování, jeho cílevědomost a nezávislost na stanoviscích lékařů – odborníků, i když i na ně bylo nutno brát zřetel. Tento postup přitom zajišťoval uplatnění nejdůležitější zásady trestního řízení. Výsledky vyšetřování a hlavního líčení v rozhodnutích okresního a krajského soudu potvrdily správnost a účelnost našeho postupu.

c) Volné hodnocení důkazů ve stadiu vyšetřování (§ 2 odst. 6 tr. ř.)

Vytyčené verze zavazovaly vyšetřovatele i prokurátora k soustavnému vyhodnocování postupně shromážděných důkazů. Naproti tomu nepřipouštěly nadhodnocení jednotlivého důkazu, pokud sebemenší pochybnosti svědčící o opaku nebyly zcela vyvráceny. Ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. je novinkou pro práci vyšetřovatele a prokurátora, neboť bývalý soudní řád stanovil zásadu volného hodnocení důkazů pouze u soudců. Jde o pokrokový prvek a je třeba si jen přát, aby se co nejdříve vžil zejména do činnosti vyšetřovatelů. Volné hodnocení důkazů nelze však chápat jako libovůli. Závěr o správnosti nebo nesprávnosti kterékoliv skutečnosti musí být založen na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Jde o vnitřní přesvědčení pracovníka, které se nemůže vytvářet jen formálně logickým úsudkem, ale všechny jevy musí být vyhodnoceny v dialektické souvislosti. Takový přístup v hodnocení získávaných důkazů bezodkladně podmiňuje i operativní plánování dalších vyšetřovacích úkonů, v důsledku čehož u vyšetřovatele vyvstává do popředí pružnost a aktivnost celého vyšetřování.

d) Význam hodnocení závěrů znalců ve stadiu vyšetřování

V běžné praxi orgánů trestního řízení je uplatňována zásada, že závěry znalců – psychiatrů jsou neměnné a zcela závazné pro konečné rozhodnutí. Tímto pojetím je pak znalecký posudek chápán jako důkaz, jehož hodnocení převyšuje hodnotu ostatních důkazů opatřených vyšetřováním. Jde rozhodně o nesprávné nadhodnocení znaleckého posudku nad ostatní důkazy, což nelze označit jinak než jako nekritický přístup k hodnocení důkazů, pramenící obvykle z nedostatečných znalostí těch věd a oborů, bez jejichž pomoci a spolupráce se moderní kriminalistika neobejde.

V daném případě jsme provedli kritické zhodnocení závěrů znalců a soustavně prováděli ověřování ostatních důkazů s obsahem celého znaleckého posudku. Vycházeli jsme ze zásady, že znalecký posudek nemůže být izolován od ostatních důkazů shromážděných při vyšetřování a že nemůže mít větší hodnotu než kterýkoliv jiný důkaz. Znalecká expertiza se liší od všech ostatních důkazů pouze tím, že je založena na vědeckých poznatcích, ale přitom musí vzniknout jen jako výsledek zkoumání důkazního materiálu shromážděného vyšetřováním. Proto nemůže být ani v rozporu s ostatními důkazy a nemůže mít ani vyšší nebo dokonce rozhodující důkazní význam. Naopak, teprve společně s ostatními důkazy slouží expertiza jako základ pro závěr orgánů trestního řízení. Důkazní význam závěrů znalců je určen jeho nezbytností, ale též jeho úplností, přesvědčivostí, nebo-li objektivními vlastnostmi, které musí vyšetřovatel zjistit, aniž je tím snižována autorita znalce. Takový přístup k hodnocení znalecké expertizy jako důkazu je v plném souladu s ustanovením §§ 6 odst.2 a 89 odst. 2 tr. ř. V daném případě se závěry znalců dostaly do přímého rozporu se souhrnem důkazů opatřených v průběhu vyšetřování. Tím nám vyvstala nová otázka, zda bude nutno znalecké zkoumání duševního stavu opakovat, a to novými znalci psychiatry, nebo zda postačí, aby původní posudek byl ustanovenými znalci doplněn. Skutečnost, že výsledky vyšetřování byly v rozporu se závěry znaleckého posudku, svědčila pro přibrání nových znalců. S přihlédnutím k tomu, že původní znalecký posudek byl vypracován na základě tehdy ještě neúplných materiálů (s jejichž existencí nemohli znalci počítat), opírat se zejména o vymyšlené tvrzení pachatele, projevilo se v jeho závěrech i subjektivní stanovisko Slivky. Opatřené důkazy byly tak silné, že nás vedly k závěru podat na základě nich obžalobu bez ohledu na znalecký posudek. Tím jsme volili možnost pouze doplnění původní expertizy při hlavním líčení. Až na jeho odročení pro onemocnění jednoho ze znalců hlavní líčení potvrdilo i toto naše rozhodnutí jako správné.

e) Význam osobního provedení důležitých svědeckých výsledků

Instrukce pro vyšetřování ve VB umožňuje provádění svědeckých výsledků i jiných vyšetřovacích úkonů dožádání. Zejména u důležitých svědeckých výsledků, kde může mít rozhodující význam věta nebo i slovní tvar, dochází ke snížení kvality důkazů a ke zkreslení skutečnosti závažné pro další postup ve vyšetřování. Takové významné výsledky by měl provádět pracovník, který je s věcí dokonale seznámen, a to zvláště tehdy, kdy při vyšetřování je sledováno více verzí. Při takových vyšetřovacích úkonech nepostačí pouze protokolace odpovědí na kladené otázky obsažené v dožádání, když podrobnější obeznámení s případem není obvykle možná. Osobní poznání hlavních svědků vyšetřovatelem případu a případně i dozorujícím prokurátorem (jak byli v daném případě ošetřující lékaři Slivky) je předpokladem nejen záruky kvalitně provedeného výsledku, ale i pro hodnocení svědecké výpovědi jako důkazu. Bezprostřední projevy svědka, jeho přístup k věci, chování při výsledku, jeho jistota, sdělení před i po výsledku, která již nebývají obyčejně zaprotokolována, a další

postřehy vyšetřovatele i prokurátora jsou důležité pro posuzování důkazní hodnoty a přesvědčivosti výpovědi svědka. Daleko lépe se pak pracuje při vědomí, že dokumentace obsahuje nezvratné důkazy náležité průkazní hodnoty. V případě Slivky jsme se neobešli ani bez rady dožádání, ale přitom důkazy, které jsme pokládali za nejdůležitější, jsme si opatřovali sami a vyplatilo se to, neboť došlo k odhalení a spravedlivému potrestání příživníka, který po dlouhá léta žil na úkor společnosti, aniž by vůbec kdy něčím pro ni přispěl.

Z Kriminalistického sborníku č.3/1965 doslovný přepis pro Bulletin připravila Lenka Šubrtová.

VÝVOJ ODZNAKŮ NEUNIFORMOVANÉ POLICIE

npor. Bc. Radek GALAŠ a kpt. Karel KOS

Úvodem.

Policejní sbory po celém světě, jejichž příslušníci vykonávají službu v civilu, nebo chcete-li v občanském oděvu mají a měly vždy jeden zásadní problém a tím je identifikace. Samozřejmě z hlediska zachování inkognita policisty není možné, aby občanský oděv nesl nějaké jasné a určující atributy, které by jej označovaly jako policistu. Proto již od nepaměti, kdy neuniformované složky začaly v rámci policejních sborů působit začaly jejich příslušníci tento problém řešit. Nejinak tomu bylo u nás.

Vzhledem k tomu, že letos slavíme 75. výročí vzniku samostatné republiky a tím pádem i vzniku bezpečnostních sborů u nás, rozhodli jsme se seznámit čtenáře s historií vývoje odznaků neuniformovaných složek, působících v rámci ozbrojených bezpečnostních sborů v letech 1918 – 1989. V několika dílech bychom chtěli čtenáři předložit stručný nástin tohoto vývoje a to včetně fotodokumentace. Úvodem je však nutno uvést několik upřesnění. Především se ve svých příspěvcích budeme opírat o poznatky, zjištěné dlouholetým bádáním v archivních fondech jak Státního ústředního archivu, tak i v archivech okresních a muzejních. Samozřejmě nedílnou součástí je i studium dobových právních norem a předpisů, které jsou však zejména v ranných dobách velmi stručné, pokud vůbec existují. Co se týče fotografií, k těm je nutno uvést, že tyto jsme pořizovali v průběhu let a to zejména v soukromých sbírkách, kde se odznaky povětšinou nacházejí. Dobové fotografie bohužel neexistují, tedy pokud jde o léta 1918 – 1945 neboť jak známo, „tajní“ se jen neradí a zřídka fotografují. Nicméně se budeme snažit čtenáře seznámit s fotografiemi originálů, které se nám podařilo získat a které jsou velmi vzácné. A konečně k použité literatuře lze uvést, že jedinou prakticky použitelnou literaturou jsou právě dobové písemné materiály a konečně pak vycházíme z našeho vlastního, dosud nevydaného díla - Reálie bezpečnostních sborů ve třech dílech, kdy právě druhý díl, jehož tématem je státní a obecní policie se problematikou odznaků zabývá pochopitelně poněkud podrobněji než tento příspěvek, neboť rozsah příspěvků není až tak velký. Samozřejmě ani jeden z nás se nepokládá za neomylného znalce a proto je zcela zřejmé, že se v našich příspěvcích mohou objevit nepřesnosti nebo nedostatky, které však nejsou způsobeny nedbalostí nebo úmyslem ale tím, že jsme jen lidé. Pokud snad by některý ze čtenářů mohl naše poznatky doplnit či zjistil naše chyby, necht' se obrátí přímo na nás a to buď cestou redakce nebo na e-mail csct@seznam.cz. neboť víc hlav víc ví.

Tolik tedy úvodem a nyní bychom chtěli čtenáře konečně seznámit s výsledky našeho několikaletého bádání.

npor. Bc. Radek Galaš a kpt. Karel Kos

ČESKOSLOVENSKO – 1918 - 1938

Dne 28. října 1918 prakticky v poklidném převratu byla vyhlášena samostatná Republika Československá a vzápětí byla její správa postavena před otázkou zajištění vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku. Četnictvo se díky generálu Řezáčovi, alespoň v Praze, postavilo na stranu národní myšlenky a 800 četníků tak nezasáhlo proti převratu, čímž pravděpodobně zabránili krveprolití. Armáda zůstala rovněž v nečinnosti, ale co policie ?

V roce 1918 byly na území historických zemí Koruny České, tedy v Čechách na Moravě a ve Slezsku 4 státní policejní úřady a to policejní ředitelství v Praze a Brně a policejní komisařství v Plzni a Moravské Ostravě. Pohraniční policejní komisařství v Chebu, Podmoklech a Bohumíně měla tak omezený obor působnosti, že nebyl ani za státní policejní úřady považovány. Na území Slovenska a Podkarpatské Rusi nebyly státní policejní úřady vůbec. To obnášelo celkem 2.098 zaměstnanců, z toho 1.632 uniformovaných.

Za této situace bylo nutné přijmout zásadní opatření k zajištění funkčnosti a spolehlivosti těchto úřadů. Již 28. října vydal Národní výbor jako první zákon č. 11/1918 Sb. Z. a n. o zřízení samostatného státu československého, tzv. recepční zákon, který v čl. 2 jednoznačně uváděl: *“veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají v platnosti”* k čemuž otec tohoto zákona A. Rašín dodával, že vše musí fungovat dál, jakoby převrat nebyl. Tím zajistil minimalizaci popřevratového chaosu, který mimochodem stejně nastal, nicméně ne v tak velké míře. Zákon také určoval, že všechny státní úřady jsou podřízeny Národnímu výboru. Toho se u státní policie chopil, a dost možná po vzoru generála Řezáče i tehdejší policejní úředník Richard Bienert, o kterém mimochodem naše dějiny slyšely ještě mnohokrát a ne vždy jen v tom nejlepším. Ten policii jako takovou dal k dispozici právě Národnímu výboru a stejně tak jako Řezáč, zabránil jí v ozbrojeném zákroku proti převratu.

V rámci recepce tak byla novou státní správou převzata kompletně státní policie a to včetně dosavadní organizační struktury. Ta byla velmi složitá a je vskutku nad rámec příspěvku se jí pro náš účel zabývat, podstatné je, že i c.k. policie se dělila na dvě základní složky a to na uniformovanou a neuniformovanou nebo-li civilní stráž bezpečnosti.

Původně za monarchie užívaný odznak ve tvaru Rakouskouherské orlice byl Bienertem okamžitě po revoluci zrušen a tak „tajní“ zůstali defacto bez označení. Stejně tak i legitimační lístky.

Činnost a struktura státní policie nadále fungovala podle c. a k. zákonů, (výnos ministerstva vnitra č. 2027-MI z 22 února 1914 – pozn. aut.) a samozřejmě s ní i tajná policie. Zde však již v samém počátku jejího prorepublikánského fungování vyvstal problém s prokazováním příslušnosti k tajné policii. Staré odznaky byly zrušeny a nové nebyly dosud vydány a legitimační lístek nebyl tím pravým atributem tajných, který by budil ten náležitý respekt. Vývoj nového odznaku pro NSSB narážel na další problém a tím byl státní znak a barvy, které nebyly dosud definovány žádnou právní normou.

A že se nejednalo o problém druhořadý je nasnadě. 26. 11. 1919 adresovalo

Malý státní znak Republiky
Československé

Policejní ředitelství v Praze Zemské správě žádost o uhrazení částky na zakoupení odznaků: „.....podle ustanovení státu civilní stráž (z roku 1914 – pozn. aut.) konají strážnické služby v občanském oděvu a opatření jsou úřední legitimací jakož i odznakem. Až doposud byla civilní stráž opatřena pouze legitimacemi. jest nutno, aby strážníci též měli odznaky, které by v případě potřeby na šatu viditelně připevnili aby se mohli co nejrychleji legitimovatodznaky, zpracovány z emailu, opatřeny na přední straně nápisem výkonný policejní orgán Praha s pořadovým číslem jakož i státním znakem...”

Přesnější popis nebyl uveden a dalším problémem byla prakticky neexistence státního znaku.

Další volání po nutnosti zavedení odznaku pocházejí z roku 1920: „...členové sboru civilní stráže bezpečnosti byli doposud opatřeni jednak legitimacemi s podobenkou a užívali k služebním výkonům k průkazu totožnosti kokardy s říšským orlem, jenž byl dle potřeby připevněn na šat. Policejní ředitelství navrhuje, aby byla civilní stráž vybavena civilním odznakem...“ Tolik tedy dopis MV čj. 19687/1920 z 23. 4. 1920, která svědčí o tom, že se místy používaly staré rakouské odznaky, ovšem s kokardou v barvách republiky (tzv. kolkovaný odznak – pozn. aut)

Velkým pozitivem bylo, že v době, kdy byla tato připomínka psána byl již na světě zákon č. 252/1920 Sb. Z. a n. kterým se vydávaly ustanovení o státní vlajce, státních znacích a státní pečeti. Na přelomu let 1920 – 1921 bylo konečně povoleno ministerstvem vnitra aby byla civilní stráž vybavena služebním odznakem, jehož podklad „... by bylo vzíti malý státní znak republiky Československé...“ právě ve smyslu shora uvedeného zákona. Na červeném štítě měl být umístěn stříbrný lev, který chová na prsou znak Slovenska. Toto povolení bylo patrně mimo jiné přímou reakcí na události z prosince 1920, kdy během masových demonstrací v Praze i na venkově „...byli civilní strážníci na životě ohrožováni a tak opatření pro civilní stráž ukázalo se nutným...“ Tím začalo prakticky docházet k zavádění nového odznaku pro civilní stráž.

**Jeden z prvních
zavedených odznaků
u nás**

Ovšem ani zde nevládla jednotnota, neboť mimo jiné je třeba si uvědomit, že tehdejší policejní ředitelství respektive státní policejní úřady nebyly nijak centrálně řízeny a měly dokonce jistou ekonomickou subjektivitu. Navíc sem přistoupila i otázka národnostní, neboť ze Slovenska začaly docházet žádosti o výrazné provedení znaku Slovenska na odznaku. K tomu, konečně jako k mnoha jiným záležitostem, zaujalo jednoznačný postoj ministerstvo financí (přímo financovalo jednotlivé přípisy, vedeným pod čj. 110463/13484/21.-I/2a uvádělo:

„...vzhledem k tamní telefonické informaci (přímá reakce na jednu z mnoha připomínek – pozn. aut.), že jen z důvodů

technických není možno provést výrazně odznak Slovenska při nepatrném objemu malého znaku čsl. Republiky, jehož civilní stráž užívá...“ variantu zavedení jiného než již v Praze zavedeného odznaku zamítlo a Slovensko se výrazného provedení znaku v odznaku civilní stráže dočkalo až teprve v roce 1939 již v rámci Slovenského štátu.

Nový odznak civilní stráže nebo-li neuniformovaného sboru stráže bezpečnosti byl tedy na světě a to zcela oficiálně. Jednalo se o kruhový odznak (dosud jsou znám tři základní velikosti a to 33, 38 a 44 mm v průměru - pozn. aut) na zpravidla mosazném, mírně vypouklém podkladu, který byl vzadu opatřen sponou. Na odznaku byla na modrém smaltovaném podkladu bílá šesticípá hvězda v níž byl na štítu malý státní znak. Ve třech hrotech hvězd jsou pak písmena R Č S, dolním hrotu je pak umístěno pořadové číslo. Odznak byl opatřen nápisem *výkonný polic. orgán* a názvem města, v jehož působnosti byl sbor zřízen. Provedení odznaku bylo velice kvalitní jak po stránce dílenského zpracování, tak po stránce grafické a heraldické. Odznak byl jasný, zřetelný a dobře čitelný. Jednotlivé odznaky se mohly lišit velikostí a samozřejmě i výrobcem. Mezi nejznámější výrobce pak patřila firma Karnet a Kyselý a mezi úplně první pak pražská firma J.B.Pichl, která odznaky pro pražské policejní ředitelství vyráběla (byť bez

**Odznak vydaný na
Podkarpatské Rusi**

řádného povolení – pozn. aut.) již v roce 1919. Stejně tak se lišilo umístění odznaku, neboť některé byly na zadní straně opatřeny jehlicí, jsou však známy odznaky, které mají zadní stranu hladkou a byly patrně umístěny v pouzdru s legitimačním lístkem, to je ovšem pouhá domněnka, neboť norma na úrovni nařízení či dokonce zákona, která by upravovala nošení popřípadě vzhled odznaků výkonných policejních orgánů nikdy nevyšla.

Odznak výkonného policejního orgánu, tak, jak jsem jej shora uvedli a sloužící členům civilní stráže nebyl však jediným, který první republika měla.

Na základě § 14 vládního nařízení č. 51/1936 Sb. Z. a n. byly dosavadní smluvní orgány protilichevní služby zařazeny do neuniformovaného sboru stráže bezpečnosti a z jejich členů se tak stali regulérní „tajní“ pod hlavičkou státní policie. Zároveň bylo nařízeno, aby tito orgánové byli opatřeni předepsanými služebními odznaky. Odznak, určený pro tuto speciální službu byl oficiálně zaveden oběžníkem ministerstva vnitra č. B-2162-15./4-1936 z 23. července 1936, tedy se zřízením hospodářské policie, jak byla nová služba nazvána. Šlo prakticky o uzpůsobený odznak výkonného policejního orgánu jen s tím rozdílem, že měl v nápisu uvedeno *výkonný orgán hospodářské policie*.

**Jediný známý odznak
tohoto typu
(s poškozeným smaltem)**

Odznak je znám pouze v jedné velikosti a to o průměru 44 mm, vzadu byl opatřen sponou. Tolik tedy k odznakům civilní stráže první republiky.

Cesta k jeho vzniku a konečnému vzhledu nebyla jednoduchá, ale výsledek, což dokazují fotografie, stál za to a jak mnozí jistě uznají, nemá do současné doby konkurenci.

Jinou otázkou bylo používání podobných odznaků různými komunálními policejními sbory, to je ovšem samostatně zpracovaným tématem a bude se jím zabývat některé z dalších pokračování.

**Další odznaky výkonných policejních orgánů, vydaných jinými
státními policejními úřady.**

ZÁŠKOLÁCTVÍ

Mgr. Stanislav MATOUŠEK - ředitel ZŠ Lišov, npor. Mgr. Lucie PTÁČKOVÁ - PIS OŘP České Budějovice

V rámci projektu Malá policejní akademie jsme pro děti základních škol vytvořili v souladu s učebními osnovami speciální výukové programy týkající se sociálně patologických jevů. Postupně bychom Vás s některými z nich chtěli seznámit.

Co škola školou stojí, patří k ní jako průvodní jev záškoláctví. Jeho intenzita je ovlivněna mnoha průvodními jevy, které buď usnadňují nebo ztěžují jeho řešení. My se v našich alternativních hodinách dětem snažíme vysvětlit základní podstatu tohoto problému.

Vstup dítěte do školy je pro něj důležitým životním mezníkem. Nastává celková změna jeho dosavadního způsobu života. Hravou činnost, která dítě provázela po celou dobu dětství, nahrazuje nová forma činnosti - činnost učební. Z dítěte se stává žák. Společnost mu dává novou sociální roli - roli žáka. Musí se začít podřizovat určitým požadavkům školního života, který je pevně organizovaný a klade na žáka velké množství povinností. Proto ne každé dítě dokáže zvládnout tuto svou novou roli. Pak hovoříme o tzv. sociálním selhání dítěte. To není schopno plnit požadavky na něj kladené a na základě tohoto selhání mohou vznikat určité poruchy chování. Jedním z typických příkladů sociálního selhání je právě záškoláctví, které v současné době patří mezi nejnápadnější a velmi rozšířený jev

Příčiny bývají různé : strach z následků nepřípravenosti na vyučování, zkoušky, nepořádek ve věcech, nepodepsaná omluvenka, očekávaná stížnost a vyšetřování, nechuť ke škole, touha po účasti na jiných událostech.

Záškoláctví je již tradičně pojímáno jako porušení řádu školy, ale ve skutečnosti toto provinění vyplývá ze školského zákona, který obsahuje ustanovení o povinné školní docházce.

V českých zemích byla povinná školní docházka zavedena říšským zákonem školským č. 62 z roku 1869. U nás pak tyto povinnosti znovu vymezil tzv. Malý školský zákon č. 226/1905 Sb.

Povinnost navštěvovat obecnou a měšťanskou školu byla ustanovena od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dovršilo šestý rok věku. Legislativa současně vymezovala délku povinné školní docházky. Rodiče či zákonní zástupci dítěte měli také stanovenou povinnost vést děti k pravidelné a včasné docházce do školy. Učitelé měli uloženo spolupůsobit při potrestání rodičů, kteří nedbale plnili své povinnosti. U nich zákon pamatoval i na ukládání pokut a na sankci vězením. Existují různé formy záškoláctví.

Pro normální dítě je domov místo, kde ho mají rádi ti, na které se současně může spolehnout. Za běžných okolností dítě neutíká z domova či před rodinou a z okruhu svých přátel. Tzv. toulavé dítě se vydává vstříc mnoha nepříjemným věcem. V době, kdy setrvává mimo domov, se většinou nachází ve značné nepohodě, stýká se s podivnými a často nebezpečnými lidmi. Pokud je odkázáno samo na sebe může být okolnostmi nuceno žít se drobnými krádežemi či žebrotou. Některé děti se dávají i na dráhu prostituce. Proto se tuláctví vždy považovalo za práh disociálního života. Kriminalistické hledisko zdůrazňuje, že cesta ke zločinnosti často začíná potulkou mladých provinilců, odporem k domovu, k rodině, ke škole, k učitelům a k povinnostem.

Tuláctví podléhá výkyvům v ročních obdobích a klimatickým podmínkám. Největší toulavost zpravidla bývá zaznamenávána v jarních a letních měsících. Do 14

let se daleko více toulají chlapci než dívky, pak se však poměr prudce obrací. Dívky snadněji v přechodu od toulavosti k tuláctví naleznou obživu v prostituci.

Ve styku s tuláckým dítětem se na prvním místě vyžaduje důvěra v úspěch výchovy. Je třeba se vystříhat všeho, co podlomí zbytky iluzí, dobrého založení a sebevědomí dítěte, které již byly silně otřeseny předchozím vývojem. Je vhodné také zabránit všem projevům výsměchu od spolužáků a dítě příliš neizolovat. Dětská provinění a tuláctví jsou do značné míry výsledkem výchovy a prostředí.

Náprava toulavého dítěte s delikventními nebo agresivními sklony představuje pro vychovatele značnou zátěž. Zde je nutné využít výchovného prostředí, zapojit dítě do přiměřených činností a do spontánních aktivit. Pro dítě je nejdůležitější, zda se nalezne někdo, kdo mu může pomoci najít spolehlivý citový vztah a rozvíjet jeho sebedůvěru a sebeúctu.

Problematika záškoláctví zapříčiněného antisociálními sklony dítěte představuje téměř klasickou formu. Důvody jsou často obdobné jako u toulavého dítěte. Rozvrat rodiny, alkoholismus, kriminalita, nepříznivé sociální poměry, či hrubé fyzické násilí v rodině – rodina nemá zájem o dítě a ztrácí nad ním kontrolu. Málo kulturně podnětné prostředí, lhostejnost či dokonce averze vůči škole ze strany rodičů, mohou vést žáka k tomu, že se začne vyhýbat školní docházce. A to zvláště tam, kde se vedle domácích konfliktů začnou objevovat i problémy ve školním prostředí a ovlivňují prospěch a chování žáka, jakož i jeho hodnocení ze strany učitelů a spolužáků. Dítě najde východisko z beznadějně situace a z nároků školního prostředí v záškoláctví. Žák nemívá v pořádku omluvenky a v době vyučování i mimo něj bloumá venku. Ve škole začíná lhát, kombinuje zapírání se sliby, že se napraví, ale vzápětí se chová vzdorovitě. Bývá přistižen při drobných krádežích, najdeme jej i v závadové partě nebo u hracích automatů. Právě tato forma záškoláctví hrozí přerůst v prekriminální.

Neomluvená absence vznikající z obav z přílišných nároků rodiny a následných sankcí je příznakem poměrně závažné krize v životě dítěte. Dospělí naplňují dítěti život a programují je na dosažení úspěchu. K základnímu paradoxu této výchovy patří, že na dítě jsou kladeny vysoké nároky, ale jejich autoritativní vymáhání mu zabraňuje, aby rozvinulo svou spontaneitu a soběstačnost. Typické je, že žák z takových poměrů je vnitřně zmatený, plný obav a strachu z možného selhání, úzkostně závislý na uznání učitele nebo jeho podpoře. Obává se již předem neúspěchu a následného trestu. Tato situace může vyústit až v krizi, kdy se žák začne vyhýbat jakémukoliv dalšímu neúspěchu záškoláctvím.

Zcela jiné zanedbávání školních povinností najdeme u rodiny s hyperprotektivními postoji k dítěti. Zde se můžeme setkat s tzv. **skrytým záškoláctvím**, a to i u velmi dobrých nebo nadaných žáků. V pozadí najdeme často nadměrně starostlivou matku. Ochraňující matka je v podstatě výchovně nejistá. Tuto nejistotu kompenzuje snahou domáhat se různých výhod pro své dítě. Snaží se kontrolovat vše, co by mohlo zasáhnout do jeho života, včetně učitelů. Vždy umí řádně omluvit žáka z vyučování, když by mohl dostat špatné hodnocení, neboť právě to považuje úzkostná matka za ohrožující nebo ponižující. Jde o záškoláctví s plnou podporou rodičů. Často však tato situace dítě frustruje a značně poznamenává jeho celoživotní dráhu, protože je vede k trvalé nesamostatnosti, k závislosti a k neschopnosti navazovat rovnocenné vztahy.

Občas se objevují **záměrné absence**, a to i u nejlépe prospívajících žáků. Ty nebývají příliš časté, ale jsou přesně načasovány tak, aby umožnily vyhnout se písemným pracím, nebo rozhodujícímu zkoušení v době, kdy dítě není náležitě připraveno. Nebývá jich mnoho a bývají poměrně krátkodobé. Dobře naplánované

absence výborných žáků umožňují zlepšovat celkový prospěchový průměr, což je také jejich účel.

I tzv. **účelové záškoláctví** patří většinou ke skrytým formám, odehrávajícím se za plného vědomí a podpory rodičů. Slouží tomu, aby se dítě mohlo věnovat nějaké činnosti, která je pro ně dle mínění rodiny důležitější než výuka, např. účast na sportovní soutěži, hudební či taneční vystoupení.

Jak již bylo řečeno příčiny záškoláctví mohou být různé a převážně jde o celý soubor ovlivňujících se příčin. Proto musíme k dětským útekům přistupovat komplexně. Nelze však předpokládat, že každé dítě ovlivněné nevhodným prostředím se bude rovněž nevhodně chovat.

V čem tedy spočívá řešení záškoláctví jako stálého jevu školní docházky?

Základním předpokladem je bezprostřední spolupráce s rodinou. Jak škola, tak rodina si musí uvědomit, že nepřítomnost dítěte ve škole přináší komplikace v jeho dalším vzdělávání. Pokud rodina nespolupracuje při řešení problému, navozuje situaci využití zákonných forem ze strany školy.

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví vede školu k radikálnímu řešení situace. Výchovná komise, která vstupuje na scénu, staví rodiče do pozice obžalovaného. A právě ten se musí v uvedené situaci nějak orientovat, ale také bránit.

Každá nemístná obrana ze strany rodičů přináší komplikace nejen do vztahu škola - žák, ale také do vztahu žák - rodič a do vztahu škola - rodič. Nepříjemné závěry, které ze situace plynou se neblaze promítají v dalším působení dítěte ve škole.

Jak tedy problém záškoláctví řešit? Jistě vzájemnou dohodou všech, kteří za výchovu dítěte odpovídají. Dohoda totiž zvyšuje účinnost působení na dítě. Uvědomění si prohřešku a jeho následné odstranění přináší soulad do působení rodiny a školy. Soulad přináší i další pozitiva do vzájemného vztahu. Důvěra a jednotnost jsou určité pozitivy, která ovlivňují další práci byť jen lehce narušeného dítěte. Bouřící učitel a bránící se rodič přináší rozpor ve vnitřní stabilitě dítěti a vyvolává více rozkol než jednotu. Je třeba si také uvědomit, že poklesek dítěte se může proměnit v porušení zákona rodiči, pokud nebudou dbát na to, aby litery paragrafů o povinné školní docházce byly naplněny.

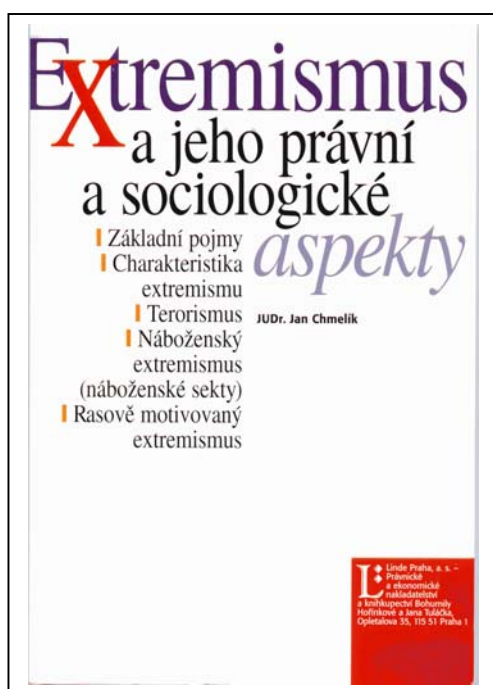
Můžeme vymyslet ještě mnoho předpisů pro řešení záškoláctví, ale tím nejsme schopni řešit psychologickou podstatu problému.

Doporučená literatura:

R. Jedlička – J. Kořa – Analýza a prevence sociálně patologických jevů
Praha 1998

ARMEX Praha v roce 2000 pod ISBN 80-86244-14-8 již v několika tisícovém nákladu. Distribuci zajišťuje nakladatelství ARMEX, Novákovo nám. 702/5, 19700 Praha 9, Kbely, Ing. František LANGER.

První ze série publikací, která přináší ucelený pohled na symboliku a další zástupné znaky užívané extremistickými skupinami v České republice i v zahraničí. Útlá knížka svým obsahem nicméně nabitá informacemi tolik potřebnými pro odbornou veřejnost, ale i pro seznámení laické veřejnosti s nástrahami zejména hnutí SKINHEADS pro mladou generaci. Publikace seznamuje s historií vzniku symboliky a příčinách jejího přebírání extremistickými skupinami. Autor symboliku a zástupné znaky řadí do tří základních skupin podle závažnosti a dopadů na společnost. Obsahuje i řadu dalších velmi cenných informací pro praxi orgánů činných v trestním řízení.

Publikace vyšla ve vydavatelství pokračováním publikace Symbolika extremistických hnutí je Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Uvedené pokračování seznamuje odbornou i laickou veřejnost s příčinami vzniku extremistických hnutí, zejména pak s příčinami, proč mladá generace inklinuje k hnutí skinheads. Seznamuje s historií hnutí, autor se v ní zabývá, jak naznačuje již samotný název publikace, se sociologicko kriminologickými příčinami vzniku extremistických hnutí, s historickým vývojem včetně kriminalistických aspektů. Velmi obsírně a podrobně je pojednáno zejména o trestně právních aspektech jednání extrémistů včetně

možností zákroků policie proti pachatelům rasově motivované trestné činnosti. Publikace má rovněž významný teoreticko kriminalistický a trestně právní rozměr. Kniha vyšla (rovněž v několika tisícovém nákladu) v nakladatelství LINDE Praha v roce 2001 pod ISBN 80-7201-265-7.

Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita autora plk. Doc. JUDr. Jana CHMELÍKA, Ph.D., a kolektivu spoluautorů, je jeho nejnovější publikací z bibliografie čítající již přes dvacet odborných děl na aktuální témata kriminalistické a trestně právní praxe. Publikace řeší velmi palčivý problém pornografie a prostituce v kontextu s obecným pojetím mravnosti, historií vzniku pornografie a odborný pohled na její řešení. Zabývá se i vysoce odborným tématem definování pornografie, mimo jiné i pro účely trestního práva. Rozsáhlá pasáž věnovaná právním aspektům mravnostní trestné činnosti je komparací předcházející a současné právní úpravy mravnostních trestných činů včetně srovnání se slovenskou právní úpravou.

Součástí publikace je pasáž zpracovaná uznávaným sexuologem prof. MUDr. Petrem WEISEM zabývající se sexuálním i deviacemi.

Jde o vysoce odbornou publikaci, která řeší problém mravnostní kriminality v celé její šíři, ostatně tak, jak je zvykem i v dalších publikacích autora.

Kniha vyšla v nakladatelství PORTÁL Praha pod ISBN 80-7178-739-6 v roce 2003.